

ნონა თოდუა, მაია ივანიძე,
ირინა აქუბარდია, ირინე ხერხეულიძე

სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2020

რედაქტორები:

პროფესორი – ნონა თოდუა

პროფესორი – მათა ივანიძე

ავტორთა კოლექტივი:

პროფ. ნონა თოდუა – თავი I

პროფ. მათა ივანიძე – თავი II

ასისტ. პროფ. ირინე ხერხეულიძე – თავი III

ასოც. პროფ. ირინა აქუბარდია – თავი IV

© ნ. თოდუა, მ. ივანიძე, ი. აქუბარდია, ი. ხერხეულიძე 2020
გამომცემლობა „მერიდიანი“

ISBN 978-9941-25-767-4

რედაქტორებისაგან

2013 წლიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობამ სერიოზული ცვლილება განიცადა, რაც უფრო მეტად სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილს შეეხო – მას მთელი რიგი ახალი ნორმა დაემატა, ასევე შეიცვალა რიგი ნორმათა შემადგენლობა. შესაბამისად, დადგა ამ ცვლილებათა შესწავლას საკითხი როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული კუთხით.

ამ მხრივ განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, ასევე ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები. ადამიანის უფლებების სისხლისსამართლებრივი დაცვა პირდაპირ კავშირშია ისეთ საპროცესო იძულების ღონისძიებასთან, როგორიცაა აღკვეთის სახით პატიმრობის გამოყენება. ამდენად, ნაშრომში ეს საკითხიცაა განხილულია.

ადამიანის პირადი უფლება და თავისუფლება ის სფეროა, რომლის მრავალნაზნაგოვანი ბუნების გამო, მის დაცვას სამართლის სხვადასხვა დარგი ემსახურება. კანონმდებლობაც მუდმივ სრულყოფას განიცდის. ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო კონვენციების როლი. ამ საკითხს ეძღვნება „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენცია“ (ე.წ. სტამბულის კონვენცია), რის საფუძველზეც საქართველოს სს კოდექსში შეტანილ იქნა ახალი რეგულაციები – ქორწინების იძულება და ადევნება.

ნაშრომში შესწავლილი და გაანალიზებულია ამ ნორმათა არსი როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული კუთხით. ასევე კრიტიკულად შესწავლილი და გაანალიზებულია საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა.

რწმენის თავისუფლების საკითხი ერთ-ერთი რთული სამართლებრივი პრობლემაა, რომელიც მულტიდისციპლინურ მიდგომას მოითხოვს. თუმცა განსაკუთრებულ აქტუალობას

დღემდე ინარჩუნებს მისი სისხლისსამართლებრივი ასპექტი.

პროექტის ფარგლებში დამუშავებულია სს კოდექსის ის მუხლები, რომელიც იცავს პირის რწმენის თავისუფლებას – რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა, დევნა და სხვ.

ამ მიმართებით შესაწავლილი და გაანალიზებულია როგორც ქართული, ისე უცხო ქვეყნებისა და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სასამართლოს პრაქტიკა. შემუშავებულია საკანონმდებლო წინადადება მოქმედი კანონმდებლობის შემდგომი სრულყოფის მიზნით.

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდება აქტუალური საკითხია სისხლის სამართლის პროცესში. საქართველოსათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პატიმრობის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი რეგულირება ევროკავშირისაკენ მიმავალ გზაზე, რადგან პატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით პრაქტიკა ხშირად არათანმიმდევრულია და საერთო სასამართლოების მიერ განსხვავებული გადანყვეტილებები მიიღება.

კვლევაში განხილულია პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიების ერთ-ერთი სახე და მისი გამოყენება, როგორც *ultima ratio*. გაანალიზებულია საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება, ეროვნული და ევროპული სასამართლო პრაქტიკა, გაკეთებულია დასკვნები და შემუშავებულია რეკომენდაციები პრაქტიკის დახვეწისა და კანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით.

წინამდებარე კვლევაში განხილულია საქართველოს სსკ-ის მუხლები – სტერილიზაცია თანხმობის გარეშე **133**¹ და ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება **133**², რომლებიც სრულიად ახალი შემადგენლობებია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში.

აღნიშნული მუხლების შეტანა ქართულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის“ გამოძახილია, რომელმაც საერთაშორისო

დონეზე დაგმო ზემოთხსენებული დანაშაულებრივი ქმედებები.

წარმოდგენილ ნაშრომში ეს მუხლები განხილულია არა მხოლოდ ვიწრო სისხლისსამართლებრივ ქრილში, არამედ ანტი-დისკრიმინაციის ზოგადი ჩარჩოს ქვეშ. კოდექსში ახლად დამატებული აღნიშნული მუხლების უკეთ გაანალიზებისა და შესაბამისი სწორი პრაქტიკის დამკვიდრების მიზნით, საკითხის კვლევა განხორციელდა მსოფლიო, მეტწილად კი ევროპული გამოცდილების გაზიარების ფონზე.

რამდენადაც ნაშრომში განხილული საკითხები ახალი ქართულ სამართლებრივ სივრცეში, ამდენად საკითხის დოქტრონალური განმარტება მნიშვნელოვანი იქნება არა მხოლოდ სტუდენტებისათვის, არამედ პრაქტიკოსი იურისტებისათვის, ასევე ადამიანის უფლებებისა და გენდერული თანასაწარმოების საკითხებზე მომუშავე როგორც სამთავრობო, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციებისათვის.

ნონა თოდუა

*სამართლის დოქტორი,
თსუ პროფესორი.*

მაია ივანიძე

*სამართლის დოქტორი,
თსუ პროფესორი*

სარჩევი

რედაქტორებისაგან	3
------------------------	---

თავი პირველი

§ 1. ქორწინების იძულება (სსკ 150 ¹ მუხლი)	12
შესავალი	12
§ 2. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ქორწინების იძულებაზე	22
2.2. სასამართლო პრაქტიკა სსკ 150 ¹ მუხლთან დაკავშირებული სასჯელის საკითხზე.....	23
§ 3. ადევენება (სსკ 151 ¹ მუხლი)	28
შესავალი	28
§ 4. ადევენება და მომიჯნავე დანაშაულები.....	47
§ 5. ადევენების დამამძიმებელი გარემოებები	53
§ 6. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ადევენებაზე	58
§ 7. ცალკეული ქვეყნების კანონმდებლობა ადევენებაზე.....	66
დასკვნა	75

თავი მეორე

რწმენის თავისუფლება და მისი სისხლისსამართლებრივი... 79	
გ ა რ ა ნ ტ ი ე ბ ი	79
(ისტორიული და თანამედროვე ასპექტები).....	79
§ 1. რწმენის თავისუფლება და მისი ისტორიული საფუძვლები	79

საქართველოში	79
§ 2. რწმენის თავისუფლება და საქართველოს კონსტიტუცია.....	91
§ 3. რწმენის თავისუფლება და საქართველოს სისხლის სამართლის	105
კ ა ნ ო მ დ ე ბ ლ ო ბ ა	105
§ 4. რწმენის თავისუფლების სისხლისსამართლებრივი დაცვა.....	132
(შედარებითი ანალიზი)	132

თავი მესამე

გენდერული ასპექტები ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთე- ლობისათვის საფრთხის შემქმნელ დელიქტებში.....	145
შესავალი	145
საქართველოს სსკ-ის 133-ე ¹ მუხლი – სტერილიზაცია თანხმობის გარეშე.....	147
§ 1. თანხმობის გარეშე სტერილიზაციის დასჯადობის საერთაშორისო (ევროპული) და ეროვნული საკანონმდებლო ჩარჩო	147
§ 2. თანხმობის გარეშე სტერილიზაციის მიმართება საერთაშორისო და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულებთან და მათი დასჯადობა	170
2.1. თანხმობის გარეშე სტერილიზაციის მიმართება საერთაშორისო დანაშაულებთან	173
2.1.1. თანხმობის გარეშე სტერილიზაციის გამიჯვნა გენოციდისგან	174

2.1.2. თანხმობის გარეშე სტერილიზაციის გამიჯვნა ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისგან..	182
2.1.3. თანხმობის გარეშე სტერილიზაციის გამიჯვნა ომის დანაშაულისგან.....	190
2.2. თანხმობის გარეშე სტერილიზაცია, როგორც წამების კონტექსტში ჩადენილი ადამიანის უფლებების დარღვევა...	196
საქართველოს სსკ-ის 133-ე ² მუხლი – ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება	201
§ 1. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება – მისი არსი, განხორციელების მიზეზები და მძიმე შედეგები.....	201
1.1. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების არსი	201
1.2. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების განხორ- ციელების მიზეზები	208
1.3. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების ფიზიკური და ფსიქოლოგიური შედეგები	215
§2. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი აკრძალვა ადამიანის უფლებათა პერსპექტივიდან.....	222
§2.1. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების რეგულირება სტამბოლის კონვენციისა და საქართველოს სსკ-ის მიხედვით	229
§2.2. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების მარეგულირებელი კანონმდებლობის ხედვები და სტრატეგიები მსოფლიოს ქვეყნებში.....	247
§ 3. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების საფრთხე, როგორც ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების საფუძველი ...	254

§ 4. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება, როგორც წამებასთან და სასტიკი, არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობასთან გათანაბრებული ქმედება.....	267
§5. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების რეგულირება – რელიგიის თავისუფლებისა და ადამიანის სხვა უფლებების კოლიზიური გამოვლინება?.....	291
5.1. ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების მიმართება რელიგიასთან ქართულ პრაქტიკაში.....	297
დასკვნა	304

თავი მეოთხე

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები	305
შესავალი	305
§ 1. თავისუფლების უფლების არსი.....	306
1.1. თავისუფლების პრეზუმფციის არსი. თავისუფლების უფლების კონსტიტუციური ბუნება.....	306
1.2. თავისუფლების უფლება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მიხედვით.....	310
§2. აღკვეთის ღონისძიების არსი, მიზნები, საფუძველი და სახეები	318
2.1. აღკვეთის ღონისძიების არსი.....	318
2.2. აღკვეთის ღონისძიების მიზნები და საფუძველები.....	320
2.3. აღკვეთის ღონისძიების სახეები	327
§ 3. პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიების ყველაზე	

მკაცრი სახე	330
3.1. პატიმრობა, როგორც „Ultima Ratio“	330
3.2. სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუწონლობა.....	336
§4. პატიმრობის, როგორც აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების სამართლებრივი საფუძვლები	339
4.1. პატიმრობის გამოყენების ფაქტობრივი საფუძველი.....	339
4.2. პატიმრობის გამოყენების ფორმალური საფუძვლები საქართველოს კანონმდებლობით და მათი შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან	346
4.2.1. ბრალდებულის მიმალვა და მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა .	346
4.2.2. ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლა.....	357
4.2.3. ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენა.....	364
§. 5. პატიმრობის დასაბუთების პრაქტიკული და სამართლებრივი პრობლემები	376
5.1. სახელმწიფო ბრალმდებლის მიერ პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობის დასაბუთება.....	376
5.2. მოსამართლის მიერ პატიმრობის გამოყენების დასაბუთება.....	379
5.3. პატიმრობის გამოყენების დასაბუთების საერთაშორისო სტანდარტი	384
§6. აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თავისებურებები	398
6.1. პატიმრობის გამოყენება, შეცვლა და გაუქმება.....	398

6.2.პატიმრობის გამოყენების, შეცვლის და გაუქმების შესახებ განჩინების გასაჩივრება	408
6.3.პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხის განხილვა	410
6.3.1. მხარის მოთხოვნა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ	413
6.3.2. სასამართლოს ვალდებულება საკუთარი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი	414
6.4. პატიმრობის გამოყენების ვადა	423
6.5. საპატიმრო გირაო	431
6.6. არასრულწლოვნის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თავისებურებები	432
6.7. საქართველოში აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების სტატისტიკური ანალიზი	442
დასკვნა	445

თავი მეოთხე

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები

შესავალი

პატიმრობა წარმოადგენს საპროცესო იძულების ღონისძიებას, რომელიც მიმართულია თავისუფლების უფლებით დაცულ სფეროში ჩარევისკენ. პატიმრობა უნდა იყოს გამოყენებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შეუძლებელია შესაბამისი საფრთხეების პრევენცია სხვა ღონისძიებებით. ამასთან, პატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით პრაქტიკა არათანმიმდევრულია და ხშირად საერთო სასამართლოების მიერ განსხვავებული გადაწყვეტილებები მიიღება. ვინაიდან პატიმრობა წარმოადგენს აღკვეთის ღონისძიების ყველაზე მკაცრ სახეს და იგი მიმართულია კონსტიტუციითა და საერთაშორისო აქტებით გარანტირებული თავისუფლების უფლებით დაცულ სფეროში ჩარევისკენ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პირდაპირი მოთხოვნაა, რომ პატიმრობის გამოყენება იყოს დასაბუთებული, პროპორციული და უკიდურესი ღონისძიება. საქართველოსათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პატიმრობის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი რეგულირება ევროკავშირისაკენ მიმავალ გზაზე, რადგან არსებობს მთელი რიგი გამოწვევები, როგორც საკანონმდებლო მოწესრიგების, ასევე სასამართლო პრაქტიკის თვალსაზრისით.

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების, ძალაში დატოვებისა და შეცვლის ფაქტობრივი და სამართლებრივი საფუძვლების გამოკვლევა. ნაშრომში განხილულ იქნება პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიების ერთ-ერთი სახე და მისი გამოყენება, როგორც *ultima ratio*. გამოკვლეული იქნება აღკვეთის ღონისძიების სახით

პატიმრობის გამოყენების ფაქტობრივი და ფორმალური საფუძვლები, პროკურორის შუამდგომლობისა და სასამართლოს განჩინების დასაბუთებულობის და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან მათი ურთიერთმიმართების, არასრულწლოვან ბრალდებულთა მიმართ პატიმრობის გამოყენების, აღკვეთის ღონისძიების გადასინჯვის და ზოგადად, პატიმრობასთან დაკავშირებული თეორიული და პრაქტიკული პრობლემები. აღნიშნული საკითხები განხილული იქნება საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების, საქართველოს საერთო სასამართლოების და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გაანალიზების საფუძველზე.

§ 1. თავისუფლების უფლების არსი

1.1. თავისუფლების პრეზუმფციის არსი. თავისუფლების უფლების კონსტიტუციური ბუნება

პირის თავისუფლების უფლება სამართლებრივი სახელმწიფოს უზენაეს ღირებულებას წარმოადგენს.

ადამიანის თავისუფლება გარანტირებულია არა მხოლოდ მატერიალური ნორმით, არამედ კონსტიტუციურ რანგში აყვანილი პროცესუალური ნორმების ერთობლიობით, რაც ხაზს უსვამს მის განსაკუთრებულ ადგილს ძირითად უფლებათა სისტემაში⁴¹⁵.

ტერმინი „თავისუფლება“ მრავალნაზნაგოვანი და მრავალმნიშვნელოვანია.⁴¹⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით: „ადამიანის თავისუფლება“ არ მოიცავს თავისუფლების ყველა ასპექტს. „ადამიანის თავისუფლება“ გულისხმობს ადამიანის ფიზიკურ თავისუფლებას, მის უფლებას თავისუფლად გადაადგილდებოდეს ფიზიკურად, თავისი ნების

415 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება, II-1.

416 პ. ცნობილად, საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, ტომი I, გამომცემლობა „ბონა კაუზა“, თბ., 2004, 303

შესაბამისად, იმყოფებოდეს ან არ იმყოფებოდეს რომელიმე ადგილზე. ადამიანის თავისუფლება არის მისი გადაადგილების თავისუფლება ვიწრო გაგებით. თუმცა ამკარად განსხვავებულია იმ ჩარევების ინტენსიურობა და სიმძიმე, რომლისგანაც ამ უფლებებს იცავს კონსტიტუცია. ადამიანის თავისუფლებაში ჩარევა უფრო წონადია და კონსტიტუციაც მისგან დასაცავად განსაკუთრებულ რეგულირებებს ადგენს“.⁴¹⁷

„ადამიანის თავისუფლება არ არის აბსოლუტური და მასში ჩარევა შესაძლებელია მკაცრი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი მოთხოვნების გათვალისწინებით, რომელიც იცავს ნებისმიერ ადამიანს შესაძლო სახელისუფლებო თვითნებობისაგან. კონსტიტუციურ-სამართლებრივი შემონმების სიმკაცრის ხარისხს ზრდის ის გარემოებაც, რომ ფიზიკური თავისუფლების შეზღუდვა და განსაკუთრებით კი მისი ყველაზე ინტენსიური ფორმა – თავისუფლების აღკვეთა აფერხებს და ზოგჯერ სრულიად გამორიცხავს ადამიანის მიერ სხვა უფლებებისა და თავისუფლებების რეალიზაციას.“⁴¹⁸

ადამიანის პირადი თავისუფლების, მისი ხელშეუხებლობის, საკუთარი ნების შესაბამისად მოქმედების თავისუფლება... აბსოლუტურად არის დაცული უკანონო, უსაფუძვლო და თვითნებური შეზღუდვისგან“.⁴¹⁹

თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება წარმოადგენს თითოეული ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებას, რომელიც დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით, საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით და საპროცესო კანონმდებლობით.

თავისუფლების უფლება ცალსახად დაკავშირებულია უდანაშაულობისა და თავისუფლების პრეზუმფციასთან, რომლის წარმოშობაც უკავშირდება საფრთხეს, რომელიც ადამიანს ემუქრება შეუზღუდავი სახელმწიფო ხელისუფლების მხრი-

417 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის № 2/1/415 გადაწყვეტილება, II–2

418 იქვე, II–6

419 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის №1/2/503,513 გადაწყვეტილება, II–2.

დან.⁴²⁰

საქართველოს კონსტიტუცია, ისევე როგორც ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო დაცვის სამართლებრივი აქტები, ცალსახად ადგენს პრეზუმფციას თავისუფლების სასარგებლოდ. იმავდროულად, იგივე კონსტიტუციითა და საერთაშორისო აქტებით დადგენილია მკაცრად ლიმიტირებული გამონაკლისი გარემოებები და შემთხვევები, როდესაც შესაძლებელია ინდივიდისათვის ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან თავისუფლებათა შეზღუდვა.⁴²¹

როგორც უდანაშაულობის, ისე პიროვნების თავისუფლების სასარგებლოდ პრეზუმფციის თვალსაზრისით, დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირის წინასწარ პატიმრობაში აყვანა უფრო გამონაკლისი შემთხვევა უნდა იყოს, ვიდრე ნორმა. კანონი არ უნდა ითვალისწინებდეს დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირის (ან ასეთი პირების კერძო კატეგორიების) წინასწარ პატიმრობაში აყვანის აუცილებლობის მოთხოვნას.⁴²²

კონსტიტუციიდან გამომდინარე, პირის თავისუფლების უფლებებში ჩარევა დაუშვებელია სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე. არსებობს თავისუფლების უფლებებში ჩარევის სხვადასხვა ფორმები, ამის მიუხედავად, განსხვავებულია მათგან დაცვის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები.⁴²³

სახელმწიფოს უფლება აქვს ჩაერიოს ძირითადი უფლებით დაცულ სფეროში და ფიზიკურ პირს შეუზღუდოს ან აღუკვეთოს

420 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება, II-3

421 ნ. ხაინდრავა, ბ. ბოხაშვილი, თ. ხიდაშელი, წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებული ადამიანის უფლებათა სამართლის ანალიზი, 2010, 7

422 იხ. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)13 ნევრი სახელმწიფოებისადმი პატიმრობის გამოყენების, მისი განხორციელების პირობებისა და ძალადობის საწინააღმდეგო ზომების შესახებ. (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2006 წლის 27 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების 974-ე სხდომაზე

423 თ. ტულუში, გ. ბურჯანაძე, გ. მშენიერაძე, გ. გოცირიძე, ვ. მენაბდე, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, თბ., 2013, 110

თავისუფლება კანონით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში, სასამართლო გადაწყვეტილებისა და კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად. აღნიშნული გადაწყვეტილების მიღებისას უნდა იყოს გათვალისწინებული როგორც ბრალდებულის უფლებები, ასევე დანაშაულის პრევენციისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვის საჯარო ინტერესი.

„პირის თავისუფლება არის ის ფუნდამენტური მდგომარეობა, რომლითაც ზოგადად ყველა პირი უნდა სარგებლობდეს“.⁴²⁴

ეს არის უფლება, რომელშიც რეგულარულად და კანონიერად ერევან სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, უმთავრესად დანაშაულის კონტროლის კონტექსტში. ადამიანის თავისუფლებაში ჩარევისას გამოიყენება იძულების ყველაზე სერიოზული ღონისძიებები, რომლებიც ნებადართულია როგორც შიდასახელმწიფოებრივი, ისე საერთაშორისო სისხლის საპროცესო სამართლით და ადამიანის უფლებების დაცვის საერთაშორისო აქტებით.⁴²⁵

თავისუფლების უფლებაში ნებისმიერი ჩარევა უნდა იყოს მკაცრი აუცილებლობით გამონეული. ჩარევა უნდა ემყარებოდეს მკაფიო სამართლებრივ საფუძველს. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ადამიანის თავისუფლება იმდენად წონადი, ძირითადი უფლებაა, რომ მასში ჩარევა სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან უნდა განიხილებოდეს, როგორც „ultima ratio“. თავისუფლების აღკვეთის ნებისმიერი ფორმა ექვემდებარება უმკაცრეს კონტროლს საკონსტიტუციო სასამართლოს მხრიდან ჩარევის პროპორციულობის კუთხით. ამასთან, რაც უფრო განგრძობადი და ინტენსიურია ჩარევა, მით უფრო იზრდება შეფასების სიმკაცრე მისი კონსტიტუციურობის განხილვისას.⁴²⁶ საკონსტიტუციო სასამართლოს

424 იხ. კ. კორკელია, ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, ბ. ბოხაშვილი „საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლთან“, 28

425 იხ. შ. ტრექსელი, ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბილისი, 2010, 452

426 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის

აღნიშნული მიდგომა, ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვასთან დაკავშირებით, უმნიშვნელოვანესია და სრულად შეესაბამება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მოთხოვნებს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ სტანდარტებს.

საგულისხმოა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის თანახმად, ადამიანის თავისუფლება დაცულია. კონსტიტუციის 2018 წლის 16 დეკემბრამდე მოქმედი რედაქცია კი ადამიანის თავისუფლებას ხელშეუვალად აცხადებდა(მუხლი 18), რაც უფლების დაცვის გაცილებით მაღალ სტანდარტს წარმოადგენდა.

1.2. თავისუფლების უფლება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მიხედვით

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს სამართლებრივ დოკუმენტს. ევროპული კონვენცია საერთაშორისო სამართლის წყაროს წარმოადგენს. იგი საქართველოსთვის სავალდებულოა როგორც საერთაშორისო დონეზე, ამავდროულად, საქართველოს კანონმდებლობის ნაწილად მისი აღიარების შედეგად, იგი იურიდიულად სავალდებულო გახდა ეროვნულ დონეზეც.⁴²⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნებისათვის, სხვა სამართლებრივ დოკუმენტებთან ერთად, ადამიანის უფლებათა დაცვის ძირითად საერთაშორისო ხელშეკრულებას წარმოადგენს. უმნიშვნელოვანესია, რომ ევროპული კონვენცია განსაზღვრავს საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესის

№2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II – 15.

427 კ. კორკელია, ი. ქურდაძე, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, თბ., 2004, 42

ძირითად მიმართულებებს⁴²⁸, მან დიდი როლი შეასრულა და დღეისათვის ასევე დიდ როლს ასრულებს საქართველოში საპროცესო კანონმდებლობის განვითარების კუთხით.⁴²⁹

ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლით გარანტირებული თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 და მე-14 მუხლებითაა დაცული. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში ხშირად პირადი უსაფრთხოების უფლება მოხსენიებულია, როგორც პიროვნების ხელშეუხებლობის უფლება, რაც ანალოგიურია თავისუფლების თვითნებური აღკვეთის დაუშვებლობის ვალდებულებისა. კონვენციის მე-5 მუხლი, უპირველეს ყოვლისა, ეხება თვითნებური აღკვეთის განთავისუფლების დაცვას.⁴³⁰ საქმეზე „ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ“⁴³¹ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ნათლად ჩამოაყალიბა პირადი ხელშეუხებლობის ელემენტი.⁴³² „თავისუფლება“ და „პირადი ხელშეუხებლობა“ ქმნის ერთიანი ძირითადი უფლების შემადგენლობას, რომელშიც პირადი ხელშეუხებლობა შეეხება თავისუფლების აღკვეთის გარემოებებს და „პირადი ხელშეუხებლობა“ არსებითად გულისხმობს თავისუფლების აღკვეთის დროს სამართლებრივ-სახელმწიფოებრივი პრინციპების დაცვას. ამავდროულად, თავისუფლების აღკვეთა უნდა ხორციელდებოდეს წინასწარ განჭვრეტადი, გადამონმებადი წესების საფუძველზე და კეთილსინდისიერად.⁴³³

საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებულ თავისუფ-

428 გ. თუმანიშვილი, სისხლის სამართლის პროცესის ზოგადი მიმოხილვა, თბ., 2014, 51

429 თ. ლალიაშვილი, საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 201, 572

430 იხ. ფ. ლიჩი, ს. ლევის-ენტონი, დ. სტრაისტეანუ და სხვ., თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით (მე-5 მუხლი), თბ., 2009, 13

431 NikolaiSvili v. Georgia, ECtHR, 13.01.2009, no. 37048/04 §52–53

432 „საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი. თავი მეორე. საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი“, თბ., 2013, 132

433 NikolaiSvili v. Georgia, ECtHR, 13.01.2009, no. 37048/04, § 52

ფლებებს შორის, ადამიანის თავისუფლებას ყველაზე ხანგრძლივი ისტორია აქვს. მისი წარმოშობა იმ საფრთხეებს უკავშირდება, რომელიც ადამიანს ემუქრება შეუზღუდავი სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან. ამ საფრთხისაგან დაცვის საჭიროებამ განაპირობა, რომ ადამიანის თავისუფლების დაცვა აისახა თავისუფლების დიდ ქარტიაში, უფლებათა პეტიციაში და უპირველეს ყოვლისა, ჰაბეას კორპუს აქტში. ამ უფლებებს ითვალისწინებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა ნებისმიერი კლასიკური კატალოგი, როგორც ეროვნული კონსტიტუციების, ასევე, საერთაშორისო სამართლის დონეზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია“.⁴³⁴

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში არსებობს მრავალი საერთაშორისო ხელშეკრულება და კონვენცია, ადამიანის უფლებათა დაცვის ყველაზე ეფექტიანი საერთაშორისო ხელშეკრულებად მიჩნეულია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია, რომელმაც დააარსა განვითარებული საერთაშორისო საზედამხედველო მექანიზმი, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო. სწორედ ეს საზედამხედველო ორგანო უზრუნველყოფს ევროპული კონვენციის დებულებათა შესრულებას. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია პირველი საერთაშორისო ხელშეკრულებაა, რომელმაც შექმნა ასეთი საზედამხედველო ორგანო.⁴³⁵ კონვენციის 1-ლი მუხლი მონაწილე სახელმწიფოებს აკისრებს ნეგატიურ და პოზიტიურ ვალდებულებებს: „ამ მუხლის თანახმად, სახელმწიფო ვალდებულია, არა მხოლოდ თავი შეიკავოს კონვენციითა და მისი ოქმებით გათვალისწინებული უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევისაგან (ნეგატიური ვალდებულება), არამედ უნდა უზრუნ-

434 საქართველოს საკონსტიტუციოსასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის № 2/1/415 გადაწყვეტილება, II-3

435 იხ. კ. კორკელია, ი. ქურდაძე, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, 2004, 10.

ველყოს მათი დაცვა, მათ შორის მესამე მხარის (ფიზიკური და იურიდიული პირები) მიერ (პოზიტიური ვალდებულება)“.⁴³⁶

კონვენციის მე-5 მუხლის მიხედვით თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება არ არის აბსოლუტური უფლება და კონვენცია უშვებს შემთხვევებს, როდესაც მე-5 მუხლით დაცულ უფლებაში ჩარევა არის მართლზომიერი. კონვენციის მე-5 მუხლის პირველ პუნქტში ჩამოთვლილია ასეთი შემთხვევები, კერძოდ, დასაშვებია უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული პირის კანონიერი დაპატიმრება; პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კანონის შესაბამისად გაცემული სასამართლოს ბრძანების შეუსრულებლობისათვის ან კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად; პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად, როდესაც არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან საფუძვლიანად არის მიჩნეული პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენის თუ მისი ჩადენის შემდეგ მიმალვის აღკვეთის აუცილებლობა; არასრულწლოვნის დაპატიმრება კანონიერი ბრძანების საფუძველზე მასზე აღმზრდელობითი ზედამხედველობისათვის ან მისი კანონიერი დაპატიმრება უფლებამოსილი სასამართლო ორგანოს წინაშე მის წარსადგენად; პირთა კანონიერი დაპატიმრება ინფექციურ დაავადებათა გავრცელების თავიდან ასაცილებლად, ან სულით ავადმყოფების, ალკოჰოლიკების, ნარკომანებისა თუ მანანნალების კანონიერი დაპატიმრება; პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება ქვეყანაში მისი უნებართვოდ შემოსვლის აღსაკვეთად ან იმ პირის დაკავება თუ დაპატიმრება, რომლის წინააღმდეგაც ხორციელდება ღონისძიებები დეპორტაციისა თუ ექსტრადიციის მიზნით.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლი არამხოლოდ ახდენს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დეკლარირებას და განსაზღვრავს აღნიშნული

436 იხ. კ. კორკელია, ი. ქურდაძე, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, 2004, 10.

უფლებიდან დაშვებულ შეზღუდვის საფუძვლებს, არამედ ითვალისწინებს საპროცესო გარანტიებს იმ შემთხვევაში, თუ მოხდება უფლებაში ჩარევა და უფლებას კომპენსაციაზე, რომელიმე პუნქტის დარღვევის შემთხვევაში.

ევროპული კონვენციით გარანტირებულ უფლებაში ნებისმიერი ჩარევა უნდა აკმაყოფილებდეს 3 პირობას: 1. უნდა იყოს „კანონთან შესაბამისი“ ან „კანონით გათვალისწინებული“, 2. უნდა ემსახურებოდეს ერთ-ერთ „ლეგიტიმურ მიზანს“ და 3. უნდა იყოს „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“.

„ყველა ადამიანისათვის უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების გარანტირება, რაც გულისხმობს, რომ არც ერთ ადამიანს არ უნდა აღეკვეთოს თავისუფლება ან არ უნდა გაუხანგრძლივდეს თავისუფლების აღკვეთა, გარდა იმ გარემოებებისა, რომლებიც აღნიშნულია მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში“.⁴³⁷

კონვენციის მე-5 მუხლი პირს იცავს არა მხოლოდ მისი დაკავების მომენტში, არამედ პერიოდულად მთელი დროის განმავლობაში მის გათავისუფლებამდე, ან ვიდრე მას არ შეეფარდება თავისუფლების აღკვეთა სისხლის სამართლის სასამართლოს მიერ.⁴³⁸ ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ პირი უნდა გათავისუფლდეს სასამართლო პროცესის განმავლობაში, თუ სახელმწიფო ვერ დაამტკიცებს, რომ არსებობს „შესაბამისი და საკმარისი მიზეზები პატიმრობის გასამართლებლად“.⁴³⁹

მე-5 მუხლი შეიძლება დაირღვეს მაშინაც, თუ შესაბამისი პირი დაპატიმრებაზე თანახმაა. დაპატიმრება არ შეიძლება გამართლებული იყოს იმ მოტივით, რომ პირი თავდაპირველად დათანხმდა შესაბამის დანებსებულებაში მის მოთავსებასა და

437 იხ. Asanidze v. Georgia, 08/04/2004, 71503/01, p.170.

438 იხ. ფ. ლიჩი, ს. ლევის-ენტონი, დ. სტრაისტენანუ და სხვ. თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით (მე-5 მუხლი). სახელმძღვანელო იურისტებისთვის. თბილისი, 2009. 13

439 იხ. კ. კორკელია, ი. ქურდაძე, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, 2004, 152

დარჩენას, თუ მოგვიანებით მას სურს ამ დანესებულების დატოვება. სანამ ადამიანი გარკვეულ ადგილას საკუთარი ნებით იმყოფება, სახეზე არ არის თავისუფლების აღკვეთა.⁴⁴⁰

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება ადამიანის ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლებაა, რომელიც გარანტირებულია როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით, სხვა საყოველთაო თუ რეგიონული საერთაშორისო ინსტრუმენტებით, ასევე ეროვნული კანონმდებლობით. თუმცა აღნიშნული უფლება არ არის აბსოლუტური და კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში დასაშვებია მასში ჩარევა.

§2. აღკვეთის ღონისძიების არსი, მიზნები, საფუძველი და სახეები

2.1. აღკვეთის ღონისძიების არსი

სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების ინსტიტუტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია აღკვეთის ღონისძიებები, რომელთაც განსაკუთრებული ადგილი უკავია სისხლის სამართლის პროცესში.⁴⁴¹

სისხლის სამართლის პროცესის თეორიაში განასხვავებენ აღკვეთის ღონისძიების ორ სახეს: ა) აღკვეთის ღონისძიებები, რომლებიც დაკავშირებულია პირის ფიზიკურ იძულებასთან და ბ) აღკვეთის ღონისძიებები, რომლებიც დაკავშირებულია პირის ფსიქიკურ იძულებასთან.⁴⁴² ფიზიკურ იძულებასთან დაკავშირებულია პატიმრობა, ყველა დანარჩენი აღკვეთის ღონისძიება კი

440 იხ. შ. ტრექსელი, ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2010, 461

441 მ. მამიაშვილი, ჯ. გახოკიძე, ი. აქუბარდია და სხვ., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, თბილისი. 2012, 215.

442 საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი (კერძო ნაწილი), ავტორთა ჯგუფი, თბ., 2017, 259

მიეკუთვნება ფსიქიკური იძულების ღონისძიებებს.

აღკვეთის ღონისძიება არის დროებითი ღონისძიება, რომლის გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს მაგისტრატის მოსამართლე პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენის სხდომაზე. აღკვეთის ღონისძიება „სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიებათა უმთავრესი, ცენტრალური, მაგრამ მაინც ერთ-ერთი სახეა ისევე, როგორც მაგალითად, დაკავება. იგი მონოდებულია შეასრულოს საპროცესო იძულების ღონისძიებათა მიზან-ამოცანების ერთი, მეტად მნიშვნელოვანი ნაწილი“⁴⁴³

„აღკვეთის ღონისძიება სამაგიეროს მიზღვის, დასჯის რაიმე ღონისძიება კი არ არის, არამედ სწორედ ბრალდებულის შესაძლო (მოსალოდნელი) დამაბრკოლებელი, ხელისშემშლელი მოქმედებისა თუ უმოქმედობის აღკვეთის და/ან თავიდან აცილების საშუალებაა (გზაა, ხერხია, მეთოდია), იძულებითი ხასიათის ზომაა, რომელზეც როგორც „აუცილებელ ბოროტებაზე“ – ადამიანის თავისუფლების „ნინასწარ“ შეზღუდვაზე – ადამიანები, აუცილებლობიდან გამომდინარე, იძულებულნი არიან დაყაბულდნენ ანუ შეგნებულად გაიღონ ეს მნიშვნელოვანი მსხვერპლი“⁴⁴⁴.

დაპატიმრება გამოყენებული უნდა იქნეს საგამონაკლისო ღონისძიების სახით. ასევე, ის არ უნდა იყოს სავალდებულო ხასიათის და არ უნდა იქნეს მიმართული დასჯის მიზნებისათვის.⁴⁴⁵

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისთვის გათვალისწინებულ მტკიცებულებით სტანდარტს წარმოადგენს დასაბუთებული ვარაუდი. დასაბუთებული ვარაუდია ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობა, რომელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დააკმაყოფილებდა ობი-

443 ი. გაბისონია, აღკვეთის ღონისძიებანი სისხლის სამართლის პროცესში, თბილისი, 2003, 6–7.

444 იქვე, 7.

445 Recommendation No.R(80)11 of the Committee of Ministers of the Council of Europe concerning Custody Pending Trial, para.1

ექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა.⁴⁴⁶

„აღკვეთის ღონისძიების ზოგადი არსი, მის მოქნილობა-სა და შედეგზე ორიენტირებულობაში გამოიხატება, რადგან აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება, რათა შეძლებისდაგვარად აღიკვეთოს ისეთი ქმედება, რომელიც ხელს შეუშლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.“⁴⁴⁷

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას უნდა არსებობდეს როგორც ფორმალური, ანუ საპროცესო საფუძველი ასევე, ფაქტობრივი ანუ მტკიცებულებითი საფუძველი. მხოლოდ საპროცესო ან მხოლოდ ფაქტობრივი საფუძველის არსებობა საკმარისი არ უნდა იყოს მოსამართლისათვის, რომ ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიება შეუფარდოს.

2.2. აღკვეთის ღონისძიების მიზნები და საფუძველი

აღკვეთის ღონისძიება საპროცესო იძულების ღონისძიებაა. აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება იმ მიზნით, რომ ბრალდებულმა თავი არ აარიდოს სასამართლოში გამოცხადებას, აღიკვეთოს მისი შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობა, უზრუნველყოფილ იქნეს განაჩენის აღსრულება.⁴⁴⁸

სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიებათა გამოყენების ძირითად მიზანს, საბოლოო ჯამში, სამართალწარმოების ამოცანათა წარმატებით განხორციელება წარმოადგენს.⁴⁴⁹

კანონი არ ადგენს ცალ-ცალკე მიზნებს დაპატიმრების, გირაოს და აღკვეთის ღონისძიების სხვა სახეების გამოყენებისათვის, ეს მიზნები ერთი და იგივეა აღკვეთის ყველა სახის

446 იხ.სსსკ მუხლი 3,მე-11 ნაწ.

447 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება–საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ. №3/2/646, ქ. ბათუმი, 2015 წლის 15 სექტემბერი.

448 სსსკ მუხლი 198, პირველი ნაწ.

449 იხ. ვ. ბენიძე, დაპატიმრებისა და შინაპატიმრობის აღკვეთის ღონისძიებად გამოყენების პრობლემები, თბ, 2003, 10

ლონისძიებისთვის. განსხვავება მხოლოდ იმაშია, თუ რა ხარისხისაა ვარაუდი (ალბათობის რამდენად მაღალი ვარაუდი არსებობს) ბრალდებულის მიერ იმ ქმედებათა ჩადენისა და იმ საშიშროების აღსაკვეთად, რა სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების აუცილებლობა არსებობს. რაც უფრო მაღალი ხარისხისაა ვარაუდი, რომ ბრალდებული ჩაიდენს იმ ქმედებებს, რომელთა აღსაკვეთადაც ხდება აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება, მით უფრო მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება უნდა იქნეს გამოყენებული და პირიქით.⁴⁵⁰

აღკვეთის ღონისძიება, როგორც წესი, გამოიყენება ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე. თუ ბრალდებული დაკავებულია, მაშინ კანონის იმპერატიული მოთხოვნაა, რომ ბრალდებული დაკავებიდან 48 საათში იყოს წარდგენილი სასამართლოში, მის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის შერჩევის მიზნით. პირის ასე მოკლე ვადაში სასამართლოში პირველი წარდგენის სავალდებულობის მიზანია ის, რომ დაკავებული ბრალდებული დაექვემდებაროს სასამართლო კონტროლს.⁴⁵¹ დაკავებული პირის მოსამართლის წინაშე წარდგენის ვალდებულება ვრცელდება თავისუფლების შეზღუდვის ყველა შემთხვევაზე გამონაკლისის გარეშე და არ არის დამოკიდებული დაპატიმრებული პირის უნარზე ან არჩევანზე გამოიყენოს აღნიშნული გარანტია.⁴⁵² პროკურორი დაკავებული ბრალდებულის მიმართ შესაძლოა არ თვლიდეს საჭიროდ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებას, მაგრამ სასამართლოში ბრალდებულის წარდგენა მაინც აუცილებელია, რათა მოხდეს წინასასამართლო სხდომის თარიღის განსაზღვრა და ბრალდებულის უფლებების დაცვაზე სასამართლო კონტროლის განხორციელება. აღსანიშნავია, რომ აღკვეთის ღონისძიების შესაფარდებლად არ არის აუცილებელი პირი დაკავებული იყოს, მაგრამ აუცილებელია ბრალდებულად ცნობის შემდეგ მოხდეს მისი სასამართლოში პირველი წარდგე-

450 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 4 დეკემბრის განჩინება, საქმეზე N1გ/1923-15

451 *Musaev v Uzbekistane*, ECtHR, 21/10/2014, §9.3.

452 CCPR/C/GC/35 General Comment No35-Article 9 (liberty and Security of Person) UNHCR, iV-32; 28/10/2014

ნა. ასეთ შემთხვევაში საპროცესო კოდექსი არ აწესებს კონკრეტულ ვადას. თუმცა კანონის მიხედვით, წინასასამართლო სხდომა უნდა გაიმართოს პირის დაკავებიდან ან ბრალდებულად ცნობიდან (თუ ის არ დაუკავებიათ) არაუგვიანეს 60 დღისა,⁴⁵³ შესაბამისად, თუ ბრალდებული არ არის დაკავებული, მისი სასამართლოში პირველი წარდგენა უნდა მოხდეს ბრალდებულად ცნობიდან 60 დღეზე ადრე, რათა შესაძლებელი იყოს მოთხოვნილ ვადაში წინასასამართლო სხდომის თარიღის ჩანიშვნა. დამკვიდრებული პრაქტიკის შესაბამისად, თუ ბრალდებული დაკავებული არ არის, მისი პირველი წარდგენა სასამართლოში უნდა მოხდეს ბრალდების წაყენებიდან მომდევნო 48 საათის განმავლობაში. ამასთან, საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან და ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლებიდან გამომდინარე, შესაძლებელია პირველი წარდგენის სხდომაზე პირს არ შეეფარდოს აღკვეთის ღონისძიების არც ერთი სახე. აღკვეთის ღონისძიება შეიძლება გამოყენებული იყოს წინასასამართლო სხდომაზე და არსებითი განხილვისას. ამასთან, აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება მხოლოდ ბრალდებულის მიმართ. პროცესის სხვა სუბიექტების მიმართ კი შეიძლება გამოყენებული იყოს სხვა სახის საპროცესო იძულების ღონისძიება, მაგალითად, მიყვანა. გარდა ამისა, ყველა დანაშაულის საქმეზე სავალდებულო არ არის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება. მხედველობაში მიიღება ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, ბრალის ხარისხი, და ბრალდებულის პიროვნება, მისი ინდივიდუალური მახასიათებლები.

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანი არ არის პირის ბრალეულობის მტკიცება, იგი წარმოადგენს მართლმსაჯულების ჯეროვანი განხორციელების ხელშეშლის პრევენციის საშუალებას.⁴⁵⁴

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება დაიშვება, როდესაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი პირის მიერ დანაშაულებრივი

453 იხ.სსსკ მუხლი 208, მე-3 ნაწ.

454 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 26 ივნისის საოქმო ჩანაწერი №646, II-40

ქმედების ჩადენის შესახებ და დადგენილია დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის გარემოებები, რაც ხელს უწყობს ობიექტურად შეფასდეს ბრალდებულის საშიშროება, მისი მხრიდან მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის მიზნით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების განხორციელების დასაბუთებულად პროგნოზირება.⁴⁵⁵

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძველია დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებული მიიმალება ან არ გამოცხადდება სასამართლოში, გაანადგურებს საქმისათვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას ან ჩაიდენს ახალ დანაშაულს.

აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენება იმ მიზნით, რომ: ა) ბრალდებულმა თავი არ აარიდოს სასამართლოში გამოცხადებას – ჯერ ერთი, ბრალდებულის ინტერესებში შედის გამოცხადდეს სასამართლოში, რათა დაუბრკოლებლად შეძლოს კანონით მინიჭებული მთელი რიგი საპროცესო უფლებების რეალიზაცია. მეორე, მართლმსაჯულების მიზანი ბრალდებულის მიმართ სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებაა. შესაბამისად, თუ ბრალდებული გარკვეული მიზეზით ან უმიზეზოდ თავს აარიდებს სასამართლოში გამოცხადებას, ეს გამოიწვევს სასამართლო პროცესის გაჭიანურებას და სწრაფი მართლმსაჯულებისთვის ხელის შეშლას, შესაბამისად, ვერ მოხდება მართლმსაჯულების ჯეროვანი განხორციელება. ბ) აღიკვეთოს მისი შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობა – სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის მიზნით ბრალდებულმა შესაძლოა ჩაიდინოს ახალი დანაშაული, ამიტომ აუცილებელია მისი ქცევის კონტროლი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით. საქმის სპეციფიკიდან და მასალებიდან გამომდინარე, მოსამართლე უნდა დარწმუნდეს არსებობს თუ არა პირის მხრიდან შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობის საფრთხე. თუ იგი ჩათვლის, რომ ასეთი საფრთხე არსებობს, მაშინ ის საფრთხის პროპორციულად გამოიყენებს აღკვეთის ღონისძიების რომელიმე სახეს. მაგრამ ნამდვილად ჩაიდენს თუ არა ბრალდებული მომავალში ახალ დანაშაულს, ცხადია, არათუ სხვამ, შესაძლოა

455 იქვე, 558

თვით ამ პირმაც კი არ იცოდეს!.. ამიტომ კანონი მიუთითებს საქმეში არსებულ მტკიცებულებებზე, რომელიც საკმაო საფუძველს იძლევა ვარაუდისათვის.⁴⁵⁶ პრაქტიკაში, უნინარესად, ამგვარ მტკიცებულებად ითვლება დანაშაულის რეციდივის თაობაზე საქმეში არსებული დოკუმენტაცია (ოფიციალური ცნობა ნასამართლობათა თაობაზე, შესაბამისი განაჩენის ასლები და ა.შ.)⁴⁵⁷ გ) უზრუნველყოფილ იქნას განაჩენის აღსრულება – მოსამართლემ უნდა გადაწყვიტოს, რამდენად არის შესაძლებელი განაჩენის აღსრულება აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის გამოყენების ან თუნდაც მისი გამოუყენებლობის შემთხვევაში და ამის მიხედვით უნდა იმოქმედოს. შესაბამისად, იმისათვის, რომ განხორციელდეს სისხლის სამართლის მართლმსაჯულება ბრალდებულის მიმართ, აუცილებელია შესრულდეს სასჯელის მიზნები, რაც უნდა უზრუნველყოს სასამართლოს მიერ კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის აღსრულებამ. ამ სამი მიზნის მიღწევის უზრუნველყოფა დღის წესრიგში მხოლოდ მაშინ დგება, როდესაც კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეზე არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებული მიიმალება, არ გამოცხადდება სასამართლოში, გაანადგურებს საქმისათვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას და/ან ჩაიდენს ახალ დანაშაულს. აღნიშნული საფუძვლები არ შეიძლება იყოს ზოგადი და აბსტრაქტული.⁴⁵⁸ ბრალდების სიმძიმე და მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის ან შეთქმულების ჰიპოთეტური საშიშროება არ შეესაბამება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მოთხოვნებს,⁴⁵⁹ რაც თავის მხრივ წარმოშობს შუამდგომლობისა და განჩინების დასაბუთების ვალდებულებას. ამ საფუძვლებიდან ერთ-ერთის არსებობა ხელს უშლის სისხლის სამართლის პროცესის სრულფასოვნად განხორციელებას, აქედან გამომდინარე, აუცილებელი ხდება ბრალდებულის მხრიდან აღნიშნული რისკებისა და საფრთხეებისგან სახელმწი-

456 ი. გაბისონია, აღკვეთის ღონისძიებანი სისხლის სამართლის პროცესში. თბ. 2003, 16.

457 იქვე.

458 Boicenco v Moldova, ECtHR, 11.10.2006, no. 41088/05 §143

459 Patsuria v Georgia, ECtHR, 06.02.2008, no. 30779/04, §67

ფოს მიერ პრევენცია, რაც გამოიხატება ბრალდებულზე ზემოქმედების ღონისძიებებით, მისი კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვით. აღნიშნულ საფუძვლებს დეტალურად განვიხილავთ ქვემოთ პატიმრობის საფუძვლებთან მიმართებით.

„კანონმდებლობა აღკვეთის ღონისძიების და მისი ცალკეული სახის გამოყენებას მიზანშეწონილობისა და პროპორციულობის საკითხის შეფასებას უკავშირებს და აღნიშნულით ცდილობს პირის თავისუფლების სასარგებლოდ არსებული პრეზუმფციის გამყარებას. აღნიშნული საკითხების გააზრება კი, თავის მხრივ, მოითხოვს საფრთხეების, საქმის ვითარებისა და ბრალდებულის პიროვნების ინდივიდუალურად შეფასებას, ცალკეული საქმეებისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკის გათვალისწინებით. ამასთან, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების თითოეულ საფუძველს თავისი დამოუკიდებელი დასაბუთება უნდა გააჩნდეს“.⁴⁶⁰

„საკითხის შეფასებისას – არსებობს თუ არა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძველი, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ აუცილებელი არ არის ფაქტების არსებობა, ე.ი. პირმა უკვე განახორციელა ქმედებები, რომლებიც წარმოადგენს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძველს. ამ საკითხის გადასაწყვეტად საკმარისია, არსებობდეს ამ ქმედებათა შესაძლო განხორციელების დასაბუთებული ვარაუდი.“⁴⁶¹

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანი ერთის მხრივ, ბრალდებულის სათანადო ქცევა და მეორეს მხრივ, სისხლის სამართლის საქმეთა სათანადო გამოძიებისა და სასამართლოში განხილვის ხელისშემშლელი გარემოებების აღმოფხვრაა.⁴⁶²

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ შუამდგომლობის წარდგენისას პროკურორი ვალდებულია, დაასაბუთოს მის

460 ხარვეზები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაში, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2012, 47–48

461 მ. ლომსაძე, სისხლის სამართლის პროცესი, მე-5 გამოცემა, თბილისი, 2015, 250.

462 მ. მამნიანაშვილი, ვ. გახოკიძე, ი. აქუბარდია და სხვ., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, თბილისი, 2012, 215

მიერ მოთხოვნილი აღკვეთის ღონისძიების მიზანშეწონილობა და სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობა. ბრალდების მხარემ უნდა დაასაბუთოს აღკვეთის ღონისძიების ამა თუ იმ სახის გამოყენებისათვის საკმარისი მატერიალური და საპროცესო-სამართლებრივი საფუძვლების არსებობა საქმის კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით. მიუხედავად ბრალდების მხარის მოთხოვნისა, სასამართლო უფლებამოსილია ბრალდებულის მიმართ გამოიყენოს უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიება ან საერთოდ უარი თქვას აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებაზე. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ არეგულირებს იმ შემთხვევას-შესაძლებელია თუ არა ბრალდების მხარემ ბრალდებულის მიმართ, რომელსაც არ აქვს შეფარდებული არც სხვა სახის აღკვეთის ღონისძიება და არც სასჯელს იხდის პენიტენციურ დაწესებულებაში, საერთოდ არ მიმართოს სასამართლოს აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების მოთხოვნით და მიმართოს მხოლოდ წინასასამართლო სხდომის თარიღის განსაზღვრის შუამდგომლობით, რაც კანონმდებლობის ხარვეზს წარმოადგენს.

დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, ბრალდების მხარე უმეტესად აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შუამდგომლობაში ერთდროულად უთითებს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების რამდენიმე ან ყველა წინაპირობას, ჰიპოთეტურად აპელირებს ყველა საფრთხეზე, თითოეული მათგანის კონკრეტული დასაბუთების გარეშე. მაგალითად, არსებობს ბრალდებულის მიერ მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე, ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, მიმალვის საფრთხე, რაც დაუშვებელია სათანადო დასაბუთების გარეშე. ყველა საფუძვლის ერთდროულად აღნიშვნა დასაბუთების ხარისხს არ ზრდის. პირიქით, თითოეული საფუძველი ცალ-ცალკე მოითხოვს დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით არგუმენტირებას.

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შემთხვევები ხშირად დაუსაბუთებლობით, შაბლონურობით და არაერთგვაროვანი მიდგომებით ხასიათდებოდა. ამ მხრივ დღეს მდგომარეობა

შეცვლილია, თუმცა აღკვეთის ღონისძიების მექანიზმის სამარ-
თლიანი გამოყენების კუთხით კვლავ არსებობს გამოწვევები.

2.3. აღკვეთის ღონისძიების სახეები

საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს აღკვეთის ღონისძიების ორ სახეს – ძირითად და დამატებით აღკვეთის ღონისძიებებს. ყოველი ბრალდებულის მიმართ მხოლოდ ერთი ძირითადი აღკვეთის ღონისძიება შეიძლება იყოს გამოყენებული, ხოლო დამატებითი ღონისძიების გამოყენება არ არის შეზღუდული. ამასთან, დამატებითი ღონისძიება, გარკვეული ქცევის შეზღუდვა, კონკრეტული ვალდებულების დაკისრება სასამართლოს შეუძლია გამოიყენოს მხარის შუამდგომლობით ან საკუთარი ინიციატივით. ამგვარ ღონისძიებებს მოსამართლე იყენებს იმ შემთხვევაში, თუ გამოყენებული ძირითადი აღკვეთის ღონისძიების სახე არასაკმარისად მიაჩნია, ან იმ შემთხვევაში თუ სურს, რომ გაამყაროს გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება. გასათვალისწინებელია, რომ ძირითადი ღონისძიებების ჩამონათვალი ამომწურავია, დამატებითი კი არა. შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია განსაზღვროს დამატებითი ღონისძიების სახით ისეთი ვალდებულების დაკისრება, რაც არ არის კანონში სახელდებით მითითებული, მაგრამ საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან და ბრალდებულის პიროვნებიდან გამომდინარე მოსალოდნელი საფრთხეების პრევენციის მიზნით კონკრეტულ შემთხვევაში მიზანშეწონილია.

ძირითად აღკვეთის ღონისძიებებს მიეკუთვნება: გირაო, შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ, პირადი თავდებობა, სამხედრო მოსამსახურის ქცევისადმი სარდლობის მეთვალყურეობა და პატიმრობა.

ძირითად აღკვეთის ღონისძიებასთან ერთად სასამართლო არ არის შეზღუდული ერთდროულად გამოიყენოს რამდენიმე დამატებითი აღკვეთის ღონისძიება, კერძოდ, ვალდებულება, დანიშნულ დროს ან გამოძახებისთანავე გამოცხადდეს სა-

სამართლოში; გარკვეული საქმიანობის ან პროფესიის განხორციელების აკრძალვა; სასამართლოში, პოლიციაში ან სხვა სახელმწიფო ორგანოში ყოველდღიურად ან სხვა პერიოდულობით გამოცხადებისა და ანგარიშგების ვალდებულება; სასამართლოს მიერ დანიშნული უწყების ზედამხედველობა; ელექტრონული მონიტორინგი; ვალდებულება გარკვეულ ადგილას ყოფნისა გარკვეულ საათებში ან უამისოდ; გარკვეული ადგილის დაუტოვებლობის ან მასში შეღწევის აკრძალვა; სპეციალური ნებართვის გარეშე გარკვეულ პირებთან შეხვედრის აკრძალვა; პასპორტის ან პირადობის დამადასტურებელი სხვა დოკუმენტის ჩაბარების ვალდებულება; სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ნებისმიერი სხვა ღონისძიება, რომელიც აუცილებელია აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზნების მისაღწევად. ამასთან, ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის ან ოჯახური დანაშაულის საქმეზე სასამართლო აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საკითხთან ერთად პრიორიტეტულად განიხილავს ბრალდებულისათვის იარაღის ჩამორთმევის ვალდებულების დაკისრების ან/და გარკვეულ ადგილზე შესვლისა და დაზარალებულთან მიახლოების აკრძალვის საკითხს.

გასათვალისწინებელია, რომ სასამართლოს არ გააჩნია ბრალდებულის საპროცესო მდგომარეობის საკუთარი ინიციატივით დამძიმების უფლება. ამიტომ სასამართლო საკუთარი ინიციატივით დამატებით აღკვეთის ღონისძიებებს შეარჩევს (მათ შორის ისეთ ღონისძიებას, რომელიც კანონში პირდაპირ არ არის მითითებული) მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა პროკურორის მიერ მოთხოვნილ აღკვეთის ღონისძიებაზე ნაკლებად მკაცრ აღკვეთის ღონისძიებას შეუფარდებს ბრალდებულს. ამასთან, დამატებითი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას აუცილებელია დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტის არსებობა ისევე, როგორც ეს საჭიროა ძირითადი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას.

თუკი საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული დამატებითი ღონისძიებები, კონკრეტული აკრძალვები, ვალდებულებები შეზღუდვები უზრუნველყოფს აღკვეთის ღონისძიების მიზნის

მიღწევას, პატიმრობა არ უნდა იყოს გამოყენებული.

შედარებითი ანალიზის ქრილში საინტერესოა საფრანგეთის მაგალითი, სადაც სასამართლოს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეუძლია მხოლოდ კონკრეტული აკრძალვა გამოიყენოს ბრალდებულის მიმართ. სასურველია ჩვენს სინამდვილეშიც კანონმდებელმა გაითვალისწინოს საფრანგეთის გამოცდილება და მოსამართლეს მიეცეს შესაძლებლობა, ძირითადი აღკვეთის ღონისძიების გარეშე დასჯერდეს ზემოთ ჩამოთვლილი დამატებითი ვალდებულებებიდან მხოლოდ ერთის ან ერთდროულად რამდენიმეს გამოყენებას.

აღსანიშნავია, რომ აღკვეთის ღონისძიება არ არის სასჯელი და არ არის აუცილებელი, რომ მისი სახე დანაშაულის სიმძიმის პროპორციული იყოს. ე.ი. თუ საქმე გვაქვს მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთან, *a priori* არ ნიშნავს იმას, რომ აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებულ იქნას ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება, კერძოდ, პატიმრობა.

აღკვეთის ღონისძიებისა და მისი კონკრეტული სახის გამოყენების საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ბრალდებულის პიროვნება, მისი საქმიანობა, ასაკი, ჯანმრთელობა, ოჯახური და ქონებრივი მდგომარეობა, მიყენებული ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, ადრე შეფარდებული რომელიმე აღკვეთის ღონისძიების დარღვევის ფაქტი და სხვა გარემოებები.

§ 3.პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიების ყველაზე მკაცრი სახე

3.1.პატიმრობა, როგორც „Ultima Ratio“

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზოგადი სულისკვეთებიდან გამომდინარე პატიმრობა უნდა იყოს გამოყენებული, როგორცა „Ultima Ratio“ ღონისძიება. სსსკ მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, უპირატესობა ყოველთვის უნდა მიენიჭოს უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის ყველაზე მსუბუქ ფორმას, რაც იმას გულისხმობს, რომ პატიმრობას უნდა ჰქონდეს საგამონაკლისო ხასიათი. ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით არ უნდა შეეფარდოს პატიმრობა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს მისი მიმალვის, შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობის, მოწმეზე ზემოქმედების, მტკიცებულების განადგურების ან განაჩენის აღუსრულებლობის საფრთხე.⁴⁶³ პატიმრობას, როგორც მოსალოდნელი საფრთხეების პრევენციის ერთადერთ საშუალებად განიხილავს სსსკ 205-ე მუხლიც. აღკვეთის ღონისძიების სახეებს შორის პატიმრობა არის უმკაცრესი, ვინაიდან ყველაზე მეტად პატიმრობისას იზღუდება ბრალდებულის უფლებები. ამასთან, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, ისე საქართველოს კონსტიტუცია და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი პატიმრობას განიხილავს როგორც უკიდურეს ზომას და მის გამოყენებას დასაშვებად მიიჩნევს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს არის ერთადერთი, აუცილებელი აღკვეთის ღონისძიება და სხვა უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით შეუძლებელია მიზნის მიღწევა. როდესაც ბრალდებულის მიმალვის ან მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საფრთხის განეიტრალება შესაძლებელია არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიებებით, ბრალდებული უნდა გათავისუფლდეს⁴⁶⁴ და სასამართლო ვალდებულია განიხილოს

463 სსსკ მუხლი 38, მე-12 ნაწ.

464 Borotyuk v Ukraine, ECtHR,16/12/2011,33579/04, §62

პატიმრობის ალტერნატივა.⁴⁶⁵

დაუშვებელია პატიმრობა უკავშირდებოდეს მოსალოდნელ სასჯელს⁴⁶⁶, მისი გამოყენება ხდებოდეს არამართლზომიერი მიზნით ან აუცილებელზე ხანგრძლივი დროით.⁴⁶⁷

„პატიმრობა არ შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ბრალდებულის მიმართ დასჯადი ღონისძიების დაწყება. პატიმრობა არ ემსახურება ბრალდებულის დასჯას, ვინაიდან სასჯელი ინიშნება პირის დამნაშავედ ცნობის შემდეგ, როდესაც სასამართლო გამოიტანს გამამტყუნებელ განაჩენს. კანონის მიხედვით, პატიმრობის მიზანი არის არა ბრალდებულის მიმართ შერაცხული ბრალდებისთვის გარკვეული სასჯელის დაწესება, არამედ უზრუნველყოფის საშუალება, რათა თავიდან ავიცილოთ ბრალდებულის მიმალვა, მის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელისშეშლა ან ახალი დანაშაულის ჩადენა“.⁴⁶⁸

თითქოსდა პატიმრობა და თავისუფლების აღკვეთა იდენტურია, რამეთუ ორივე შემთხვევაში, პირს ეზღუდება თავისუფალი მიმოსვლის საშუალება და შემოფარგლულია გარკვეული საზღვრებით, ამასთან, იმის მიუხედავად, რომ პატიმრობაში გატარებული პერიოდი ითვლება სასჯელის სახით დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის საერთო ვადაში, პატიმრობას მაინც ვერ გავაიგივებთ სასჯელთან, იგი პრევენციის საშუალებაა და მისი გამოყენების მეშვეობით თავიდან იქნება აცილებული ის დამატებითი საფრთხეები, რომლის არსებობა დადასტურებულია სისხლის სამართლის საქმეში კონკრეტული მტკიცებულებებით. სასამართლოს არ უნდა ჰქონდეს წინასწარ ჩამოყალიბებული აზრი იმის თაობაზე, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული-მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარესაა და ნებისმიერი ეჭვი განსასჯელის სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს⁴⁶⁹.

465 Vrancev v Serbia, ECtHR, 23/09/2008, 2361/05, §78

466 Bohlander M., Principles of German Criminal Procedure, Hart Publishing, 2012, 75

467 Gusinski v. Russia, ECtHR, 19/05/2004, §71-78

468 საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, 2012, 228

469 რიჩი, როგორ მივმართოთ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლო,

პატიმრობის, როგორც აღკვეთის ღონისძიების, გამოყენებისათვის აუცილებელია პროპორციულობის დაცვა უდანაშაულობის პრეზუმფციასა და თავისუფლების უფლებასთან. პატიმრობის გამოყენებისათვის აუცილებელია შეზღუდული გარემოებების წრე, რა შემთხვევაშიც გამართლებული იქნება მისი გამოყენება. ამასთან, აღსანიშნავია ისიც, რომ პრაქტიკაში უმრავლესად ამ მკაცრ შეზღუდვებს ხშირად უგულვებელყოფენ.⁴⁷⁰

პატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით, არსებითი მისაღმი ფაქტიზი დამოკიდებულებაა, რამეთუ პატიმრობის გამოყენება პირდაპირპროპორციულადაა მიმართული ბრალდებულის მომავლისაკენ. კერძოდ, პატიმრის ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ნგრევა, განათლების პროცესის შეჩერება, ოჯახის შემოსავლის გარეშე დატოვება, ნორმალური ცხოვრების რიტმიდან ამოვარდნა. სწორედ ეს გარემოებები ქმნის საფუძველს პატიმრობისადმი ფაქტიზი/ფრთხილი მოპყრობისათვის.⁴⁷¹

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას მნიშვნელოვნად იზღუდება ბრალდებულის უფლებები. ყველაზე მეტად კი ეს შეზღუდვა თვალშისაცემია აღკვეთის ღონისძიების სახედ პატიმრობის გამოყენებისას, როდესაც ხდება ბრალდებულის ოჯახისაგან, საზოგადოებისაგან, გარე სამყაროსგან იზოლაცია. პატიმრობის პერიოდში ბრალდებულს ეზღუდება კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებები და თავისუფლებები.

ამასთან, ზოგიერთი შეზღუდვა, რომელიც ადამიანის პატივის და ღირსების უფლების შემლახავი იქნებოდა, საპატიმრო ცხოვრების თანმდევი შედეგია.⁴⁷²

მე-3 გამოცემა, გვ. 2013, 356.

470 A Measure of Last Resort, Fair Trial, 1. available at: https://www.fairtrials.org/wp_content/uploads/A_Measure_of_Last_Resort_Full_Version.pdf

471 The Socioeconomic Impact of Pretrial Detention, Open Society Justice Initiative, 2011, 29. available at: http://www.unicef.org/ceecis/Socioeconomic_impact_pretrial_detention.pdf

472 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 10.06.2009 წლის N1/2/458 განჩინება – საქართველოს მოქალაქეები დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილის აქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუს-

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მართლზომიერების შეფასებისას აუცილებელია, მხედველობაში იქნას მიღებული საქმესა და ბრალდებულთან დაკავშირებით არსებული კონკრეტული და ინდივიდუალური მახასიათებლები, რამაც უნდა შექმნას ან გამოორიციხოს პატიმრობის გამოყენების შესაძლებლობა. სასამართლოს აქვს ვალდებულება აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენოს მხოლოდ მკაცრად განერილი საფუძვლების არსებობისას, ხოლო პატიმრობა – როგორც უკიდურესი ღონისძიება, უნდა გამოიყენოს მხოლოდ სათანადო დასაბუთების შემთხვევაში და აუცილებლობისას. თუმცა ამავე დროს, აუცილებელია, რომ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახე იყოს ჩადენილი ქმედების პროპორციული.⁴⁷³

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების შემთხვევაში პირს ეზღუდება თავისუფლების უფლება, რაც ავტომატურად კავშირშია მთელ რიგ სხვა კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვასთან. თავისუფლების უფლება თავისი არსით უმნიშვნელოვანეს კონსტიტუციურ გარანტიას წარმოადგენს, აღნიშნული უფლების მნიშვნელობას ხაზს უსვამს ისიც, რომ პირს არ შეუძლია უარი განაცხადოს თავისუფლების უფლების რეალიზებაზე იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ის დაკავების ან დაპატიმრების მიზნით საკუთარი ნებით ჩაბარდება სახელმწიფო ორგანოებს.⁴⁷⁴ თავისუფლების პრეზუმფციის თანახმად, პირი უნდა იყოს თავისუფალი, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ დადასტურდა მისი დაპატიმრების აუცილებლობა.⁴⁷⁵ ბრალდებულის მიმართ დაპატიმრების გამოყენება შეიძლება გამართლებული იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს ჭეშმარიტი საჯარო ინტერესი, რომელსაც უდანაშაულობის

ტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ, II – 7,8

473 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2014 წლის 09 დეკემბრის განჩინება საჩივრის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ, N1გ/1244–14

474 თ. ტულუში, გ. ბურჯანაძე, გ. მშენიერაძე, გ. გოცირიძე, ვ. მენაბდე, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, თბ., 2013, 105

475 იხ.სსსკ მე-5 მ. მე4 პუნქტი

პრეზუმფციის მიუხედავად, შეუძლია გადანონოს პირის თავისუფლების მოთხოვნა.⁴⁷⁶

ადამიანის თავისუფლება იმდენად წონადი ძირითადი უფლებაა, რომ მასში ჩარევა სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან უნდა განიხილებოდეს, როგორც *ultima ratio*.⁴⁷⁷

„პირადი თავისუფლება“, რომელიც მოიხსენიება ყოველდღიურ სალაპარაკო ენაში ძალზე ბუნდოვანი ტერმინია. ის შესაძლებელია, გავიგოთ როგორც პირის თავისუფლება, გააკეთოს ყველაფერი, რისი გაკეთებაც სურს. თუმცა არანაირ გაუგებრობას არ იწვევს მე-5 მუხლით დაცული სფერო, ეს არის კლასიკური „liberte e d'aller et venir“ (ადამიანის ფიზიკური თავისუფლება) პრაქტიკაში შესაძლებელია ტერმინის შემდგომი განმარტება დაკავებასა და დაპატიმრებასთან მიმართებით, რომელთაგან ის იცავს ადამიანს⁴⁷⁸. სწორედ აღნიშნული უფლების დარღვევა იწვევს პატიმრობის გამოყენების ინსტიტუტთან ფაქიზ დამოკიდებულებას, რადგან „პატიმრობა – ეს არის ბრალდებულისათვის თავისუფლების აღკვეთა, მისი სპეციალურ დანესებულებაში მოთავსების გზით“.⁴⁷⁹

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება წარმოადგენს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებში ერთ-ერთ ყველაზე მკაცრ (ინტენსიურ) ჩარევას.⁴⁸⁰ პატიმრობა უნდა წარმოადგენდეს „საფუძვლიან აუცილებლობას“ მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის, ან მტკიცებულებათა მოპოვებაში ხელის შეშლის თავიდან აცილების მიზნით.⁴⁸¹ პირის წინას-

476 Labita v. Italy, I. No. 26772/95, 6/04/ 2000, p.152

477 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება, II–15

478 შ. ტრექსელი ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში. თბილისი, 2009, 454.

479 საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი. თბილისი, 2012, 227.

480 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის №3/2/646 გადაწყვეტილება, II–4

481 ანნე გროესტადი და იონ პეტერ რუი, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლების გამოყენება სისხლის სამართლის საქმეებზე, თბ., 2012, 14

წარ პატიმრობაში ყოფნა (პირისათვის აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდება) გამონაკლის შემთხვევას უნდა წარმოადგენდეს, ის არ უნდა იყოს ავტომატურად გამოყენებადი ზოგადი ნორმა.⁴⁸² პატიმრობის გამოყენების შემთხვევაში სახელმწიფოს მიერ შესასრულებელი ვალდებულებები მკაცრად იზრდება, რაც გულისხმობს იმას, რომ პატიმრობის გამოყენება არ უნდა ხდებოდეს არამართლზომიერი მიზნით ან აუცილებელზე ხანგრძლივი ვადით და არ უნდა წარმოადგენდეს უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას.⁴⁸³ ევროპული სასამართლოს მიერ განვითარებული პრაქტიკა მიუთითებს საპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების საგამონაკლისო ბუნებაზე, რომლის გამოყენების მართლზომიერების შეფასებისას აუცილებელია მხედველობაში იქნეს მიღებული საქმესა და ბრალდებულთან დაკავშირებით არსებული კონკრეტული და ინდივიდუალური მახასიათებლები, რამაც უნდა შექმნას ან გამორიცხოს პატიმრობის გამოყენების შესაძლებლობა.⁴⁸⁴

უნდა აღინიშნოს, რომ *ultima ratio* პრინციპის გამოყენების თვალსაზრისით სასამართლო პრაქტიკა არ არის ერთგვაროვანი. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეში სასამართლომ არ დააკმაყოფილა პროკურორის შუამდგომლობა აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თაობაზე და მიუთითა, რომ „ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი მასალების საფუძველზე მტკიცებულებითი და ფორმალური საფუძვლის დაბალი ხარისხის მხედველობაში მიღებით, სათანადოდ ვერ იქნა დასაბუთებული ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების პატიმრობის გამოყენების მართებულობა და მიზანშეწონილო-

482 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006) 13 ნვერი სახელმწიფოსადმი პატიმრობის გამოყენების, მისი განხორციელების პირობებისა და ძალადობის საწინააღმდეგო ზომების შესახებ (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2006 წლის 27 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების 974-ე სხდომაზე)

483 *Gusinsky v Russia*, ECtHR, 10.11.2004, no. 70276/01, §71–78

484 ხარვეზები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაში, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბ., 2012, 56

ბა.⁴⁸⁵ „მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლოა საქმეზე არსებობდეს გარკვეული საფუძველი საპროცესო იძულების ღონისძიების გამოყენებისა, აუცილებელია გათვალისწინებული იქნას თითოეული გარემოება ბრალდებულის მიმართ.“⁴⁸⁶ სასამართლომ ჩათვალა, რომ არ არსებობდა პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობა და ბრალდებულს შეუფარდა გირაო.

სხვა საქმეში სასამართლომ დააკმაყოფილა პროკურორის შუამდგომლობა პატიმრობის გამოყენების თაობაზე, მაშინ, როდესაც ჩადენილი იყო ნაკლებად მძიმე დანაშაული, მიყენებული ზიანის ოდენობა შეადგენდა 600 ლარს, ადვოკატი შუამდგომლობდა საპატიმრო უზრუნველყოფით 5000 ლარის ოდენობით გირაოს შეფარდებას.⁴⁸⁷ განჩინებაში არ იყო პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობაზე ხაზგასმა, მხოლოდ მითითებული იყო ის, რომ ბრალდებულის მიერ დანაშაული ჩადენილ იქნა პირობითი მსჯავრის გამოსაცდელი ვადის პერიოდში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, სასამართლო პრაქტიკა უნდა იყოს ერთგვაროვანი და ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში პატიმრობის გამოყენებისას დაცული იყოს „ultima Ratio“ პრინციპი.

3.2. სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუნონლობა

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ შუამდგომლობის წარდგენისას პროკურორი ვალდებულია დაასაბუთოს მის მიერ მოთხოვნილი აღკვეთის ღონისძიების მიზანშეუნონლობა და სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუნონლობა. თავდაპირველად დასაბუთებული უნდა იქნას, ზოგადად, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების აუცილებლობა და შემდეგ, კონკრეტული სახის მიზანშეუნონლობა.

485 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 01/01/2014 განჩინება N10ა/1-14

486 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 28/01/2014 განჩინება N10ა/574-14

487 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 11/05/2013 განჩინება N10ა/1727-13

„მას შემდეგ, რაც დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით მიჩნეული იქნება ზოგადად აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობა, სსსკ-ის 198-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, ბრალდების მხარეს ეკისრება ვალდებულება, წარმოადგინოს დასაბუთება აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის გამოყენების პროპორციულობასთან დაკავშირებით. აღნიშნული ნორმა ადგენს პროკურორის ვალდებულებას, დაასაბუთოს, რატომ არის საჭირო კონკრეტული აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება და რატომ ვერ იქნება მიზანი მიღწეული სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით.“⁴⁸⁸

პროპორციულობის პრინციპის დაცვის მოვალეობა აკისრია აღკვეთის ღონისძიების შემფარდებელ მოსამართლესაც. სასამართლო უფლებამოსილია ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა შეუფარდოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევა შეუძლებელია სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით.⁴⁸⁹

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკა არაერთგვაროვანია. მაგალითად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე თავის ერთ-ერთ განჩინებაში აღნიშნავს: „პროკურორი შუამდგომლობაში უთითებს მხოლოდ პატიმრობის გამოყენებაზე, თუმცა სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობაზე არაფერს ამბობს, რაზეც საპროცესო კანონი სავალდებულო მოთხოვნად მიუთითებს“.⁴⁹⁰ უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირად პრაქტიკაში როგორც ბრალდების მხარე, ასევე, სასამართლო ფორმალურად უდგება კანონის მოთხოვნას, უმეტესად ახდენენ მხოლოდ ნორმის ციტირებას, შუამდგომლობებში ან/და განჩინებებში არ უთითებენ კონკრეტულ ფაქტობრივ გარემოებებზე და შესაბამისად, არ ასაბუთებენ აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის პროპორციულობას და სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვე-

488 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 27/03/2017 განჩინება N10ა/1408

489 იხ. სსსკ მუხლი 198, მე-4 ნაწ.

490 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 01/01/2014 განჩინება N10ა/1-14

თის ღონისძიების მიზანშეუწონლობას. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე უგულვებელყო რა კანონის ზემოაღნიშნული მოთხოვნა, ქ. თბილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონული პროკურატურის პროკურორმა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ შუამდგომლობაში⁴⁹¹, სადაც ბრალდებულის მიმართ ითხოვდა პატიმრობის გამოყენებას, საერთოდ არ გაამახვილა ყურადღება, თუ რატომ ვერ უზრუნველყოფდა აღკვეთის ღონისძიების მიზნებს სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება. აღსანიშნავია, რომ ზემოაღნიშნული შუამდგომლობის საფუძველზე, თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლემ მიიღო განჩინება⁴⁹² ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თაობაზე, სადაც მოსამართლემ სრულად გაიმეორა ბრალდების მხარის პოზიცია და განმარტა, რომ პროკურორის მიერ დასაბუთებული იყო ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობა. თუმცა როგორც შუამდგომლობიდან, ასევე სასამართლოს განჩინებიდან არ იკვეთებოდა, თუ რატომ ვერ უზრუნველყოფდა სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება კანონით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევას.

სსსკ 198-ე მუხლის სრულად რეალიზება ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზის გზით და ეროვნული/საერთაშორისო სტანდარტების დაცვა ხელს შეუწყობს პატიმრობის გამოყენების დასაბუთებას პროპორციულობისა და მიზანშეუწონილობის ნაწილში და საბოლოოდ კი სასამართლო პრაქტიკის დახვეწას.

491 სისხლის სამართლის N007270513XXX საქმე, 29/05/2013 შუამდგომლობა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შესახებ

492 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 29/05/2013 განჩინება N10ა/2092-13

§4. პატიმრობის, როგორც აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების სამართლებრივი საფუძვლები

4.1. პატიმრობის გამოყენების ფაქტობრივი საფუძველი

აღკვეთის ღონისძიების, მათ შორის პატიმრობის გამოყენებისათვის უნდა არსებობდეს როგორც ფაქტობრივი (მატერიალური, მტკიცებულებითი), ასევე, ფორმალური (საპროცესო) საფუძვლები. ამასთან, აუცილებელია აღნიშნული საფუძვლების ერთდროულად არსებობა.

შუამდგომლობაში ბრალდების მხარემ კუმულაციურად უნდა დაასაბუთოს: 1) მატერიალური/ფაქტობრივი საფუძვლის არსებობა – რომ დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით დადასტურებულია ბრალდებულის მიერ დანაშაულის და არა სხვა სახის სამართალდარღვევის ჩადენა. 2) ფორმალური/საპროცესო საფუძველი – დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით დადასტურებულია, რომ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებლობის შემთხვევაში რეალურად არსებობს ბრალდებულის მხრიდან მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საფრთხე მიმალვის, მოწმეებზე ზემოქმედების, მტკიცებულებათა განადგურების, ახალი დანაშაულის ჩადენის სახით.⁴⁹³

შესაბამისად, პროკურორმა შუამდგომლობაში, ხოლო სასამართლომ განჩინებაში თავდაპირველად, უნდა დაასაბუთოს ბრალდებულის მიერ შესაძლო დანაშაულის ჩადენის ფაქტი და შემდეგ შეუდგეს ე.წ. ფორმალური საფრთხეების არგუმენტირებას.

ფაქტობრივ საფუძველს ქმნის მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით ადასტურებს პირის ბრალეულობას, რაც ჩამოთვლილია ბრალდების შესახებ დადგენილებაში. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე პატიმრობის შეფარდების თაობაზე მოსამართლის მიერ გამოტანილ განჩინებაში აღნიშნულია, რომ „ბრალდების შესახებ დად-

493 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა კოლექტივი, თბილისი, 2015, 559

გენილებში მითითებული ფაქტებისა და ინფორმაციის (შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი, მოწმეების დაკითხვის ოქმები, დაზარალებულის დაკითხვის ოქმი, ბრალდებულების დაკითხვის ოქმები, დაკავებისა და პირადი ჩხრეკის ოქმი) და საქმეში არსებული მასალების შესაბამისად, სახეზეა საკმარისი ფაქტობრივი საფუძვლები და დასაბუთებული ვარაუდი ბრალდებულების: ზ.ს.-ის, პ.ფ.-ის, ზ.ჯ.-ის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის“.⁴⁹⁴

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლის საფუძველზე პატიმრობა გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, თუ ის ერთადერთი საშუალებაა, რათა თავიდან იქნეს აცილებული: ა) ბრალდებულის მიმალვისა და მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საფრთხე, ბ) ახალი დანაშაულის შესაძლო ჩადენის საფრთხე და გ) ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლის საფრთხე.

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძვლები არსებობდა პატიმრობის გამოყენების საფუძვლების იდენტიურია. შესაბამისად, რა შემთხვევაში უნდა გამოიყენოს მოსამართლემ პატიმრობა, დამოკიდებულია ინდივიდუალური მიდგომის ტესტზე. პატიმრობის განსაკუთრებული საფუძვლების რეგულაციის არარსებობა, ერთის მხრივ, მოსამართლეს აძლევს საშუალებას საქმის კონკრეტული გარემოებების და ბრალდებულის პიროვნების ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინებით განიხილოს პატიმრობის გამოყენების საკითხი. თუმცა, მეორეს მხრივ, უმჯობესია კანონი იყოს უფრო მეტად „განჭვრეტადი“ და ზუსტად იყოს მასში ჩამოყალიბებული კრიტერიუმები, რომელთა დაცვის საფუძველზე მიიღებს მოსამართლე გადაწყვეტილებას პატიმრობის გამოყენების, თუ მასზე უარის თქმის შესახებ.

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების წინაპირობაა დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებულმა ჩაიდინა სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული. ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობა, რო-

494 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 09/11/2013 განჩინება N10ა/5899

მელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა, კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისთვის ან/და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისთვის გათვალისწინებული მტკიცებულებითი სტანდარტი.

სსსკ-ს მე-3 მუხლის მე-11 ნაწილიდან გამომდინარე, სასამართლო ვალდებულია დარწმუნდეს, რომ არსებობს სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებული ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობა, რომელიც პირის შესაძლო ბრალდებაში ობიექტურ პირს დაარწმუნებდა. აღნიშნული ნორმა ავალდებულებს სასამართლოს, შეაფასოს სისხლის სამართლის საქმის გარემოებები და მხოლოდ იმ შემთხვევაში გამოიყენოს წინასწარი პატიმრობა (ან სხვა აღკვეთის ღონისძიება), თუ დარწმუნდება, რომ საქმეში არსებული მასალები სისხლის-სამართლებრივი დევნის დასაბუთებულობაზე მიუთითებენ. ამავდროს, სსსკ-ს 198-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, სასამართლო ასევე დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით უნდა დარწმუნდეს, რომ არსებობს ბრალდებულის მიმალვის, მის მიერ მტკიცებულებების განადგურების ან/და ახალი დანაშაულის ჩადენის რეალური ალბათობა/საფრთხე.⁴⁹⁵

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება დაიშვება, როდესაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი პირის დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის შესახებ და დადგენილია დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის გარემოებები, რაც ხელს უწყობს ობიექტურად შეფასდეს ბრალდებულის საშიშროება, მისი მხრიდან მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის მიზნით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების განხორციელების დასაბუთებულად პროგნოზირება.⁴⁹⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5-1(c)

495 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის №3/2/646 გადაწყვეტილება, II-64

496 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბ., 2015, 558

მუხლის არსებითი მოთხოვნაა გონივრული ეჭვის არსებობა თავისუფლების შეზღუდვამდე.⁴⁹⁷

პირის კანონიერი დაკავებისა და მისთვის წინასწარი პატიმრობის შეფარდებისათვის აუცილებელ პირობას (condition sine qua non) წარმოადგენს დაკავებული პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის გონივრული ეჭვის არსებობა.⁴⁹⁸ გონივრული ეჭვი არის ის, რაც აკავშირებს კონკრეტულ პირს კონკრეტულ დანაშაულთან.⁴⁹⁹ პირის თავისუფლებაში ჩარევა ვერ მოხდება იმგვარი ეჭვის საფუძველზე, რომელიც ემყარება მხოლოდ სუბიექტურ განწყობას. ამგვარი მიდგომა იქნებოდა მწვანე შუქი თვითნებობისათვის.⁵⁰⁰ უნდა არსებობდეს ობიექტური ბმა დანაშაულსა და დაკავებულ პირს შორის, ობიექტური გარემოებები, მონაცემები, რომლებიც შექმნის იმის ვარაუდის საფუძველს, რომ ჩადენილია დანაშაული და სწორედ იმ პირის მიერ, რომელსაც აკავებენ, სხვა სიტყვებით, ეჭვი უნდა იყოს საფუძველიანი.⁵⁰¹

მოქმედი კანონმდებლობიდან გამომდინარე, საფუძველიანი ეჭვი იგივე დასაბუთებული ვარაუდია.

მოსამართლე გადაწყვეტილებას უნდა იღებდეს არა მისი სუბიექტური ეჭვების საფუძველზე, არამედ იგი ვალდებულია, შეაფასოს არსებობს თუ არა ფაქტობრივი გარემოებები⁵⁰².

დასაბუთებული ვარაუდი უნდა გამომდინარეობდეს იმ ფაქტებიდან და ინფორმაციიდან, რომელთა იდენტიფიცირება და გადამოწმება შესაძლებელია, რომლებიც მიუთითებენ ბრალდებულის მიმალვის, მტკიცებულებათა განადგურების, მოწმეებზე ზემოქმედების, ახალი დანაშაულის ჩადენის რეალ-

497 Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights, Updated on 30 April 2018, pg. 20, § 81

498 ნ. ხაინდრავა, ბ. ბოხაშვილი, თ. ხიდაშელი, წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებული ადამიანის უფლებათა სამართლის ანალიზი, 2010, 17

499 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება, II-21

500 იქვე;

501 იქვე;

502 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის №3/2/646 გადაწყვეტილება, II-65

ურ საფრთხეზე.⁵⁰³ პატიმრობის შესახებ გადაწყვეტილება უნდა ეფუძნებოდეს ობიექტური გარემოებების არსებობას პირის შესაძლო მიმალვის, მის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის ან მტკიცებულებების განადგურების საფრთხის შესახებ, რაც გამოყარებულია საქმეში არსებული მტკიცებულებებით.⁵⁰⁴

პატიმრობის გადაწყვეტილების მიღებისას სახეზე უნდა იყოს ისეთი ფაქტები და ინფორმაცია, რომელთა საფუძველზე ობიექტური პირი დარწმუნდებოდა პატიმრობის გამოყენების საჭიროებაში.⁵⁰⁵

წინასწარი პატიმრობის შეფარდების დასაბუთებასთან დაკავშირებით მტკიცების ტვირთი აწევს ბრალდების მხარეს და იგი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაეკისროს ბრალდებულს.⁵⁰⁶

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ პატიმრობა უნდა იყოს გამოყენებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში როცა ბრალდებულის მიმართ წარდგენილი ბრალდება სასჯელის სახით ითვალსწინებს თავისუფლების აღკვეთას. აღნიშნულ საკითხზე არ არის ერთგვაროვანი მიდგომა. ზოგადად, „წინასწარი პატიმრობა უნდა შეეფარდოს მხოლოდ იმ პირებს, რომლებიც ეჭვმიტანილი არიან დანაშაულში, რომელიც ისჯება თავისუფლების აღკვეთით“.⁵⁰⁷ თუმცა კონვენციის ტექსტში არ არის საუბარი ამგვარი შეზღუდვის შესახებ და წინასწარი პატიმრობის უპირველესი დანიშნულებაა სასამართლო განხილვაზე ბრალდებულის დასწრების უზრუნველყოფა.⁵⁰⁸

საგულისხმოა, რომ საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვ-

503 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის №3/2/646 გადაწყვეტილება, II-61

504 იქვე, II-67

505 იქვე, II-65

506 Ilijkov v Bulgaria, ECtHR, 26/07/2001 §84-85.

507 იხ. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)13 წევრი სახელმწიფოებისადმი პატიმრობისგამოყენების, მისი განხორციელების პირობების და ძალადობის საწინააღმდეგო ზომების შესახებ.(მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2006 წლის 27 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების 974-ეს ხდომავზე

508 შ. ტრექსელი, ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში. თბილისი 2009, 473.

ლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით პატიმრობა გამოიყენებოდა მხოლოდ იმ პირების მიმართ, რომელსაც ბრალი ედებოდა ისეთი დანაშაულის ჩადენაში, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებული იყო არა უბრალოდ თავისუფლების აღკვეთა, არამედ თავისუფლების აღკვეთა 2 წლით ან 2 წელზე მეტი ვადით, გაუფრთხილებელ დანაშაულში ბრალდებული პირის მიმართ კი 3 წლით ან მეტი ვადით.⁵⁰⁹ პატიმრობა გამოიყენებოდა იმ პირის მიმართაც, რომელმაც ჩაიდინა ისეთი დანაშაული, როლისთვისაც კანონით გათვალისწინებული იყო თავისუფლების აღკვეთა 2 წლამდე ვადით, მაგრამ დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის მის მიმართ სასამართლოს მიერ განსაზღვრული პირობითი მსჯავრის ვადა არ იყო გასული. გარდა ამისა, თავისუფლების აღკვეთის ვადის მიუხედავად პატიმრობის გამოყენება შესაძლებელი იყო იმ შემთხვევაში, თუ პირს დარღვეული ჰქონდა სხვა სახის აღკვეთის ღონისძიება.

დაპატიმრება არ გამოიყენებოდა მძიმე ავადმყოფების, არასრულწლოვნის, ხანდაზმულის (ქალი 60 წლის და კაცი 65 წლის), 2 კვირაზე მეტი ხნის ორსული ქალისა და იმ ქალის მიმართ, რომელსაც ჰყავდა ერთ წლამდე ასაკის ბავშვი. აღნიშნული პირების მიმართ საგამონაკლისო წესით შესაძლებელი იყო პატიმრობის გამოყენება ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების პირობების დარღვევის შემთხვევაში.

ახალმა, მოქმედმა საპროცესო კოდექსმა არ გაიზიარა როგორც საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით, ასევე სხვა ქვეყნების საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული პატიმრობის გამოყენების შემზღუდველი ფაქტორები.

მაგალითად, პატიმრობის გამოყენების შემზღუდველს სასჯელის სახესთან და ზომასთან დაკავშირებით ითვალისწინებს საფრანგეთის საპროცესო კოდექსი, რომლის თანახმადაც, აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება შესაძლებელია მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის ან იმ დანაშაულში

509 საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მუხლი 159-ე, მე-3 ნაწ.

ბრალდებული პირის მიმართ, რომელიც სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას არანაკლებ 3 წლის ვადით.⁵¹⁰

„საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრული თავისუფლების შეზღუდვის ფორმა, წინასწარი პატიმრობა არ წარმოადგენს პირის მიმართ გამოყენებული პასუხისმგებლობის ზომას და არ ატარებს სადამსჯელო ხასიათს. იგი ვინროდ მიემართება სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესის ხელშემშლის აღკვეთის უზრუნველყოფას“.⁵¹¹ „დაპატიმრება გამოყენებულ უნდა იქნას მხოლოდ საგამონაკლისო ღონისძიების სახით, ის არ უნდა იყოს სავალდებულო ხასიათის და არ უნდა იქნას მიმართული დასჯის მიზნებისათვის“.⁵¹²

საპროცესო კანონმდებლობით, პატიმრობა წარმოადგენს უზრუნველყოფის საშუალებას. ის არის ბრალდებულის შესაძლო მართლსაწინააღმდეგო ქმედების დამაბრკოლებელი ან თავიდან აცილების საშუალება. კერძოდ, პატიმრობის გამოყენებით თავიდან უნდა იქნას აცილებული: ბრალდებულის მიმალვა, მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის და მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლა და ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენა.

510 Code of Criminal Procedure of France, updated 01.01.2006 მუხლი 143

511 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 26 ივნისის №3/5/646 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგუ-ლავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II – 8.

512 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 11 ნოემბრის განჩინება, საქმე №1გ/1722–16, 7.

4.2. პატიმრობის გამოყენების ფორმალური საფუძვლები საქართველოს კანონმდებლობით და მათი შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან

4.2.1. ბრალდებულის მიმალვა და მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა

საქართველოს სსსკ-ის 205-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, მოცემულია აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების ორი საფუძველი: მიმალვის საფრთხე და მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საფრთხე. ეს უკანასკნელი თავისთავად მოიცავს მიმალვის საფრთხესაც, თუმცა იგი ცალკეა გამოყოფილი, ვინაიდან ბრალდებულის მიმალვა მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლას უფრო მაღალი ინტენსივობით განაპირობებს.

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის მოთხოვნისას ბრალდების მხარე ვალდებულია წარმოადგინოს კონკრეტული გარემოებები და არა აბსტრაქტული საფრთხე. მიმალვის საფრთხის დასაბუთებისათვის გათვალისწინებული უნდა იყოს ყველა დეტალი და საფრთხე, რაც ბრალდებულს აიძულებს, რომ მიიმალოს. ამ კონტექსტში ხშირად აპელირებენ დანაშაულის სიმძიმეზე. მართლაც, დანაშაულის სიმძიმე, ქმედების ხასიათი შეიძლება მიუთითებდეს ბრალდებულის მიერ შესაძლო მიმალვის ან მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლის საფრთხეზე.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არა ერთ გადაწყვეტილებაში მიუთითებს, რომ ეროვნული სასამართლო კონვენციის ციტირებით არ უნდა შემოიფარგლებოდეს. მიმალვის საფრთხის დასაბუთებისას სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ისეთი გარემოებები, როგორიცაა: მკაცრი სასჯელის დანიშვნის შესაძლებლობა, ადგილობრივი კავშირების უქონლობა(საცხოვრებელი ადგილი, ოჯახი, ქონება, სამსახური და სხვ.), კავშირები საზღვარგარეთ, საბანკო ანგარიშები, წარსულ-

ში გაქცევის მცდელობა, პიროვნული თვისებები და სხვ.

პრაქტიკაში პროკურორი ხშირად მიუთითებს მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელის შიშით ბრალდებულის შესაძლო მიმალვის საფრთხეზე. პირველი ინსტანციის მოსამართლეთა ნაწილი ამ პოზიციას იზიარებს და მიუთითებს, რომ სასჯელის შიში არის მიმალვის ერთ-ერთი მიზეზი მაშინ, როდესაც როგორც ევროპული სასამართლოს, ასევე საქართველოს სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის გადანყვეტილებები ცალსახად მიუთითებს იმაზე, რომ მხოლოდ სასჯელის სიმძიმე არ არის მიმალვის საფრთხის დამადასტურებელი გარემოება.

დანაშაულის სიმძიმეიდან გამომდინარე, როცა მოსალოდნელი სასჯელი მკაცრია, ბრალდებულის მხრიდან იმატებს მიმალვის საფრთხე, რათა თავი აარიდოს პასუხისმგებლობას, მაგრამ მიმალვის საფრთხის დასასაბუთებლად მხოლოდ აღნიშნული გარემოება არ კმარა. აუცილებელია სხვა ფაქტორებზე მითითება, მაგალითად, კავშირები საზღვარგარეთ, მატერიალური მდგომარეობა, ასევე ბრალდებულის ქცევა – ცხადდება თუ არა სასამართლოში, თანამშრომლობს თუ არა გამოძიებასთან და ა.შ. ერთ-ერთ საქმეში, სადაც პირს ბრალად ედებოდა ძარცვა დამამძიმებელ გარემოებებში (დიდი ოდენობით, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მხოლოდ დანაშაულის სიმძიმის საფუძველზე მის მიმართ პატიმრობის გამოყენება ევროპული კონვენციის დარღვევად ჩათვალა⁵¹³.

სტრასბურგის სასამართლო ცალსახად აღნიშნავს, რომ მიმალვის საფრთხის გამართლება და დასაბუთება, მხოლოდ იმ გარემოებით, რომ პირს ბრალად ედება მძიმე დანაშაულის ჩადენა, რომლის დამტკიცების შემთხვევაში მას პოტენციურად მძიმე სასჯელი დაეკისრება, დაუშვებელია.⁵¹⁴

ევროპული სასამართლოს განმარტებით ბრალდებულის მი-

513 Kostadinov v. Bulgaria, 07/02/2008, პარ. 78–80;

514 იხ. ნ. ხაინდრავა, ბ. ბოხაშვილი, თ. ხიდაშელი, წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებული ადამიანის უფლებათა სამართლის ანალიზი, ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო თბ., 2010, 46

მალვის საფრთხე არ შეიძლება მხოლოდ სასჯელის შესაძლო სიმძიმით განისაზღვროს. აღნიშნული უნდა შეფასდეს მრავალი სხვა ფაქტორის მიხედვით, რომელიც ან დაადასტურებს მიმალვის საფრთხეს ან იმდენად უმნიშვნელო იქნება, რომ ვერ გაამართლებს პროცესის მიმდინარეობისას პირის პატიმრობის აუცილებლობას,⁵¹⁵ სასამართლომ აღნიშნა, რომ სასჯელის შესაძლო სიმძიმე არ ნიშნავს იმას, რომ ბრალდებული აუცილებლად მიიმალება, ამ ეჭვს სხვა ფაქტორებიც უნდა ამყარებდეს⁵¹⁶.

მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელის შიშით მიმალვის საფრთხის შეფასების თვალსაზრისით საქართველოში არსებობს არაერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკა. მოსამართლეთა ნაწილი მკაცრ სასჯელს საკმარის გარემოებად მიიჩნევს მიმალვის საფრთხის შესაფასებლად, ნაწილი კი არასაკმარისად. „სასამართლო ითვალისწინებს იმ გარემოებას, რომ ბრალდებულების მიმართ ბრალად წარდგენილი ქმედება სასჯელის სახით უალტერნატივოდ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას, გარდა ამისა, ბრალდებულები დაკავებულები იყვნენ... იუსტიციის სახლის მიმდებარე ტერიტორიაზე, სადაც... ცდილობდნენ აეღოთ პასპორტები დაჩქარებული წესით, რაც დამატებით რელევანტური ფაქტორია მიმალვის საფრთხის შესაფასებლად“.⁵¹⁷ მოცემულ შემთხვევაში სასამართლომ ბრალდებულების მიმალვის საფრთხე შეაფასა არა მხოლოდ მოსალოდნელი სასჯელის შიშით, არამედ დაჩქარებული წესით პასპორტების აღების მცდელობის გამო, ე.ი. არსებობდა ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც მიუთითებდა ამგვარ საფრთხეზე, რის გამოც სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია მიმალვის საშიშროების არსებობა, რაც გამართლებულად უნდა ჩაითვალოს.

ერთ-ერთ საქმეზე მიღებულ გადაწყვეტილებაში თბილისის სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა, „... მიმალვის საფრთხე ზოგადად არსებობს, მაგრამ არა იმ ხარისხით და ინტენსივობით,

515 იხ. ნ. მჭედლიძე, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები.. თბილისი. 2017. 59

516 იხ. Mansur v Turkey, 10/10/1995, 16026/90

517 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 29/12/2016 განჩინება N10ა/5691

რომ მის მიმართ გამოყენებულ იქნეს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის ყველაზე უკიდურესი ზომა – პატიმრობა. აღნიშნული დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა ის არსებითი ხასიათის გარემოებები, რომ ბრალდებული გულწრფელად აღიარებს და ინანიებს ჩადენილს. გარდა ამისა, სხვა სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების დროს, 2014 წლის ივლისიდან დეკემბრამდე პერიოდში, როდესაც ბრალდებულის სტატუსი ჰქონდა, არ დაურღვევია გირაოს პირობები და ათჯერ მაინც იყო გამოცხადებული საგამოძიებო ორგანოსა თუ სასამართლოში. აღნიშნული გარემოებების ფონზე, მხოლოდ იმის დეკლარირება, რომ ბრალდება ეხება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს, რაც ითვალისწინებს მკაცრ სასჯელს და იმაზე აპელირება რომ ამის გამო ბრალდებული მიიძალბება, დაუსაბუთებელია და მოკლებულია სამართლებრივ საფუძველს.⁵¹⁸

მიმალვის საფრთხე მოსალოდნელ მკაცრ სასჯელზე მითითების გარდა უნდა იყოს გამყარებული ბრალდებულის პიროვნების, მისი ოჯახური და ყოფითი მდგომარეობის და სხვა ფაქტორების მეშვეობით.

„ის გარემოება, რომ მოსალოდნელი სასჯელი მკაცრია და ბრალი ედება მძიმე კატეგორიის დანაშაულის ჩადენაში, მარტო აღებული არ წარმოადგენს მიმალვის საფრთხის გამართლების საშუალებას“.⁵¹⁹ თუმცა სასამართლო პრაქტიკაში ხშირად მიმალვის საფრთხეზე აპელირება უფრო ჰიპოთეტური ხასიათისაა, ვიდრე რეალურ გარემოებებზე დამყარებული. ასე, მაგალითად, პირს მისთვის ინკრიმინირებული ქმედება ჩადენილი ჰქონდა პირობითი მსჯავრის პერიოდში და ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულისათვის გათვალისწინებული სასჯელიც კი მოსამართლემ საკმარისად ჩათვალა მიმალვის საფრთხის დასადგენად.⁵²⁰ მეორე შემთხვევაში პირობითი მსჯავრის გარეშე ქმედების ჩადენის დროსაც კი ჩათვალა მოსამართლემ,

518 იხ., თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 18/12/2014 წლის განჩინება საქმეN1გ/1282.

519 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 01/01/2014 განჩინება N10ა/1–14

520 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 11/05/2013 განჩინება N10ა/1727–13

რომ მოსალოდნელი სასჯელის შიში იძლევა შესაბამის სტანდარტს მიმალვის საფრთხის განსასაზღვრად, კერძოდ, „ზ.ჩ-ის მიმართ ბრალად შერაცხული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება მიეკუთვნება ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, დასაბუთებულია ვარაუდი, რომ მოსალოდნელი სასჯელის შიშით, ბრალდებული მიემალოს გამოძიებასა და სასამართლოს“⁵²¹.

თბილისის საქალაქო სასამართლომ გაიზიარა ბრალდების მხარის არგუმენტაცია მიმალვასთან დაკავშირებით მხოლოდ მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელიდან გამომდინარე, იმ დასაბუთებით, რომ ბრალდებულისათვის ბრალად წარდგენილი ქმედება სასჯელის სახით ითვალისწინებდა მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთას (საქართველოს სსკ-ის 19,109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი, სსკ-ის 108-ემუხლი, სსკ-ის 236-ემუხლის მე-2 დამე-3 ნაწილი) ეს კი ქმნიდა საფუძველს დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ ბრალდებული მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის შიშით მიიმალებოდა და არ გამოცხადდებოდა სასამართლოში.⁵²² როგორც ვხედავთ, მხოლოდ მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელიდან გამომდინარე მიმალვის არსებობასთან დაკავშირებით საქართველოს სასამართლოებში არ არის ჩამოყალიბებული ერთგვაროვანი პრაქტიკა, რაც შესაძლოა, შეფასდეს ბრალდებულების მიმართ არათანაზომიერ მიდგომად. აუცილებელია დადგინდეს ერთიანი სტანდარტი ამ მიმართულებით, რათა გამოირიცხოს შერჩევითი დამოკიდებულების საფრთხე.

სასამართლო პრაქტიკა უნდა იყოს ერთგვაროვანი და მხოლოდ მოსალოდნელი სასჯელის შიში, რაოდენ მკაცრიც არ უნდა იყოს იგი, ცალკე აღებული არ უნდა გახდეს მიმალვის საფრთხის შეფასების საკმარისი საფუძველი, საბოლოო ჯამში კი პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების საფუძველი.

521 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 26/08/2013 განჩინება N10ა/3878-13

522 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 6 აპრილის განჩინება, საქმეზე N10ა-1633-16

მიმალვის საფრთხის დასაბუთებისათვის შეიძლება მითითებული იქნეს შემდეგ ფაქტებზე – მაგალითად, ბრალის წაყენების შემდეგ (გაფრთხილების მიუხედავად) პირი დაკავებული იქნა საზღვრის გადაკვეთისას, პირს გააჩნია მკაფიოდ გამოხატული ნეგატიური დამოკიდებულება (სიძულვილი) პატიმრობისადმი, წინააღმდეგობის განევა დაკავებისას, მიმალვის გეგმის კონკრეტული იდენტიფიცირებადი ნიშნების არსებობა.⁵²³

პრაქტიკაშიც ხშირად საზღვარგარეთთან კავშირის დამადასტურებელ მტკიცებულებად მიიჩნევენ ბრალდებულის მიერ საზღვრის კვეთის შესახებ ინფორმაციას, თუმცა მნიშვნელოვანია გაირკვეს საზღვარგარეთ ვიზიტის მიზანი – ტურისტული, სასწავლო, სამკურნალო და ა.შ. ამიტომ მხოლოდ საზღვარგარეთ კავშირებზე მითითებას (კონკრეტული მიზნის განსაზღვრის გარეშე) ხშირ შემთხვევაში სასამართლოები დასაბუთებად არ მიიჩნევენ. თუმცა არის შემთხვევები, როცა ეს ფაქტი ერთვის პატიმრობის გამოყენებას საფუძვლად. კავშირები საზღვარგარეთ ე.წ. ფორმალურ საფუძვლად რომ არ იქცეს, აუცილებელია საზღვრის ხშირი კვეთის და სხვა ქვეყანაში რეალურად გადასვლის შესაძლებლობის მტკიცება.

ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ყველა გარემოება უნდა შეფასდეს ერთიანობაში, ცალკე აღებული თითოეული გარემოება ვერ ქმნის მიმალვის საფრთხეს. ამიტომ, მაგალითად, „დანაშაულის სიმძიმე პატიმრობის დასაბუთებისათვის გამოყენებულ უნდა იქნეს სხვა წინაპირობებთან ერთად.“⁵²⁴ ასევე, ის, რომ ბრალდებულს არ გააჩნია მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, მისი ვინაობა დაუდგენელია, უცხოელია და „აკვეთის ღონისძიების გამოყენების გარეშე დარჩენილ ბრალდებულებს შეუძლიათ ნებისმიერ დროს დატოვონ საქართველოს ტერიტორია და მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელის შიშით მიიმალონ“ არ

523 მ. შალიკაშვილი, გ. მიქანაძე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მე-2 გამოცემა, 2016, 186; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 25/02/2015 წლის განჩინება N1გ/178-15

524 იხ., თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 28/01/2015 წლის განჩინება, საქმე N1გ/93-15

არის საკმარისი პატიმრობის გამოყენებისათვის.⁵²⁵

ადამიანის უფლებათა ევროპული კომიტეტის განმარტებით, „მხოლოდ ის ფაქტი, რომ დაკავებული უცხოელია, არ უნდა გახდეს მისთვის პატიმრობის შეფარდების საფუძველი. უბრალო ვარაუდი, რომ უცხოელი ბრალდებული დატოვებს ქვეყანას გირაოთი ან გათავისუფლების სხვა პირობის გამოყენების შემთხვევაში, არღვევს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტის მოთხოვნას.“⁵²⁶

მიმალვის საფრთხის დასაბუთებისათვის ასევე მნიშვნელოვანია ბრალდებულმა დაკავებისას წინააღმდეგობა გაუწია თუ არა სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლებს. გაქცევისა თუ წინააღმდეგობის განწევის ფაქტი, თავისთავად წარმოშობს პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობას და ადასტურებს მის მიზანშეწონილობას.“ გადანყვეტილება, რომელიც დაფუძნებულია სტერეოტიპულ ფორმულირებებზე ყოველგვარი განმარტების გარეშე, თუ რატომ არსებობს მიმალვის საფრთხე, არასოდეს იქნება შესაბამისობაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან.“⁵²⁷

საქმეში ე *Sulaoja v Estonia*⁵²⁸ ბრალდების მხარე მიუთითებდა, რომ მიმალვის რეალური საფრთხე სახეზე იყო, რადგან ბრალდებულს არ ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, სამსახური, არც ახლო ურთიერთობა ოჯახის წევრებთან. დაცვის მხარე ამ დასაბუთებას აბათილებდა შემდეგი არგუმენტებით: ბრალდებულმა აღიარა ბრალი, ითანამშრომლა გამოძიებასთან და გამოძიების პროცესში უკვე იყო მოპოვებული მტკიცებულებები. ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოებები შემდეგნაირად შეაფასა: 1. მხოლოდ მუდმივი საცხოვრებლის უქონლობა არ იძლევა საფუძველს პირის მიმალვის საფრთხისათვის. 2. ოჯახის წევრებთან ურთიერთობა

525 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბ., 2015, 593

526 Hill & Hill v The United Kingdom, N19365/02, 27/07/2004, §12.3

527 Yagci and Sargin v Turkey, N16419/90, 08/06/1995, §38

528 იხ. Sulaoja v Estonia 15/022005, 55939/00

და სამსახურის უქონლობა აღნიშნულ კონტექსტში არ ყოფილა განხილული ეროვნულ დონეზე. 3. სასამართლო იყენებდა ზოგად ფორმულირებას და არ განიხილავდა პირის ფაქტობრივ გარემოებებს. აღნიშნულ საქმეზე სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა.

მიმალვის საფრთხესთან დაკავშირებით საგულისხმოა ევროპული სასამართლოს ის გადაწყვეტილებები, რომელიც ეხება ძებნილ პირებს. მაგ, საქმე *Strelets v Russia*⁵²⁹ ეხება პირს, რომელმაც რუსეთის ფარგლები დატოვა მანამ, სანამ მის წინააღმდეგ საქმე აღიძვრებოდა. მან არ იცოდა და არც შეიძლება სცოდნოდა გამოძიების დაწყების თაობაზე, მანამ სანამ არ დაბრუნდა რუსეთში. სტრასბურგის სასამართლომ შეფასებით აღნიშნულ საქმეზე არ არის მიმალვის საფრთხე დასაბუთებული. საქმეზე *Dirdizov v Russia*⁵³⁰ პირი ძებნილად იყო გამოცხადებული შეცდომით. აღნიშნულის თაობაზე ინფორმაციის მიღების შემდეგ მას საცხოვრებელი ადგილი არ დაუტოვებია. ევროპულმა სასამართლომ მიმალვის საფრთხე ამ შემთხვევაშიც არ ჩათვალა დასაბუთებულად. სხვა საქმეში კი სასამართლომ მიიჩნია რომ მიმალვის საფრთხე იყო დასაბუთებული, რადგან ბრალდებული წარსულში რამდენჯერმე მიიმალა და 3 წლით გააჭიანურა გამოძიება.⁵³¹

მიმალვის საფრთხე მცირდება, როდესაც ბრალდებულს საქართველოში ჰყავს ადამიანები ან/და აქვს ქონება, საკუთრებით/სამეწარმეო ინტერესი, რომელიც მისთვის საკმარის შემაკავებელ ფაქტორს წარმოადგენს. კერძოდ, როდესაც ბრალდებულს ჰყავს ოჯახი, მის კმაყოფაზე მყოფი პირები (მცირეწლოვნები/ხანდაზმულები, რომლებიც საჭიროებენ მზრუნველობას, ორსული მეუღლე), წარმოადგენს ოჯახის ერთადერთ ან ძირითად მარჩენალს, აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი და სტაბილური სამსახური, უძრავ-მოძრავი ქონება, საქმიანობა/კერძო ბიზნესი, რომელიც მისი შემოსავლის ერთადერთი ან ძირით-

529 იხ. *Strelets v Russia*, 06/11/2012, 28018/05

530 იხ. *Dirdizov v Russia*, 27/11/2012, 41461/10

531 იხ. *Bordikov v Russia*, 09/10/2009, 17679/03

ადი წყარო⁵³². სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, მიმალვის საფრთხის ხელშესახები მტკიცებულება შეიძლება იყოს: საზღვარგარეთ გამგზავრების რეალური შესაძლებლობა (საზღვარგარეთ გამგზავრებისათვის ვარგისი პასპორტი და შესაბამისი ვიზები, ბილეთები), ქონების გაყიდვა და თავისუფალი ფულადი სახრების ფლობა, საზღვარგარეთ არსებული ქონება და ფულადი სახსრები, უკონტროლო ტერიტორიაზე ხელმისაწვდომობა, საზღვარგარეთ მოქალაქეობის მიღებაზე ხელმისაწვდომობა, საზღვარგარეთ მოქალაქეობის მიღების რეალური პერსპექტივა⁵³³ და ა.შ.

უნდა აღინიშნოს, რომ პრაქტიკაში მიმალვის საფრთხე ვინროდ განიხილება და გულისხმობს ბრალდებულის საზღვარგარეთ გასვლას. თუმცა შესაძლებელია ბრალდებული დაემალოს გამოძიებას და სასამართლოს ქვეყნის შიგნითაც.

პატიმრობის გამოყენება მიმალვის საფრთხეზე მითითებით მეტ არგუმენტირებას მოითხოვს, ვინაიდან მიმალვის საფრთხე პატიმრობის შეფარდების გარეშე, სსსკ-ით გათვალისწინებული დამატებითი აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენებით შესაძლოა აღმოიფხვრას, კერძოდ, სსსკ 199-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ბრალდებულის მიმართ შეიძლება გამოყენებული იყოს: ა) ვალდებულება, დანიშნულ დროს ან გამოძახებისთანავე გამოცხადდეს სასამართლოში; ბ) სასამართლოში, პოლიციაში ან სხვა სახელმწიფო ორგანოში ყოველდღიურად ან სხვა პერიოდულობით გამოცხადებისა და ანგარიშგების ვალდებულება; გ) სასამართლოს მიერ დანიშნული უწყების ზედამხედველობა; დ) ელექტრონული მონიტორინგი; ე) გარკვეული ადგილის დაუტოვებლობის ან მასში შეღწევის აკრძალვა; ვ) პასპორტის ან პირადობის დამადასტურებელი სხვა დოკუმენტის ჩაბარების ვალდებულება. პატიმრობის გამოყენების შემთხვევაში უპირველეს ყოვლისა, თავისუფლების პრეზუმფცია ირღვევა, ამასთან,

532 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბ., 2015, 594

533 ნ. ხაინდრავა, ბ. ბოხაშვილი, თ. ხიდაშელი, წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებული ადამიანის უფლებათა სამართლის ანალიზი, 2010, 51.

სახელმწიფო მეტ რესურსს ხარჯავს, ვიდრე აღნიშნული ვალდებულებების/აკრძალებების დანიშნისას.

ერთ-ერთ საქმეზე მოსამართლე არ ეთანხმება პროკურორის პოზიციას მიმალვის საფრთხის არსებობის ნაწილში და აღნიშნავს: „ბრალდების მხარე მიმალვის საფრთხეს ასაბუთებს უმთავრესად ბრალდების სიმძიმეზე მითითებით და სხვა რაიმე მნიშვნელოვნად საყურადღებო და მყარი გარემოება მოცემულ კონტექსტში პროკურორს არ წარმოუდგენია.“⁵³⁴ მიმალვის საფრთხის შეფასების დროს გათვალისწინებული უნდა იქნეს, იკვეთება თუ არა ბრალდებულის აშკარა სიძულვილი პატიმრობის მიმართ, ხომ არ უტყდა მიმალვა, არსებობს თუ არა მიმალვის გეგმის კონკრეტული ნიშნები და სხვ.⁵³⁵

რაც შეეხება მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლის საფრთხეს, ბრალდებულს მისი გათავისუფლების შემთხვევაში ექნება შესაძლებლობა საქმის წარმოება შეაფერხოს, ხელი შეუშალოს სამართალწარმოების პროცესს იმგვარად, რომ ზემოქმედება მოახდინოს მოწმეებზე, გაანადგუროს მტკიცებულებები ან გადამალოს ისინი. თუმცა აქაც, ისევე როგორც ყველა საფუძვლის დასაბუთებისას, უნდა არსებობდეს მყარი არგუმენტები. შესაბამისად, ნებისმიერი გარემოება რომელიც მიუთითებს მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საფრთხეზე, უნდა იყოს დასაბუთებული კონკრეტული ფაქტებით.

პატიმრობის გამოყენებისას მნიშვნელოვანი და აუცილებელია ინდივიდუალური მახასიათებლების გათვალისწინება.

მძიმე ავადმყოფობა, ხანდაზმულობა ან არასრულწლოვნობა ავტომატურად არ გამოორიცხავს ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ბრალდებული ე.წ. მწოლიარე ავადმყოფია, რომელიც საჭიროებს მედიკამენტოზურ მკურნალობას და დახმარებას ბუნებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაში, მის მიმართ პატიმრო-

534 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2017 წლის 29 მარტის განჩინება, საქმე N10ა/1446.

535 იქვე

ბის გამოყენება გამართლებულია თუ მას ბრალად ერააცხება, მაგალითად, კიბერტერორიზმი, ორგანიზებულ დაჯგუფებაში მონაწილეობა ორგანიზატორის ან ინტელექტუალური დამხმარის სახით და სხვა. თუ დასტურდება მისი მხრიდან მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საფრთხის აღკვეთის სხვა ღონისძიების გამოყენებით პრევენციის არაეფექტურობა.⁵³⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ გამოძიების სანყის ეტაპზე შეიძლება გამართლდეს პატიმრობის გამოყენება ბრალდებულის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებაში ხელის შეშლის საფრთხის არსებობით, თუმცაღა, მტკიცებულებების შეგროვების შემდეგ აღნიშნული საფუძველი ხდება არარელევანტური.⁵³⁷

საქმეში *Punzeltv. the Czech Republic*⁵³⁸, ევროსასამართლო მიმალვის საფრთხედ შეაფასა და დაპატიმრობის გამოყენებისთვის საკმარისად მიიჩნია ბრალდებულის მიერ მართლმსაჯულებისთვის თავის არიდების ადრინდელი ფაქტის არსებობა. სასამართლომ მიუთითა, რომ ეს დასაბუთება საკმარისი და რელევანტური იყო და აღემატებოდა განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ არგუმენტებს⁵³⁹. აღნიშნულ განმარტებასთან დაკავშირებით არსებობს განსხვავებული მოსაზრება.⁵⁴⁰

საგულისხმოა, რომ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელისშეშლა სისხლის სამართლის პროცესის 205-ემუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქ/პუნქტის კონტექსტში ვინაოდ უნდა იყოს განხილული, ვინაიდან იგი მიმალვის საფრთხესთან კავშირშია და ბრალდებულის მიმალვით შექმნილ ხელისშემშლელ

536 საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, ავტ. ჯგუფი, თბ., 2017, 314

537 *Aleksandr Makarov v. Russia*, ECtHR, 14.09.2009, no. 15217/07, §129; *Yevgeniy Gusev v. Russia*, ECtHR, 05.12.2013, no. 28020/05, §87

538 იხ. *Punzeltv. the Czech Republic*, 25/04.2000, 31315/96

539 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2014 წლის 3 დეკემბრის №1გ/1226 განჩინება.

540 შეად. ნ. მჭედლიძე საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები. თბილისი. 2017. 64–65

ფაქტორს წარმოადგენს, ბრალდებულის მიმალვა თავისთავად ხელს უშლის მართლმსაჯულებას.

ევროპული სასამართლო მართლმსაჯულების განხორციელებაში ხელისშემშლის საფრთხეში მიმალვასთან ერთად, ასევე მოიაზრებს მოწმეებზე ზეწოლას და მტკიცებულებათა განადგურებას, რაც საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით პატიმრობის ცალკე საფუძველს წარმოადგენს.

4.2.2. ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლა

სსსკ 198-ე მუხლის მე-2 ნაწილი მიუთითებს საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების, ხოლო სსსკ 205-ე მუხლის პირველი ნაწილი, ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლის საფრთხეზე, რაც ერთობლიობაში შეიძლება გაგებულ იქნას როგორც მტკიცებულების განადგურების საშიშროება.

მტკიცებულებათა განადგურება შესაძლოა განხორციელდეს, როგორც ფიზიკურად მათი მოსპობით (მაგალითად, დოკუმენტების დაწვა, ნივთმტკიცებების დამტვრევა, კომპიუტერული ინფორმაციის წაშლა, შეცვლა, გადამალვა), ასევე მისი ნიშან-თვისებების არსებითად შეცვლით (მაგალითად, თითის ანაბეჭდების გაქრობა, ცეცხლსასროლი იარაღის გამოცვლა, ან მასზე არსებული კვალის შეცვლა)⁵⁴¹.

აღსანიშნავია, რომ მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხე სისხლისსამართლებრივი დევნის საწყის სტადიაზე უფრო მაღალია, ვიდრე გამოძიების დამამთავრებელ ეტაპზე.

მტკიცებულებათა მოპოვებისთვის ხელის შეშლა მოიცავს მოწმეებზე ზემოქმედებას, დოკუმენტების და ნივთიერი მტკიცებულებების განადგურებას, ან შეცვლას. საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში მტკიცებულება-

541 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა კოლექტივი, თბილისი, 2015, 597

თა მოპოვებისათვის ხელის შეშლის საფრთხეებიდან ყველაზე გავრცელებულია მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე. რიგ შემთხვევებში ბრალდებულები მოწმეების ახლო ნათესავები, ოჯახის წევრები ან სამსახურებრივად ზემდგომი პირები არიან.

თუ ბრალდებული თანამდებობის პირია და მოწმეთა ნაწილი მისი ხელქვეითი, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ის გავლენას მოახდენს მოწმეებზე, თუმცა საფრთხე შესაძლებელია აცილებულ იქნეს ბრალდებულის თანამდებობიდან გადაყენებით ან თანამდებობრივი უფლებამოსილების განხორციელებისგან ჩამოცილებით. თუ თანამდებობიდან გადაყენების შემთხვევაში ბრალდებულს არ რჩება მტკიცებულებებზე ზემოქმედების რეალური შესაძლებლობა (მაგალითად, მეგობრული ან ნათესაური დამოკიდებულება ყოფილ თანამშრომლებთან) სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას დააკმაყოფილოს არა მარტო პატიმრობის, არამედ საერთოდ რაიმე სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ შუამდგომლობა. თანაც გასათვალისწინებელია ბრალდებულის ქცევა და მისი თანამშრომლობა გამოძიებასთან. არ არსებობს საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვებაში ხელის შეშლის და მტკიცებულებების განადგურების საფრთხე, ვინაიდან თითქმის ყველა მტკიცებულება მოპოვებულია და გამოძიების ხელთ იმყოფება. ბრალდებული აღიარებს დანაშაულს, მეტიც, მან თავად შეუწყო ხელი სამართალდამცავებს ამ მტკიცებულებათა მოპოვებაში. აღნიშნული გარემოება სასამართლოს კიდევ ერთხელ მიანიშნებს არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობაზე⁵⁴².

საქმეში *Mikiashvili v. Georgia*, ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბრალდებულის მეგობრები იყვნენ ძირითადი მოწმეები მის წინააღმდეგ წარმოებულ სისხლის სამართლის საქმეში. მსგავსი გარემოებების დროს, ბრალდებულის უნარი, გავლენა მოეხდინა მოწმეებზე არ შეიძლება გამოირიცხოს და შესაბამისად სასამართლოს არ შეუძლია მხედველობაში არ

542 საქართველოს სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 18 დეკემბრის განჩინება, საქმე №-1გ/1282.

მიიღოს მსგავსი რისკის არსებობა.⁵⁴³

სასამართლოს განმარტებით, მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე რელევანტური ფაქტორია პატიმრობის გამოყენებისათვის, თუმცა ეს საფუძველი აღარ არის საკმარისი მას შემდეგ, რაც საქმეზე დაიკითხებიან მოწმეები და შესაბამისად გამოძიებაც წინ წაიწევა.⁵⁴⁴

გამოძიების ადრეულ ეტაპზე შესაძლოა არსებობდეს ბრალდებულის პატიმრობაში დატოვების აუცილებლობა, რათა არ დააბნიოს გამოძიება, თუმცა გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, როცა უკვე გამოძიება წინ არის წაწეული და აღებულია ჩვენებები, აღნიშნული საფრთხე მცირდება და იგი აღარაა საკმარისი პატიმრობის გასამართლებლად.⁵⁴⁵

საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაშიც სახელმწიფო ბრალდების მიერ ხშირად ხდება მოწმეებზე ზეგავლენის შესაძლო მოხდენით მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხის დასაბუთება. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 6 მარტის განჩინებაში აღნიშნულია, რომ „ბრალდების მხარის არგუმენტაცია მტკიცებულებების განადგურებასთან დაკავშირებით დაუსაბუთებელია, ვინაიდან პროკურორის პოზიცია აბსტრაქტულია და არ გამომდინარეობს საქმის მასალებში არსებული გარემოებებიდან და ფაქტებიდან.“⁵⁴⁶ როგორც ამ განჩინებიდან ირკვევა, პროკურორის მოთხოვნას არ ამყარებდა საქმეში არსებული ფაქტები და ვერ მტკიცდებოდა ის მოსაზრება, რომ პირი ზეგავლენას მოახდენდა მოწმეზე.

მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხე არსებობს განსაკუთრებით თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაულის შემთხვევაში, როცა დაკავებულია ერთი პირი, ხოლო სხვა დანარჩენები თავისუფლებაში არიან. ასეთ შემთხვევაში რეალურია ბრალდებულის დაკონტაქტება სხვა თანამონაწილეებთან, კვალის ნაშლა, დოკუმენტების, ნივთიერი მტკიცებულებების

543 Mikiashvili v. Georgia, ECtHR, 09.01.2013, no. 18996/06, §102

544 I.A. v. France, ECtHR, 23.09.1998, no. 28213/95, §110

545 W. v. Switzerland, ECtHR, 26.01.1993, no. 14379/88 §35

546 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2016 წლის 6 მარტის განჩინება, საქმე N10ა/1021.

გადამალვა/განადგურება, ყალბი მტკიცებულებების შექმნა, მოწმეებთან მოლაპარაკება და ზემოქმედება. ევროპული სასამართლოს განმარტებით, თუ ბრალდებული მარტო არ მოქმედებდა, ამ შემთხვევაში შეთქმულების რისკი არსებობს და პატიმრობის გამოყენებაც გამართლებულია.⁵⁴⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ეთანხმება ეროვნულ სასამართლოებს, რომ ორგანიზებული დანაშაულის წევრის შემთხვევაში უფრო რეალურია მოწმეებზე, თანაბრადებულებზე ზემოქმედების საფრთხე, მაგრამ ეროვნული სასამართლოები მრავალჯერ იმეორებენ ამ საფრთხეს და არ უთითებენ კონკრეტულ ზემოქმედების ფაქტზე, ან მცდელობაზე, ასეთ შემთხვევაში საფრთხეზე აპელირება დაუსაბუთებელია.⁵⁴⁸

ევროპული სასამართლო საქმეში პოპკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, განმარტავს, რომ როცა საქმე ეხება ორგანიზებულ დანაშაულს, ბევრი ბრალდებულის ჩართულობით, არსებობს მტკიცებულებათა მოპოვების ან განადგურების საფრთხე. უფრო მეტიც, ასეთ შემთხვევებში ბრალდებულების გარეთ ყოფნა განსაკუთრებით ზრდის მოწმეებზე ზემოქმედების და მტკიცებულებათა მოპოვების ხელის შეშლის საფრთხეებს. ყველა ეს გარემოება ამართლებს ხანგრძლივი პატიმრობის გამოყენებას.⁵⁴⁹ თუმცა, ფაქტი რომ პირს ბრალი ედება დანაშაულებრივ შეთქმულებაში, მხოლოდ ეს გარემოება არ კმარა ხანგრძლივი პატიმრობისათვის, გათვალისწინებული უნდა იქნეს ასევე მისი პერსონალური მახასიათებლები და ქცევა.⁵⁵⁰

ამასთან, „მოწმეებთან შეთქმულების რისკი მხოლოდ მის თანამდებობრივ მდგომარეობაზე აპელირებით არ შეიძლება, სასამართლომ უნდა გაიაზროს ისეთი გარემოებებიც, როგორიცაა, მაგალითად, გამოძიების/სასამართლო განხილვის მიმდინარეობა, ბრალდებულის პიროვნება, მისი ქცევა დაკავებამდე და

547 I.A. v. France, ECtHR, 23.09.1998, no. 28213/95, §109

548 იხ. მაგ. Piechowicz v Poland, 17/04/2012

549 Popkov v. Russia, ECtHR, 15.05.2008, no. 32327/06, §62

550 იგივე, ასევე იხ. Aleksey Makarov v. Russia 12.06.2008, no. 3223/07, §50

დაკავების შემდეგ, სხვა სპეციფიკური მახასიათებლები, რაც გაამყარებს შიშს, რომ მას ობიექტურად შეუძლია ბოროტად გამოიყენოს თავისუფლება მტკიცებულებათა განადგურების ან გაყალბების მიზნებისათვის.⁵⁵¹

სასამართლო პრაქტიკა მოწმობს, რომ მოწმეებზე ზემოქმედება რეალისტურია და დასაბუთებულია ოჯახური დანაშაულის საქმეებზე, სადაც ბრალდების მხარე აპელირებს, რომ ბრალდებულის თავისუფლებაში ყოფნის შემთხვევაში მან შესაძლოა ზემოქმედება მოახდინოს დაზარალებულზე, ვინაიდან იცნობს მას და აქვს მასზე გავლენის მოხდენის შესაძლებლობა. „ბრალდების საკვანძო მოწმეები არიან ბრალდებულის დაზარალებული მეუღლე და შესაძლო დანაშაულის თვითმხილველები, რაც ბრალდებულს აძლევს მათზე ზემოქმედების შესაძლებლობას და თავისუფლების პირობებში შეძლებს მათზე ზემოქმედებას ჩვენებების შეცვლის მიზნით“.⁵⁵² „გ.ჩ.-ს ბრალი ედება ძალადობრივი ხასიათის დანაშაულის ჩადენაში, დაზარალებული კი არის ბრალდებულის მეუღლე, რომელიც იძლევა მის მამხილებელ ჩვენებას. შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ... რეალურია დაზარალებულზე და მოწმეებზე ზემოქმედების განხორციელების და მტკიცებულებების განადგურების საფრთხე“.⁵⁵³ შეიძლება დავასკვნათ, რომ ბრალდებულსა და დაზარალებულს შორის ნათესაური თუ მეგობრული ურთიერთობა ხშირად აღნიშნული საფრთხის დასაბუთების რელევანტური საფუძველია.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 30 დეკემბრის განჩინების თანახმად, დაკმაყოფილდა ბრალდების მხარის შუამდგომლობა და სსსკ-ის 126¹ მუხლის პირველი ნაწილით ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეეფარდა პატიმრობა, ვინაიდან სახეზე იყო საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განადგურების საფრთხე, კერძოდ, საქმეზე დაზარალებულებს წარმოადგენდნენ დედა, ბებია და ბაბუა, რომლებიც

551 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბილისი, 2015 წელი, 599;

552 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 24/04/2017 განჩინება N10ა/1870-17

553 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 07/04/2017 განჩინება N10ა/1683-17

მუდმივად განიცდიდნენ ფსიქოლოგიურ ზენოლას და გამოკითხვისას ბრალდებულის მამხილებელ ჩვენებას აძლევდნენ. სასამართლომ ბრალდებულის პიროვნებიდან გამომდინარე რეალურად მიიჩნია ბრალდებულის მხრიდან მოწმეებზე ჩვენების ფორმირების მიზნით ფსიქოლოგიური და ძალადობრივი ხასიათის ზემოქმედების შესაძლებლობა.⁵⁵⁴

ერთ-ერთ საქმეში⁵⁵⁵ თბილისის საქალაქო სასამართლომ არ დაკმაყოფილდა ბრალდების მხარის შუამდგომლობა აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებით. სასამართლომ მიღებული გადაწყვეტილება დაასაბუთა იმით, რომ ბრალდების მხარის მიერ არ იყო წარმოდგენილი საკმარისი მტკიცებულებები მოწმეებზე ზემოქმედების რისკის შესაფასებლად, რომ ეს რისკი ვერ იქნებოდა თავიდან აცილებული არასაპატიმრო აღკვეთის ღონისძიების პირობებში. საქმეზე მოწმედ დაკითხული იყვნენ საპატრულო პოლიციის თანამშრომლები, რომელთა მიმართ ბრალდებულის მხრიდან ზეგავლენის მოხდენა არ იყო სარწმუნო, ასევე სასამართლომ არაგონივრულად მიიჩნია ირიბ მოწმეზე ზემოქმედების მტკიცებაც. დაზარალებულზე ზემოქმედების მოხდენის სამიშროებაც გამოორიცხა და ჩათვალა, რომ გირაოს პირობებშიც ბრალდებულისთვის დამატებითი ვალდებულებების დაკისრების შემთხვევაში, საფრთხე განეიტრალდებოდა. სასამართლოს მტკიცებით, გირაოს დაკარგვის შიში შემაკავებელი იყო და თუკი ბრალდებულს აეკრძალებოდა დაზარალებულთან მიახლოება, მასზე არამართლზომიერი ზენოლის რისკი საგრძნობლად შემცირდებოდა და მინიმუმამდე იქნებოდა დაყვანილი. უნდა ითქვას, რომ გასაზიარებელია სასამართლოს არგუმენტაცია პოლიციელებზე და ირიბ მოწმეზე შესაძლო ზეგავლენის მოხდენის კუთხით, თუმცა სასამართლოს ვერ დავეთანხმებით დაზარალებულთან მიმართებაში, ვინაიდან გირაო ყოველთვის ვერ უზრუნველყოფს ბრალდებულის შესაბამის ქცევას, მითუ-

554 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 30 დეკემბრის განჩინება, საქმეზე N10ა/5703-16

555 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 21 ნოემბრის განჩინება

მეტეს ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ბრალდებულის მხრიდან ძალადობრივ ქმედებებს წარსულშიც არაერთხელ ჰქონდა ადგილი. ისიც უნდა ითქვას, რომ მიახლოების აკრძალვაც არ არის საკმარისი და პროპორციული ღონისძიება, რომელზე დაყრდნობითაც შესაძლოა დასაბუთდეს პატიმრობის არგამოყენება.

პრაქტიკაში ხშირია ფორმალურად მითითება იმაზე, რომ ბრალდებული მოახდენს ზემოქმედებას მტკიცებულებებზე.

ხშირად ბრალდების მხარე თავის შუამდგომლობაში მიუთითებს, რომ შესაძლებელია ბრალდებულმა ზეგავლენა მოახდინოს მონმეებზე, თუმცა საქმეში ჯერ მონმე არ არის იდენტიფიცირებული, ან იგი სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელია, ასეთი შუამდგომლობა სასამართლომ არ უნდა დააკმაყოფილოს, ვინაიდან, თუ ჯერ არ არის ცნობილი კონკრეტული მონმე, მასზე ზეგავლენის მოხდენის დასაბუთება მეტად აბსტრაქტულია. გარდა ამისა, თუკი მონმე პოლიციის თანამშრომელია სახელმწიფო ბრალმდებლის მიერ იმის მტკიცება, რომ ასეთ მონმეზე შესაძლოა ბრალდებულმა ზეგავლენა მოახდინოს, ნაკლებად დამაჯერებელია.

საგულისხმოა, რომ ხშირად პრაქტიკაში ბრალდების მხარის მიერ აპელირება ხდება იმ მონმეებზე ზემოქმედების მოხდენის საფრთხეზე, რომლებიც უკვე დაკითხულნი არიან, რაც სრულიად დაუსაბუთებელია.

საქმეში *Aleksandr Makarov v Russia*⁵⁵⁶ ევროპულმა სასამართლომ შეუსაბამოდ მიიჩნია ის ფაქტი, როცა ქ. ტომსკის ყოფილ მერს შეუფარდა პატიმრობა, სასამართლოს არ განუხილავს ამ საფუძვლისათვის ისეთი მნიშვნელოვანი ასპექტები, როგორცაა განმცხადებლის პიროვნება, მისი ქცევა დაკავებამდე და დაკავების შემდეგ, რომ მას დაპატიმრების მომენტში არ ეკავა მერის თანამდებობა, კონკრეტული მტკიცებულებები, რომლებიც მიუთითებდნენ მონმეებზე ზეწოლისა და მტკიცებულებების ფალსიფიცირების ფაქტებზე.

მტკიცებულებათა მოპოვებისთვის ხელის შეშლა არ შეიძლება რელევანტური იყოს პროცესის ყველა სტადიაზე. თუ

556 იხ. *Aleksandr Makarov v Russia*, 12/03/2009, 15217/07

საქმეზე ჩატარებულია საგამოძიებო მოქმედებათა უმეტესობა, ასეთი საფრთხე ნაკლებად შეიძლება არსებობდეს. როცა მხარეებს ამოწურებათ მტკიცებულებათა მოპოვებისა და წარდგენის ვადა, ეს გარემოება უნდა იყოს ბრალდებულის პატიმრობიდან გათავისუფლების საფუძველი, ვინაიდან ქარწყლება მოსამართლის დასაბუთება, რომ ბრალდებული ხელს შეუშლის მტკიცებულებათა მოპოვებას. მაგრამ პრაქტიკაში ხშირ შემთხვევაში ბრალდებული პატიმრობაში რჩება სასამართლოს შემავამებელი გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

ევროპული სასამართლო საქმეში *Solovyev v Russia*, განმარტავს, რომ თუ გამოძიებას ჰქონდა საკმარისი დრო, მოეპოვებინა მტკიცებულებები, მიეღო მონმეთა ჩვენებები და ამ ყველაფრის შემდეგ ბრალდებული, მაინც დიდი ხნის განმავლობაში იმყოფება პატიმრობაში, აღნიშნული ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლს.

4.2.3. ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენა

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე აპელირებისას მომავალი დანაშაულის ხასიათი უნდა იყოს დაკონკრეტებული და ლოგიკურად უნდა გამომდინარეობდეს პირისთვის წაყენებული ბრალდებიდან.⁵⁵⁷ მნიშვნელოვანია, რომ ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე არ იყოს ჰიპოთეტური და შაბლონური, არამედ დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით უნდა იკვეთებოდეს პირის მიერ შესაძლო ახალი დანაშაულის ჩადენა. დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტი, მთლიანობაში, ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევას, როდესაც მიმალვის, ახალი დანაშაულის ჩადენის და მტკიცებულებების განადგურების ვარაუდი ობიექტურ გარემოებებზეა დაფუძნებული, რომელიც ასეთი ქმედების განხორციელების რეალურ საფრთხეზე მიუთითებს⁵⁵⁸. მომავალში დანაშაულის ჩადენის საფრთხე პირობითი ცნებაა და არავის არ

557 *Assenov and others v Bulgaria*, ECtHR, 28/10/1998, §156.

558 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის №3/2/646 გადაწყვეტილება, II-71

შეუძლია დაბეჯითებით ამტკიცოს, რომ ესა თუ ის პირი ჩაიდენს დანაშაულს, თუმცა საპროცესო კანონმდებლობა არ ითხოვს უტყუარი მტკიცებულებების წარდგენას, არამედ საჭიროა მხოლოდ დასაბუთებული ვარაუდის დაკმაყოფილება, რომ პირი ჩაიდენს დანაშაულს⁵⁵⁹. ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე ინტენსიურია, როდესაც პირს წარსულში იგივე ან მსგავსი დანაშაული აქვს ჩადენილი. როდესაც პირის მიმართ წარსულში გამოტანილია არაერთი გამამტყუნებელი განაჩენი რაიმე კონკრეტული კატეგორიის დანაშაულთა ჩადენისათვის (მაგალითად თაღლითობის ჩადენისათვის) და პირი დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტით, კვლავ მსგავს დანაშაულს სჩადის⁵⁶⁰. თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ ბრალდების მხარემ წარმოადგინოს კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებები, მათ შორის, სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით, რომლებიც მიუთითებს პირის მიერ ახალი დანაშაულის შესაძლო ჩადენაზე და მხოლოდ წინა დანაშაულზე მითითება საკმარისი არ არის. „მოცემულ შემთხვევაში პროკურორი ფაქტების, წინაპირობების, მომასწავებელი გარემოებების გარეშე აბსტრაქტულად უთითებს ბრალდებულების სამსახურებრივი საქმიანობიდან გამომდინარე დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე“⁵⁶¹ ამასთან, დანაშაულის განმეორებით ჩადენის საფრთხის შესაფასებლად ცალკეულ შემთხვევებში სამსახურებრივი საქმიანობა უნდა იყოს გათვალისწინებული.

ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის შეფასებისას სასამართლომ უნდა განსაზღვროს რამდენად არსებობს პირის მიერ დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების რეალური საფრთხე. მაგალითად, ხომ არ არსებობს მტკიცებულებები, რომლებიც მიუთითებენ დანაშაულის მომზადებაზე ან დაუმთავრებელი დანაშაულის დასრულების განზრახვაზე. ასევე, ხშირ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია განისაზღვროს ისევე არსებობს

559 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 23 ივნისის განჩინება საქმეზე N10ა/2973-18

560 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 14/03/2013 წლის განჩინება, N1გ/157

561 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 28/12/2016 განჩინება N10დ/5660

თუ არა ის გარემოებები, რომელშიც პირმა ჩაიდინა დანაშაული. მაგალითად, სამოხელეო დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში სასამართლომ შეიძლება გაითვალისწინოს ისევე არის თუ არა საჯარო მოხელე თანამდებობაზე.⁵⁶²

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე აპელირება ვერ დაასაბუთებს პატიმრობის გამოყენების მიზანშეწონილობას, თუ საფრთხე არის მინიმალური ბრალდებულის პიროვნებისა და საქმის გარემოებების გათვალისწინებით და რელევანტური/საკმარისი მტკიცებულებებით უდავოდ არ დასტურდება პირის თავისუფლებაში ჩარევის აუცილებლობა და გარდაუვალობა. რისკები ერთობლიობაში უნდა შეფასდეს და გადანონოს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლით გარანტირებული პიროვნების ინდივიდუალური თავისუფლების უფლება.⁵⁶³

ჩადენილი დანაშაულის ხასიათზე მითითების მიზეზად შეგვიძლია განვიხილოთ ევროსასამართლოს პრაქტიკა. ერთ-ერთ საქმეში⁵⁶⁴ განმცხადებელს ბრალი ედებათ ორ ჯგუფს შორის შეიარაღებული შეტაკების შედეგად მკვლელობასა და ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაში. სასამართლოები უთითებდნენ, რომ ორ მხარეს შორის ხანგრძლივი შუღლი არსებობდა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო დაეთანხმა შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლოებს, რომ არსებული გარემოებები მიუთითებდა იმაზე, რომ განმცხადებელი გათავისუფლების შემთხვევაში, ჩაიდენდა ახალ დანაშაულებს დაზარალებულის მეგობრებისა და ნათესავების წინააღმდეგ.⁵⁶⁵

562 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 15/09/2015 წლის გადაწყვეტილება, საქმე N646, II–62.

563 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 9 დეკემბრის განჩინება, საქმეზე №1გ/1244–14

564 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2019 წლის 27 იანვრის მოხსენება საქმეზე, Minasyan v. Armenia;

565 ნ. მჭედლიძე, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბილისი, 2017 წელი, 69;

ახალი დანაშაულის ჩადენის რისკების არსებობის შეფასებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბრალდებულის ნასამართლობას.

კანონმდებელი სახელდებით არ მიუთითებს ბრალდებულის ნასამართლობაზე და იგი ნახსენები არ არის აღკვეთის ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლოს მიერ სავალდებულოდ გასათვალისწინებელი გარემოებების ჩამონათვალში, თუმცა ბრალდებულის პიროვნების მახასიათებელ გარემოებად უნდა იყოს მიჩნეული, ვინაიდან აღკვეთის ღონისძიება მიმართულია სწორედ ბრალდებულის პიროვნების საშიშროებიდან გამომდინარე საფრთხეების პრევენციაზე. ამასთან, ნასამართლობა ცალკე აღებული, მითუმეტეს მოხსნილი/ანდა გაქარწყლებული, არ უნდა გახდეს გადამწყვეტი ფაქტორი რომელიმე საფრთხის შესაფასებლად. დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, როგორც ბრალდების მხარე, ასევე სასამართლო აქტიურად იყენებენ პირის, თუნდაც წარსულში ნასამართლობას აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის დასაბუთებლად.

მოხსნილი და გაქარწყლებული ნასამართლობის მითითება ახალი დანაშაულის ჩადენის დასაბუთების თვალსაზრისით ხშირია პრაქტიკაში. სსკ 79-ე მუხლისმე-6 ნაწილის თანახმად, გაქარწყლებული ან მოხსნილი ნასამართლობა მხედველობაში არ მიიღება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას. თუმცა ის ფაქტი, რომ ბრალდებული წარსულში არაერთხელაა ნასამართლვეი, სახეზეა ერთგვაროვანი ან ძალადობრივი დანაშაულები, მეტყველებს ბრალდებულის პიროვნებაზე, მის დამოკიდებულებასა და მიდრეკილებაზე დანაშაულის ჩადენისაკენ, ეს კი ქმნის დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტს და შეიძლება მხედველობაში იქნეს მიღებული, როგორც ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებელი. თავისთავად პირის წინა ნასამართლობა და მიდრეკილება დანაშაულის ჩადენისაკენ მნიშვნელოვანი, მაგრამ გარკვეულ შემთხვევებში არასაკმარისი საფუძველია, განსაკუთრებით, თუ ჩადენილი დანაშაულები ერთმანეთისაგან ხასი-

ათითა და სიმძიმით განსხვავდება.⁵⁶⁶

ერთ-ერთ საქმეში სააპელაციო სასამართლომ რამდენიმე ნასამართლობაც არ მიიჩნია კონკრეტულ საფრთხედ, ვინაიდან ნასამართლობათა უმეტესობა ჩადენილი იყო არასრულწლოვანობის პერიოდში და განჩინებაში მიუთითა, რომ „ნასამართლობის ცნობის მიხედვით, ბრალდებული ნასამართლევა არაერთგზის სხვადასხვა სახის დანაშაულებისათვის, მათ შორის როგორც განზრახი, ისე გაუფრთხილებელი დანაშაულების ჩადენისათვის. მიუხედავად ამ გარემოებებისა, ბრალდებული მაინც იმსახურებს, რომ მასთან მიმართებით განხილული იქნეს ალტერნატიული აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საკითხი. როდესაც ბრალდებული ახალგაზრდა მამაკაცია მისი წარსული ცხოვრება არ შეიძლება იყოს მისი პიროვნების შეფასების ერთადერთი კრიტერიუმი. მისგან მომდინარე საფრთხეები შეფასებული უნდა იქნეს მისი წარსულის და ამჟამინდელი ცხოვრების წესის ერთობლივი შეფასებით, რადგან ადამიანის აზროვნება განიცდის ცვლილებებს, განსაკუთრებით კი ამ ადრეულ ასაკში. თუ ბრალდებულის ნასამართლობებს გადავხედავთ, მათი უმრავლესობა ჩადენილია არასრულწლოვანობის ასაკში, ე. ი. მაშინ, როდესაც მისი აზროვნება ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელი იყო და ადვილად ემორჩილებოდა მავნე ზემოქმედებას. მართალია, მოცემულ შემთხვევაში ბრალდებულმა სრულწლოვანობის ასაკშიც ჩაიდინა განზრახი ნარკოტიკული დანაშაული, მაგრამ მას შემდეგაც მისი სოციალურ-ეკონომიკური გარემო მკვეთრად შეცვლილია უკეთესობისაკენ, კერძოდ, იგი მუშაობს და ეხმარება მშობლებს ოჯახურ ბიზნესში. აქედან გამომდინარე, სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიამ, მოცემული საფუძვლით პატიმრობის გამოყენება მიზანშეუწონლად ჩათვალა.⁵⁶⁷

„ის გარემოება, რომ ბრალდებული წარსულში ნასამართლევა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის რამდენიმე ეპიზოდის ჩადენისათვის და ამჟამადაც ბრალი ედება

566 Muller v. France, 17 /03/ 1997

567 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 28 აპრილის განჩინება

საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული განზრახვი დანაშაულის ჩადენაში, ქმნის საფუძველს დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ ბრალდებულის მიმართ შემზღუდველი ღონისძიების გამოუყენებლობის შემთხვევაში, იგი გააგრძელებს დანაშაულებრივ საქმიანობას.⁵⁶⁸ თუმცა მხოლოდ ნასამართლობა საკმარისი არ არის, მითუმეტეს გაქარწყლებული ნასამართლობა არ უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული. ამასთან, ნასამართლობის ფაქტთან ერთად უნდა არსებობდეს სხვა, რეალური, ობიექტურად არსებული გარემოებები, რომლებიც მიუთითებენ პირის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის საშიშროებაზე. ამ მიზეზით პატიმრობის შესაფარდებლად საჭიროა ახალი დანაშაულის ჩადენის მომასწავებელი ისეთი უტყუარი გარემოებების წარმოდგენა, რომელთა მიხედვითაც დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების აღკვეთა მხოლოდ პატიმრობით იქნება შესაძლებელი.⁵⁶⁹

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2014 წლის 18 დეკემბრის განჩინების მიხედვით, სასამართლომ არ გაიზიარა ბრალდების მხარის მოთხოვნა აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით და აღნიშნა, რომ ბრალდებულის ნასამართლობა მართლაც მიანიშნებდა ახალი დანაშაულის ჩადენის დასაბუთებულ ვარაუდზე, თუმცა აღნიშნული საკმარისი არ იყო ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოსაყენებლად, ვინაიდან პატიმრობის გამოსაყენებლად საჭირო იყო ახალი დანაშაულის ჩადენის მომასწავებელი ისეთი უტყუარი გარემოებების წარმოდგენა, რომელთა მიხედვითაც დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების აღკვეთა მხოლოდ პატიმრობით იქნებოდა შესაძლებელი. სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა დანაშაულის ძალადობრივ ხასიათზე, რაც ბრალდებულში ძალადობრივი ფსიქოლოგიის არსებობასა და მოსალოდნელ რეციდივებზე მიუთითებდა. ასევე სასამართლომ გაითვალისწინა მოვლენათა

568 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 17/03/2014 განჩინება N10ა-1888-14

569 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 18 დეკემბრის განჩინება, საქმეზე №1გ/1282

განვითარების ისეთი ჯაჭვის არსებობა, რომელიც გარდაუვლად იწვევს სხვა დანაშაულის ჩადენას.⁵⁷⁰

ნასამართლობის საფუძვლით ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დასაბუთებისათვის მნიშვნელოვანია გაირკვეს – თუ დროის რა მონაკვეთია გასული წინათ ჩადენილ დანაშაულსა და ახალ დანაშაულს შორის. რაც უფრო ნაკლები დროა გასული, მით უფრო მეტია ახალი დანაშაულის ჩადენის რისკი.

ამასთან, საინტერესოა, რამდენად არის შესაძლებელი ნასამართლობის არქონის პირობებში ახალი დანაშაულის მტკიცება. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 11 აპრილის განჩინების მიხედვით, სასამართლომ გაიზიარა ბრალდების მხარის დასაბუთება ახალ დანაშაულთან მიმართებით და აღნიშვნა, რომ ბრალდებული არ იყო ნასამართლევნი და აღნიშნულ ფაქტამდე არ იყო შემჩნეული სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შესაძლო ჩადენაში, მაგრამ მას ბრალი ედებოდა განზრახი, ძალადობრივი დანაშაულის ჩადენაში, რაც მიმართული იყო ყაჩაღობისკენ. სასამართლომ გაითვალისწინა რა აღნიშნული დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროება, დანაშაულის ჩადენის ხერხი და სპეციფიკა, დასაბუთებულად მიიჩნია ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის არსებობა.⁵⁷¹

მიუღებელია ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე ზოგადი მითითება, როცა პირი წარსულში ნასამართლევნი არ ყოფილა.⁵⁷²

ახალი დანაშაულის ჩადენის მომეტებულ ალბათობას თავად დანაშაულებრივი ქმედების ობიექტური შემადგენლობა შეიძლება იძლეოდეს, მაგრამ ევროპული სტანდარტების შესაბამისად, ბრალად წარდგენილი ქმედების ხასიათზე მითითება აბსტრაქტულია და არ ამართლებს ახალი დანაშაულის ჩადენის

570 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2014 წლის 18 დეკემბრის განჩინება, საქმეზე №1გ/1282

571 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 11 აპრილის განჩინება, საქმეზე N10ა/1727

572 იხ. ნ. მჭედლიძე, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბ., 2017, 64

საფრთხეს.

საქმეზე *Pyatkov v Russia*⁵⁷³ ეროვნულმა სასამართლომ დაასაბუთა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე განმცხადებლის ნასამართლობის ფაქტით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით ნასამართლობა რელევანტური გარემოებაა, თუმცა ეროვნულ სასამართლოს არ შეუდარებია ძველი დანაშაული ახალ ბრალდებასთან მისი სიმძიმისა და ხასიათის მიხედვით, ასევე არ იმსჯელა ბრალდებულის პიროვნებასა და პიროვნულ გარემოებებზე. შესაბამისად საფრთხე დაუსაბუთებელია. ეროვნულმა სასამართლომ უნდა იმსჯელოს და შეაფასოს რამდენად შეიძლება ადრე ჩადენილი დანაშაულის შედარება ახალ ბრალდებასთან სიმძიმისა და ხასიათის მიხედვით.⁵⁷⁴

ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მოხსნილი ან გაქარწყლებული ნასამართლობა უნდა იქნეს გათვალისწინებული როგორც პირის პიროვნული მახასიათებელი გარემოება. თუმცა საინტერესოა – რამდენად უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული პირის მიერ გაუფრთხილებელი დანაშაულის ჩადენა წარსულში, რომლისთვისაც იგი ნასამართლევია, როგორც პიროვნების ნეგატიურად დამახასიათებელი გარემოება, ვინაიდან იგი არ მოიცავს პირის განზრახვას ჩაიდინოს დანაშაული.

რა თქმა უნდა, ამ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს რამდენად არის შესაძლებელი გაუფრთხილებელი დანაშაულის შესაძლო ჩადენის განჭვრეტა.

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო მიუთითებს, რომ „იმისდა მიუხედავად, შესაძლო/სამომავლო დანაშაული იქნება განზრახი თუ გაუფრთხილებლობითი, პატიმრობის გამოყენებისას სასამართლო ვალდებულია, გადაამოწმოს, არსებობს თუ არა მისი შესაძლო ჩადენის დასაბუთებული ვარაუდი. რაც გულისხმობს, რომ უნდა არსებობდეს ობიექტური ფაქტორები, რომლებიც დან-

573 იხ. *Pyatkov v Russia*, 13/11/2012, 61767/08

574 იხ. *Romanova v Russia*, 04/03/2011, 51445/09 და *Trifkovic v Croatia*, 06/11/2012, 36653/09

აშაულის ჩადენის რეალურ საფრთხეზე მიუთითებენ. მართალია, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე არსებული მასალები მიუთითებდნენ გაუფრთხილებელი დანაშაულის შესაძლო ჩადენის რეალურ შესაძლებლობაზე, თუმცა, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში ასეთი საფრთხე დასაბუთებულია, საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ ხედავს მიზეზს, რატომ უნდა არსებობდეს განსხვავებული მიდგომა განზრახი და გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის შესაძლო ჩადენას შორის. დანაშაულის ჩადენის საფრთხის განსაზღვრისას, სასამართლო არ აფასებს მხოლოდ პირის სუბიექტურ დამოკიდებულებას კანონის დარღვევის მიმართ. შესაძლოა, საქმეში არსებობდეს გარემოებები, რომლებიც მიუთითებენ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ჩადენის რეალურ შესაძლებლობაზე. ზოგიერთი გაუფრთხილებლობითი დანაშაული საზოგადოებრივი საფრთხის თვალსაზრისით, შეიძლება მნიშვნელოვნად აღემატებოდეს ზოგიერთ განზრახ დანაშაულს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებული ჩაიდენს ახალ დანაშაულს, მის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას ვერ გამოორიცხავს ის ფაქტი, რომ შესაძლო დანაშაული გაუფრთხილებლობითია.⁵⁷⁵

პრაქტიკაში გაუფრთხილებელი დანაშაულის დროსაც ხდება პატიმრობის გამოყენება მიმალვის საფრთხის და ახალი დანაშაულის ჩადენის დასაბუთებული ვარაუდის არსებობის გათვალისწინებით.

მაგალითად, სსკ 276-ე მუხლის მე-5 ნაწილით ბრალდების (ავტომობილის მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევა, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა) საქმეზე პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე ბრალდებულს შეეფარდა პატიმრობა. სასამართლომ დასაბუთების ნაწილში განჩინებაში მიუთითა, რომ ბრალდებულს ბრალი ედებოდა ისეთი დანაშაულის ჩადენაში, რაც სასჯელის სახით ითვალისწინებდა მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთას. ამასთან, ბრალ-

575 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის გადაწყვეტილება N3/2/646

დებულს მშობლები ჰყავდა საზღვარგარეთ, რაც წარმოადგენდა ბრალდებულის მიმალვის საფრთხეს. ასევე, შემთხვევის დღეს მას დაუდგინდა ნარკოტიკული საშუალების მოხმარება. სასამართლომ აგრეთვე მხედველობაში მიიღო ის, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ბრალდებულს რაიმე ქმედითი ნაბიჯი არ გადაუდგამს დაზარალებულის ოჯახთან შერიგების ან მათი დახმარების მიზნით. სასამართლოს განმატებით, მსგავსი კატეგორიის საქმეებზე დაზარალებულის პოზიციას აქვს არსებითი მნიშვნელობა, „რაც მეტყველებდა ბრალდებულის არასათანადო დამოკიდებულებაზე მის მიმართ არსებულ სისხლის სამართლის საქმესა და ბრალად შერაცხული ქმედებისადმი“.⁵⁷⁶

უნდა აღინიშნოს, რომ ბრალდებულის ნარკოდამოკიდებულება უფრო ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე მიუთითებს, ვიდრე მიმალვის შესაძლებლობაზე, თუმცა ეს გარემოება არ იყო ხაზგასმული განჩინებაში.

სხვა საქმეში საქართველოს სსკ-ის 276-ე მუხლის მე-7 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეეფარდა პატიმრობა. სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ არსებობდა ახალი დანაშაულის ჩადენისა და მიმალვის დასაბუთებული ვარაუდი, კერძოდ, ბრალდებული არაერთგზის იყო ადმინისტრაციულსახედელდადებული სატრანსპორტო საშუალების საგზაო მოძრაობის წესების დარღვევისათვის, ამასთან, ბრალდებული გარკვეული პერიოდის განმავლობაში მიმალული იყო. შესაბამისად, იმის გათვალისწინებით, რომ მოცემული დანაშაულისათვის გათვალისწინებული იყო თავისუფლების აღკვეთა, არსებობდა საფრთხე მისი მხრიდან პასუხისმგებლობისგან თავის არიდების მიზნით მიმალვის, ვინაიდან აღნიშნულს მისი მხრიდან უკვე ჰქონდა ადგილი. სასამართლომ ასევე გაითვალისწინა დაზარალებულის პოზიცია.⁵⁷⁷

576 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 20 იანვრის განჩინება, საქმეზე N10ა/230-17

577 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 4 ნოემბრის განჩინება, საქმეზე N10ა/4863

მოცემულ შემთხვევაში წარსულში მოძრაობის წესების არაერთი დარღვევიდან გამომდინარე, ნამდვილად არსებობდა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე.

ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ შესაძლო დანაშაულის ჩადენა, სხვა გარემოებებთან ერთად, დამაჯერებელი ჩანს ბრალდებულის წარსულისა და პიროვნების გათვალისწინებით.⁵⁷⁸ ამავე გადაწყვეტილებაში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბრალდებულის მიერ წინათ ჩადენილი დანაშაულები არც ბუნებით და არც სიმძიმით არ შეედრებოდა ამჟამინდელ დანაშაულს.⁵⁷⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არაერთ გადაწყვეტილებაში აქვს მითითებული, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა უნდა იმსჯელონ და შეაფასონ, რამდენად შეიძლება ადრე ჩადენილი დანაშაულების შედარება ახალ ბრალდებასთან სიმძიმისა და ხასიათის მიხედვით.⁵⁸⁰

ევროპული სასამართლოს მიდგომით, დანაშაულებრივი გეგმის არსებობა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხის დამადასტურებელი რელევანტური გარემოებაა.⁵⁸¹

კიდევ ერთი ფაქტორი, რომელსაც მთელ რიგ შემთხვევაში გამოიძიება ეყრდნობა, არის ის, რომ პირს შემდგომი დანაშაულების ჩადენას აიძულებს ფინანსური პრობლემები. სტრასბურგის სასამართლომ კი ცალსახად მიუთითა, რომ ამგვარი არგუმენტი ნაკლებად დამაჯერებელია.⁵⁸²

ახალი დანაშაულის ჩადენის მოტივში იგულისხმება როგორც უკვე ჩადენილი დანაშაულის განმეორებით ჩადენა, ისე სხვა ტიპის დანაშაულის ჩადენაც, ამ შემთხვევაში აღნიშნული

578 Clooth v. Belgium, ECtHR, 12.12.1991, no. 12718/87, §40

579 იქვე.

580 Popkov v. Russia, ECtHR, 15.05.2008, no. 32327/06, §60; Romanova v. Russia, ECtHR, 11.10.2011, no. 23215/02, §130; Trifkovic v. Croatia, ECtHR, 06.11.2018, no. 36653/09, §126

581 ნ. მჭედლიძე, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების სტანდარტები, თბ., 2017, 65
582 იხ. ნ. ხაინდრავა, ბ. ბოხაშვილი, თ.ხიდაშელი, წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა სამართლის ანალიზი, თბილისი 2010, 63.

საფრთხე უნდა შეფასდეს საქმის გარემოებათა ერთობლიობის ტესტით, მათ შორის, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული: პირის ნასამართლობა, მისი მიდრეკილება დანაშაულის ჩადენისაკენ. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული გარემოებანი მნიშვნელოვანია, ცალკე აღებული თითოეული მათგანი მაინც არასაკმარისი საფუძველია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ პირმა შესაძლოა კვლავ ჩაიდინოს ახალი დანაშაული.⁵⁸³

იმ შემთხვევაში თუ ბრალდებული დანაშაულს გამოძიების დაწყების შემდეგ ჩაიდენს, სწორედ ეს შეიძლება შეფასდეს თავად საფუძვლის ერთ-ერთ რელევანტურ საფუძვლად. ასენოვის საქმეში ბულგარეთის წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დარღვევა არ დაადგინა, როდესაც ასენოვს ბრალი ედებოდა 16-ზე მეტი დანაშაულის ჩადენაში და რომელთა ნაწილიც გამოძიების დაწყების შემდეგ იქნა ჩადენილი, სასამართლოს განცხადებით ხელისუფლების პოზიცია, რომ ბრალდებული განთავისუფლების შემთხვევაში კვლავ ჩაიდენდა ახალ დანაშაულს საფუძვლიანი იყო.⁵⁸⁴

როგორც უკვე აღინიშნა, სსსკ 205-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი მიუთითებს ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე, როგორც პატიმრობის გამოყენების სავარაუდო წინაპირობაზე. საინტერესოა, რამდენად გამართულია აღნიშნული ჩანაწერი. ნორმიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ბრალდებულს ერთი დანაშაული უკვე ჩადენილი აქვს და არსებობს საფრთხე, რომ ჩაიდინოს მეორე, ახალი დანაშაული. აღნიშნული ჩანაწერი აშკარად მოდის უდანაშაულობის პრეზუმფციასთან წინააღმდეგობაში. უმჯობესი იქნებოდა კანონმდებელს აქცენტი უბრალოდ დანაშაულის შესაძლო ჩადენის საფრთხეზე გაეკეთებინა.

583 ხარვეზები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაში, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2012, 49–50.

584 Assenov and others v. Bulgaria, საჩივრის N09/1997/874/1086, 28/10/1998, §161

§. 5. პატიმრობის დასაბუთების პრაქტიკული და სამართლებრივი პრობლემები

5.1. სახელმწიფო ბრალმდებლის მიერ პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობის დასაბუთება

პროკურორი არის სისხლის სამართლის პროცესის ის სუბიექტი, რომელიც აღჭურვილია დისკრეციული უფლებამოსილებით დაიწყოს პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნა დაკავებით ან ბრალდებულად ცნობით, რის შემდეგაც კანონით გათვალისწინებული წესით ის მიმართავს სასამართლოს ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შერჩევის შუამდგომლობით. უდავოა, რომ აღნიშნული შუამდგომლობა უნდა გამოიჩინოს დასაბუთების მაღალი სტანდარტით.

აღსანიშნავია, რომ ბოლო პერიოდში საგრძნობლად გაუმჯობესდა დასაბუთების ხარისხი, ხშირ შემთხვევაში აღნიშნული შუამდგომლობები ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრევენციული არის გამყარებული. თუმცა არსებობს გარკვეული ხარვეზები, რომლებსაც მოგვიანებით შევეხებით.

პატიმრობის გამოყენება დამაჯერებელ დასაბუთებას უნდა ეფუძნებოდეს. კერძოდ, უნდა დადგინდეს კონკრეტული ფაქტების არსებობა პატიმრობის გაგრძელებისთვის და არ უნდა ხდებოდეს სტერეოტიპული ფორმულების გამოყენება და საპროცესო კოდექსის დებულებების ინტერპრეტაცია.⁵⁸⁵

საპროცესო კანონმდებლობის თანახმად, პროკურორმა ნებისმიერი სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას შუამდგომლობაში უნდა დაასაბუთოს ზოგადად აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საფუძელი, კონკრეტულად კი აღკვეთის ღონისძიების ამა თუ იმ სახის გამოყენების, როგორც ფაქტობრივი, ისე საპროცესო საფუძველები. ფაქტობრივი საფუძველები გულისხმობს საქმეში არსებული მტკიცებულებები რამდენად არის საკმარისი დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ ბრალ-

დებულმა ჩაიდინა ბრალად წარდგენილი ქმედება. ამ ეტაპზე არ ხდება მტკიცებულებათა გამოკვლევა, ანალიზი, შესწავლა. მაგრამ ზედაპირულად მაინც ხდება მათი შეფასება. თუ გადავხედავთ პრაქტიკას, შუამდგომლობათა უმეტესობაში მოცემულია მტკიცებულებათა მშრალი ჩამონათვალი, მაგალითად, მოწმის გამოკითხვის ოქმი, ჩხრეკის ოქმი, ვიდეოკამერების დათვალიერების ოქმი და ა.შ. მაგრამ არ არის მითითებული, თუ რას გვაძლევს საქმეზე აღნიშნული თითოეული მტკიცებულება.

ფორმალური საფუძვლები ჩამოთვლილია სსსკ 205-ე მუხლში. პროკურორმა უნდა დაასაბუთოს – რაში გამოიხატება ახალი დანაშაულის ჩადენის, მტკიცებულებათა განადგურებისა ან/და მიმალვის დასაბუთებული ვარაუდი. პატიმრობის შეფარდება მეტწილად დამოკიდებულია სწორედ ფორმალური საფუძვლების მყარ და სარწმუნო არგუმენტირებულობაზე.

როგორც უკვე აღინიშნა, სსსკ ცალკე ადგენს პატიმრობის გამოყენების საფუძვლებს და მიუთითებს, რომ პატიმრობა გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ერთადერთი ღონისძიებაა, რაც უზრუნველყოფს აღკვეთის ღონისძიების მიზნებს. გარდა ამისა, პროკურორმა უნდა დაასაბუთოს, რომ სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება ვერ უზრუნველყოფს აღკვეთის ღონისძიების მიზნების მიღწევას. პროკურორმა უნდა დაასაბუთოს თუ რატომ არის აუცილებელი პატიმრობა კონკრეტული საფრთხის პრევენციისთვის და რატომ ვერ უზრუნველყოფს მაგალითად, გირაო აღნიშნული საფრთხის პრევენციას.

შუამდგომლობის ეს ნაწილი პრაქტიკაში საკმაოდ პრობლემურია. რიგ შემთხვევებში საერთოდ ვერ ვხვდებით აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობას ან მსჯელობა არის აბსტრაქტული და ზოგადი ხასიათის. პროკურორს ევალება პატიმრობის გამოყენების შესახებ შუამდგომლობა დაასაბუთოს კონკრეტული საქმის გარემოებებიდან და პიროვნების მახასიათებლებიდან გამომდინარე. ამასთან, საპროცესო კანონი ავალდებულებს პროკურორს დაასაბუთოს ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების – პატიმრობის გამოყენების მიზანშეწონილობა და სხვა ნაკლებად მკ-

აცრი ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუწონლობა.

პრაქტიკაში ხშირ შემთხვევაში პატიმრობის დასაბუთება ფორმალურ ხასიათს ატარებს და ბრალდების მხარეს რეალურად არ აქვს მყარი არგუმენტები პატიმრობის გამოსაყენებლად. მაგალითად, ერთ-ერთ სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლომ არ დააკმაყოფილა პროკურორის შუამდგომლობა პატიმრობის შეფარდების თაობაზე შუამდგომლობის დაუსაბუთებლობის მოტივით, საქმის ფაქტობრივი გარემოებებით 2018 წლის მაისის თვეში, ლ.ნ სათამაშო პისტოლეტით შევიდა მაღაზიაში და მოლარე ოპერატორს დაემუქრა სიცოცხლის მოსპობით თუკი არ გადასცემდა ფულად თანხას, რის შემდგომაც მოლარე ოპერატორი შეშინდა და გაიქცა, ხოლო ლ.ნ ნებაყოფლობით გამოვიდა მაღაზიიდან, ისე რომ ფულადი თანხა არ აუღია, დარეკა 112-ში და განაცხადა, რომ ჩაიდინა ყაჩაღობა და მიდიოდა პოლიციის განყოფილებაში. მართლაც, რამოდენიმე წუთში ლ.ნ მივიდა პოლიციის განყოფილებაში და განმარტა, რომ ჰქონდა ვალები, რის გამოც უნდოდა ციხეში წასვლა, ამის გამო ჩაიდინა ყაჩაღობა და გამოცხადდა პოლიციაში. ლ.ნ არ იყო ნასამართლევი და სრულად აღიარა ჩადენილი დანაშაული, ასევე ითანამშრომლა გამოძიებასთან მტკიცებულებების მოპოვების კუთხით. სისხლის სამართლის საქმეში არ არსებობდა რაიმე მტკიცებულება, რაც ადასტურებდა ლ.ნ-ს მხრიდან მტკიცებულებებზე ზემოქმედების საფრთხეს, მიმავლის საფრთხეს. ლ.ნ დაკავებული იქნა ყაჩაღობის ბრალდებით და აღკვეთის ღონისძიების სხდომაზე მოთხოვნილი იქნა პატიმრობა. პროკურორი აპელირებას ახდენდა მხოლოდ და მხოლოდ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათზე და სიმძიმეზე, რაც არ არის საკმარისი პატიმრობის დასაბუთებლად.

2015 წელს საპროცესო კოდექსში შესული ცვლილებით, აღკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის მოთხოვნისას ბრალდების მხარეს ეკისრება მტკიცების ტვირთი, მაშინაც კი როდესაც აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ინიციატივით დაცვის მხარე გამოდის. მიუხედავად აღნიშნულისა, დაცვის მხარეს ეკისრება მისი ინიციატივით დაყენებული შუამდგომლო-

ბის დასაბუთების ვალდებულება ახალ გარემოებაზე ან /და მტკიცებულებაზე მითითებით. „პირის ვალდებულება, აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების შუამდგომლობაში მიუთითოს იმ ახალ გარემოებაზე, რომელიც აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას ცნობილი არ იყო, არ გულისხმობს პირის უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევას. ბრალდებულს არ ევალება ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა, პირისთვის აღკვეთის ღონისძიების რომელიმე სახის შერჩევა არ გულისხმობს მის დამნაშავედ ცნობას. აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენებას გააჩნია მკაცრად განსაზღვრული მიზნები, როგორცაა ბრალდებულის სასამართლოში გამოუცხადებლობის პრევენცია, მისი შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობის აღკვეთა და განაჩენის აღსრულების უზრუნველყოფა. შესაბამისად, აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის მოთხოვნისას ბრალდებულისათვის ახალი გარემოებების დადასტურების ვალდებულების დადგენა არ უნდა ჩაითვალოს მისი უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევად“.⁵⁸⁶ პირველი წარდგენის სხდომაზე, ასევე პატიმრობის კანონიერების განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე აუცილებელია დაცვის მხარე იყოს აქტიური და დაეხმაროს სასამართლოს ბრალდებულისათვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების მიღებაში, მოსამართლის დარწმუნებაში, რომ არ არსებობს პატიმრობის გამოყენების საფუძველი.

5.2. მოსამართლის მიერ პატიმრობის გამოყენების დასაბუთება

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდებისას პროკურორის შუამდგომლობის დასაბუთების ხარისხი მეტწილად განაპირობებს სასამართლოს განჩინების არგუმენტირებულობას. თუმცა სასამართლოს დასაბუთების უფრო მაღალი სტანდარტი მოეთხოვება, ვინაიდან მისი გადაწყვეტილება იწვევს პირის თავისუფლების უფლებაში შეჭრის ლეგიტი-

⁵⁸⁶ საქართველო სსაკონსტიტუციო სასამართლოს 26/06/2015 წლის საოქმო ჩანაწერი N-646, II-33-34;

იმურობას. ზოგადად, სასამართლო მხარეთა მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებების და მათი არგუმენტების შეჯერების საფუძველზე იღებს გადაწყვეტილებას აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თაობაზე. ამასთან, სასამართლო არ არის ვალდებული ცალსახად დაეყრდნოს პროკურორის არგუმენტირებას. პირიქით, სსსკ მას აძლევს უფლებას გამოიყენოს ბრალდების მხარის მიერ მოთხოვნილზე უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიება ან საერთოდ უარი თქვას აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებაზე. სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, პირის მიმართ პატიმრობის გამოყენება იქნება თუ არა თანაზომიერი და აუცილებელი საშუალება⁵⁸⁷.

საქმეში ჯანიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ, სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა წინასწარი პატიმრობის საფუძვლიანობასთან დაკავშირებით და განმარტა, რომ „ეროვნულმა სასამართლოებმა ვერ შეასრულეს ვალდებულება, დაედგინათ სპეციფიკური ფაქტების არსებობა, რომლებიც გაამართლებდა წინასწარი პატიმრობის ვადის გაგრძელებას და განეხილათ ალტერნატიული არასაპატიმრო ზომა, როდესაც პატიმრობის ვადის გაგრძელება განხორციელდა არასაკმარისად დასაბუთებული გადაწყვეტილებების საფუძველზე, რომლებიც უმეტესად ეყრდნობა სტერეოტიპულ ფორმულირებებს და შეიცავდა საპროცესო კოდექსის ტერმინებს.⁵⁸⁸

განჩინების დასაბუთებაში ჩამოთვლილი უნდა იყოს პატიმრობის გამოყენების მიზეზები, მათ შორის ორივე მხარის მიერ მოყვანილი არგუმენტები, საქმეში არსებული ფაქტები და გარემოებები, რაც უზრუნველყოფს პატიმრობის კანონიერებასა და დასაბუთებულობას და მხოლოდ საპროცესო ნორმაზე მითითება არ იქნება საკმარისი. ადამიანის უფლებათა ევროპული კომიტეტის განმარტებით, პატიმრობა არ იქნება დასაბუთებუ-

587 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტ. კოლექტივი, 2015. 569

588 Janiashvili v Georgia, საჩივრის N35887/05, 27/02/2013, §86, Nikolaishvili v Georgia, საჩივრის N27048/04, 13/01/2009, §76; 79

ლი, თუ საქმის ყველა გარემოებიდან მისი გამოყენება არ არის აუცილებელი მიმალვის, მოწმეზე ზემოქმედების ან დანაშაულის რეციდივის თავიდან აცილების საფუძვლებიდან თუნდაც ერთის არსებობის გამო. კომიტეტის დასკვნითვე, როდესაც საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე. პატიმრობა არ არის არც გონივრული და არც აუცილებელი, იმის მტკიცება, რომ საერთაშორისო ნორმებით დასაშვებია კონკრეტული უფლების შეზღუდვა, არღვევს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-9 მუხლის პირველ პუნქტს.⁵⁸⁹

სხვადასხვა კვლევებმა აჩვენა, რომ ძირითადი პრობლემა მდგომარეობს სასამართლო განჩინებათა შაბლონურობაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ ნაკლებია ფაქტებზე აპელირება, კონკრეტული, ინდივიდუალური მახასიათებლების წარმოჩენა და ხაზგასმისა.

საქმეში გიორგი ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა: ევროპული სასამართლო განსაკუთრებულ ნუხილს გამოთქვამს საქართველოს ეროვნული სასამართლოს მიერ პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილების გამო, რომელიც მიღებულ იქნა წინასწარ შემუშავებული სტანდარტული ფორმის ბრძანებით. იმის მაგივრად, რომ ეროვნულ სასამართლოს განხორციელებინა თავისი მოვალეობა და მოეძია მყარი არგუმენტაცია პატიმრობის გასამართლებლად, სასამართლო დაეყრდნო და შემოიფარგლა პატიმრობასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების წინასწარ შემუშავებულ და წინასწარ დაბეჭდილ ზოგად ნიმუშში ჩანერილი აბსტრაქტული დებულებებით..⁵⁹⁰

უნდა აღინიშნოს, რომ შაბლონური გადაწყვეტილებები ძირითადად მიიღებოდა 2012 წლამდე. დღეს ამ კუთხით მდგომარეობა შეცვლილია უკეთესობისკენ, თუმცა პრობლემა სრულად არ არის აღმოფხვრილი.

589 გაეროს ადამიანის უფლებათა ევროპული კომიტეტის 1994 წლის 10 აგვისტოს გადაწყვეტილება *Albert Vomah Mukongi v. Kameruni*, საჩივრის N458.1991, §9.3 <http://www.fx.org.za/pages/Publications/Medialaw/cameroon.htm>

590 *Giorgi Nikolaishvili v. Georgia*, ECtHR 13/01/2009, §73.

ასევე პრობლემას წარმოადგენს ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებაზე მსჯელობის ნაკლებობა. საქმეში მამედოვა რუსეთის წინააღმდეგ სტრასბურგის სასამართლომ განმარტა, რომ რუსეთის სასამართლო განჩინებაში იყენებდა სტერეოტიპულ ტექსტს, უთითებდა მხოლოდ ფორმალურ საფუძველს, რომ ბრალდებული უნდა ყოფილიყო პატიმრობაში, თუმცა ამის დამადასტურებელ მსჯელობას არ ჰქონია ადგილი განჩინებაში.⁵⁹¹

„განჩინებების საერთო პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ სასამართლოები არ მსჯელობენ ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობაზე, რაც კანონით გათვალისწინებული ვალდებულებაა... სასამართლოებს ამ საკითხის მიმართ ფორმალური მიდგომა გააჩნიათ, რაც გამოიხატება იმაში, რომ განჩინებებში მოსამართლეები მხოლოდ ერთი წინადადებით შემოიფარგლებიან და უთითებენ, რომ სხვა აღკვეთის ღონისძიების სახის გამოყენება მიზანშეწონილი არ არის.“⁵⁹²

პატიმრობა, მისი ხანგრძლივობის მიუხედავად, უნდა იყოს ჯეროვნად დასაბუთებული. სასამართლომ უნდა უზრუნველყოს, რომ მიღებული გადაწყვეტილებები არ იყოს სტერეოტიპულად ფორმულირებული ან დასკვნების სახით მონოდედებული და დასაბუთება არ იყოს დეკლარაციული ხასიათის, ზოგადი ან აბსტრაქტული.⁵⁹³

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას სასამართლო არ იკვლევს დამნაშავეა თუ არა ბრალდებული, არამედ ადგენს თუ რამდენად არსებობს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების ფორმალური და ფაქტობრივი საფუძვლების ერთობლივი ტესტი. მოსამართლემ უნდა გაანალიზოს გარემოებების სერიოზულობა, სავარაუდო დანაშაულის ხარისხი, ასევე მოსამართლეებმა უნდა შეაფასონ, თუ რამდენად იქნება შენარჩუნებული საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, ეს ყველაფერი კი ნათელი ფაქტებით

591 Mamedova v. Russia, ECHR 1/06/2006.

592 აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენება სისხლის სამართლის პროცესში: კანონმდებლობისა და პრაქტიკის კვლევა, კოალიცია დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისთვის. 2012,4

593 Mikiashvili v. Georgia, ECHR 9/10/2012.

უნდა იყოს გამყარებული.⁵⁹⁴

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში ფაცურია საქართველოს წინააღმდეგ, განმარტა, რომ პატიმრობის გამოყენება, მხოლოდ კანონით დადგენილი პრეზუმფციის გამო, რომელიც ეფუძნება ბრალდების სიმძიმესა და მიმალვის საფრთხეს, ახალი დანაშაულის ჩადენას, არ შეესაბამება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლს. მნიშვნელოვანია სასამართლომ იხელმძღვანელოს ყოველი საქმიდან გამომდინარე და არა – ზოგადი ტენდენციებით.

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებისას უნდა ჩამოყალიბდეს ერთიანი მიდგომა, მსგავს საქმეებში აუცილებელია დამკვიდრებული პრეცედენტის საფუძველზე გადანყვეტილების მიღება, რაც გამორიცხავს არსებითად იდენტურ საქმეებში სხვადასხვა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების რისკს.

დღეის მდგომარეობით, აღნიშნული პრობლემების ნაწილი შედარებით გამოსწორებულია, ნაწილი კი ისევ მწვავედ დგას. მაგალითად, შედარებით ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების არაეფექტურობის დასაბუთება, რომელიც წარმოადგენს როგორც ბრალდების მხარის, ისე სასამართლოს უმნიშვნელოვანეს პრობლემას.

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების გამართლებისათვის აუცილებელია, რომ ის იყოს კანონიერი, გამომდინარეობდეს საპროცესო კანონის მოთხოვნიდან და საქმის კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით იყოს საკმარისად დასაბუთებული.

სასამართლო განჩინებების შაბლონურ ხასიათთან, დაუსაბუთებლობასთან და ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებაზე მსჯელობის ნაკლებობასთან ერთად პრობლემაურია არაერთგვაროვანი პრაქტიკა. პირველ რიგში, აღსანიშნავია,

594 The Law And The Practice Of Restrictive Measures: The Justification of Custody in Bosnia and Herzegovina, OSCE, august 2008, 38. available at: <http://www.osce.org/bih/110241?download=true>

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების შესახებ პროკურატურის შუამდგომლობაში პატიმრობის გამოყენების საფუძვლებზე ზოგადი, აბსტრაქტული მითითება. მართალია, შუამდგომლობაში მითითებული და დასაბუთებულია პატიმრობის გამოყენების კონკრეტული საფუძვლები, მაგრამ მასთან ერთად მითითებულია საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული პატიმრობის გამოყენების სხვა საფუძვლებიც, რომლებიც იმ კონკრეტულ შემთხვევაში არ არსებობს. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ პროკურორის შუამდგომლობაში და ასევე სასამართლო განჩინებაში საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული პატიმრობის გამოყენების ყველა საფუძვლის ჩამოთვლა პატიმრობის გამოყენების დასაბუთების ხარისხს არ ზრდის. მითითებული ყველა საფუძვლის ცალ-ცალკე, ინდივიდუალურად დაუსაბუთებლობა ეწინააღმდეგება როგორც სსსკ მოთხოვნებს, ასევე ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ სტანდარტებს.

5.3. პატიმრობის გამოყენების დასაბუთების საერთაშორისო სტანდარტი

ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლო სა-ჩივრის ფარგლებში ამონიშნებს კონვენციით დაცული უფლებების დარღვევის ფაქტს და დარღვევის შემთხვევაში აწესებს შესაბამის სანქციებს. ევროპული სასამართლოს განხილვის საგანი არ არის პირის ბრალეულობა. ის მხოლოდ არკვევს სახელმწიფოს კომპეტენტურმა ორგანოებმა რამდენად განახორციელეს პოზიტიური ვალდებულებები სამართალწარმოების დროს. ევროპული სასამართლოს რეკომენდაციით, პატიმრობის საკითხის განხილვისას სასამართლო ვალდებულია, დეტალურად და სრულფასოვნად შეაფასოს ფაქტები, მოსალოდნელი რისკები/საფრთხეები და საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე განსაზღვროს ისეთი აღკვეთის ღონისძიება, რომელიც არის რელევანტური და პროპორციული. ევროპული სასამართლო სხვადასხვა საქმეთა განხილვისას დეტალურად განიხილავს

იმ ძირითად მოთხოვნებს, რა დროსაც გამართლებულია პირის პატიმრობა.

ევროპული სასამართლო მოითხოვს, ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე სასამართლომ თავდაპირველად შეამოწმოს პირის ბრალდებულად ცნობისათვის დასაბუთებული ვარაუდის არსებობა, ხოლო შემდეგ განიხილოს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საკითხი.

სტრასბურგის სასამართლომ არაერთ საქმეში განმარტა, რომ ეროვნული სასამართლოები ვალდებული არიან პატიმრობის დასაბუთების მიზნით წარმოადგინონ შესაბამისი საკმარისი მოტივები. სწორედ აღნიშნული მოტივების, სააპელაციო საჩივარში მომჩივნის მიერ დადგენილი ფაქტების და საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე უნდა დაადგინოს სასამართლომ, ჰქონდა თუ არა ადგილი კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას.⁵⁹⁵

ევროპული სასამართლო ადგენს ძირითად მოთხოვნებს, რომელთა არსებობისას გამართლებულია პატიმრობის გამოყენება. ევროპული სასამართლოს რეკომენდაციით, პატიმრობის საკითხის განხილვისას ეროვნული სასამართლო ვალდებულია ღრმად და საფუძვლიანად შეაფასოს ფაქტები, დეტალურად განსაზღვროს მოსალოდნელი საფრთხეები და საქმეში არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე შეარჩიოს ისეთი აღკვეთის ღონისძიება, რომელიც იქნება რელევანტური და პროპორციული.

ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ პირი უნდა გათავისუფლდეს სასამართლო პროცესის განმავლობაში, თუ სახელმწიფო ვერ დაამტკიცებს, რომ არსებობს „შესაბამისი და საკმარისი მიზეზები პატიმრობის გასამართლებლად“.⁵⁹⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია პირის დაკავების ან დაპატიმრებისას არაერთ ფაქტორზე ამახვილებს

595 Mikiashvili v Georgia, saCivris N18996/06, 09/01/2013, §100

596 იხ. კ. კორკელია, ი. ქურდაძე, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, 2004, 152

ყურადღებას. კონვენციის თანახმად, ამოსავალი წერტილია კონკრეტული პირის „კონკრეტული სიტუაცია“. ამ შეფასებისას მნიშვნელოვანია კრიტერიუმების ნათელი სპექტრი, როგორცაა, მაგალითად, კონკრეტული პირის თავისუფლების შეზღუდვის ტიპი, მისი ხანგრძლივობა, შედეგები და გამოყენების ხასიათი.⁵⁹⁷

აუცილებელია, რომ პატიმრობის შეფარდებისას არ მოხდეს საპროცესო კოდექსით განსაზღვრულ საფუძვლებზე ზოგადი, განუსაზღვრელი მითითება. ეს საფუძვლები უნდა გამომდინარეობდეს საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან და უნდა შეესაბამებოდეს კანონმდებლობით დადგენილ საფუძვლებს.

სასამართლოს აქვს ვალდებულება აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენოს მხოლოდ მკაცრად განერილი საფუძვლების არსებობისას, ხოლო პატიმრობა, როგორც უკიდურესი ღონისძიება, უნდა გამოიყენოს მხოლოდ სათანადო დასაბუთების შემთხვევაში და აუცილებლობისას.⁵⁹⁸ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში *Lasha Tchitchinadze v. Georgia*⁵⁹⁹ აღნიშნა, რომ რამდენად საფუძვლიანია ბრალდებულის პატიმრობაში დარჩენა, უნდა შეფასდეს ყოველი ცალკეული საქმისათვის, საქმის კონკრეტული მახასიათებლების მიხედვით. პატიმრობის გახანგრძლივება გამართლებული შეიძლება იყოს მხოლოდ ისეთი საქმის შემთხვევაში, თუკი არსებობს კონკრეტული ნიშნები იმისა, რომ ეს მოითხოვება საზოგადოების რეალური ინტერესებიდან გამომდინარე და რომელიც, უდანაშაულობის პრეზუმციის მიუხედავად, გადაწონის პიროვნების თავისუფლების პატივისცემის წესებს.

ევროპული სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანია პირის პატიმრობაში ყოფნას ჰქონდეს უწყვეტი სამართლებრივი საფუძველი და ის პატიმრობაში ყოფნის მთელ პერიოდზე ვრცელ-

597 იხ. თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბ., 2003;

598 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 11 ნოემბრის განჩინება, საქმე №1გ/1722-16, 7.

599 იხ. *Lasha Tchitchinadze v. Georgia* 07/06/2016, 35195/05. პ. 22.

დებოდეს. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ამ სამართლებრივმა საფუძველმა, პირის პატიმრობაში ყოფნის რაღაც ეტაპზე შეწყვიტა არსებობა, თუნდაც რამდენიმე საათით, ასეთი პატიმრობა ვერ ჩაითვლება კანონიერად. საქმეში *Labita v. Italy*⁶⁰⁰ ევროპულმა სასამართლომ, კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევად მიიჩნია განმცხადებლის გათავისუფლების დაყოვნება დაახლოებით 12 საათით (00:25 საათიდან დილაამდე) იმ მოტივით, რომ სარეგისტრაციო ოფიცერი, რომელსაც უნდა შეემონმებინა, არსებობდა თუ არა გათავისუფლებული პირის შემდგომში პატიმრობაში დატოვების მიზეზი, არ იმყოფებოდა სამუშაო ადგილზე. აღნიშნული ცხადყოფს, რომ ევროპული სასამართლოსთვის არ აქვს მნიშვნელობა თუ რამ განაპირობა პატიმრობის სამართლებრივი საფუძვლის წყვეტა. შეიძლება ეს წყვეტა სულ რამდენიმე საათს გაგრძელდეს, მაგრამ ამის მიუხედავად მაინც იქნება ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის დარღვევა.

საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით, პატიმრობა გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც **1. არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი**, რომ პირმა ჩაიდინა დანაშაული. ის, თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს „საფუძვლიანად“, დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე.⁶⁰¹

„საფუძვლიანი ეჭვი“ იგივე დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტია. საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით, ჯერ უნდა დადგინდეს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების ფაქტობრივი (მტკიცებულებითი) საფუძვლის არსებობა და შემდეგ უნდა მოხდეს ფორმალური საფუძვლის შემონმება. რაც იმას ნიშნავს, რომ ევროპული სტანდარტების გათვალისწინებით პირველი წარდგენის სხდომაზე თავდაპირველად მოსამართლემ უნდა შეამონმოს ბრალდების შესახებ დადგენილების გამოტანისათვის საჭირო დასაბუთებული ვარაუდის არსებობა და შემდეგ განიხილოს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საკითხი.

600 იხ. *Labita v. Italy*, 06.04.2000, 26772/95, პ. 172–174.

601 *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, ECtHR, 30/08/1990, 12244/86 § 32

შეიძლება ითქვას, რომ პატიმრობის შეფარდების შესახებ საქართველოს საერთო სასამართლოების ყველა გადამწყვეტილებაშია საუბარი „საფუძვლიანი ეჭვი“-ს /დასაბუთებული ვარაუდის არსებობის თაობაზე. თუმცა დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტის არსებობის დასამტკიცებლად სხვადასხვა მოსამართლეთათვის სხვადასხვა მტკიცებულებათა რაოდენობა და სპეციფიკაა განმსაზღვრელი. ერთ-ერთ გადამწყვეტილებაში სასამართლო აღნიშნავს, „რომ მოცემულ შემთხვევაში მოიპოვება პირდაპირი მტკიცებულებათა (ფაქტებისა და ინფორმაციის) ერთობლიობა, რომელიც აკმაყოფილებს დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტს.“⁶⁰² სხვა გადამწყვეტილებაში ვკითხულობთ: სასამართლოს მიაჩნია, რომ ბრალდების შესახებ დადგენილებაში მითითებული ფაქტებისა და ინფორმაციის ერთობლიობა საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ ბრალდებულმა შესაძლოა ჩაიდინა ბრალად წარდგენილი ქმედება.⁶⁰³

რაც შეეხება პატიმრობის გამოყენების დასაბუთებისთვის აუცილებელ საფუძვლებს, ევროპული კონვენციით ასეთად მიჩნეულია ოთხი საფუძველი: მიმალვის; ახალი დანაშაულის ჩადენის; მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის და საზოგადოებრივი წესრიგისათვის სერიოზული საფრთხის შექმნის საფუძვლები. საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად მნიშვნელოვანია პირველი სამი საფუძვლის განხილვა, რომლებიც სრულად ემთხვევა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ პატიმრობის საფუძვლებს.

საპროცესო კოდექსში აღნიშნული პატიმრობის გამოყენების 3 საფუძვლის გარდა ევროპული სასამართლო გამოყოფს მე-4 საფუძველსაც. ეს არის საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის საფრთხე. აღნიშნული საფუძვლით პირის დაპატიმრებას ევრო-

602 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2016 წლის 26 იანვრის განჩინება, საქმე N10ა/295.

603 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2016 წლის 14 აპრილის განჩინება, საქმე N10დ/1842.

პული სასამართლო მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში თვლის დასაშვებად, როცა დანაშაული განსაკუთრებული სიმძიმისაა და მასზე საზოგადოების რეაგირების გამო, გარკვეულმა პირებმა შეიძლება გამოიწვიონ საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევა, რამაც შეიძლება გაამართლოს პატიმრობა, ოღონდ სულ ცოტა ხნის განმავლობაში.⁶⁰⁴ აღსანიშნავია, რომ პატიმრობის შეფარდებისას ამ საფუძვლის მითითების შემთხვევაში ის აუცილებლად გათვალისწინებული უნდა იყოს ქვეყნის შიდა კანონმდებლობით. საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვის საფუძვლით პატიმრობის მართლზომიერება ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გამოკვეთილად განიხილა 2 საქმეში და ორივე შემთხვევაში დაადგინა კონვენციის დარღვევა, რადგან მიიჩნია, რომ პატიმრობის შეფარდება სრულყოფილად არ აკმაყოფილებდა აღნიშნულ პირობებს.⁶⁰⁵ ვინაიდან საპროცესო კოდექსში ასეთი საფუძველი არ არის მითითებული, საქართველოს საერთო სასამართლოები მას პატიმრობის საფუძვლად ვერ გამოიყენებენ. მიუხედავად იმისა, რომ ამ საფუძველს, როგორც უკვე აღინიშნა, გამონაკლისის სახით, უშვებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

მიმალვის საფრთხე წარმოადგენს პატიმრობის გამართლების ყველაზე გავრცელებულ საფუძველს. სასამართლო მიმალვის საფრთხეს მნიშვნელოვან საფუძვლად მიიჩნევს პატიმრობის შესაფარდებლად, თუმცა დაუსაბუთებლად მიიჩნევს მიმალვის საფრთხეზე აპელირებას, თუ საქმის გარემოებები არ იძლევა ბრალდებულის მხრიდან მიმალვის რეალურ შესაძლებლობას. მიმალვასთან დაკავშირებით მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელის ფაქტორი ცალკე აღებული არ ამართლებს პატიმრობას და დასაბუთება პოტენციურ მძიმე სასჯელზე დაკისრების მითითებით, დაუშვებელია.⁶⁰⁶ მიმალვის საფრთხის დასაბუთები-

604 იხ. I.A. v. France, 23/09/1998, 28213/95, პ. 104.

605 იხ. Letellier v. France, 26/06/1991, 12369/86, პ. 47–51; I.A. v. France, 23/09/1998, 28213/95, პ. 104.

606 იხ. ნ. ხაინდრავა; ბ. ბოხაშვილი; თ. ხიდაშელი წინასწარი პატიმრობის შეფარდებასთან დაკავშირებული ადამიანის უფლებათა სამართლის ანალიზი, 2010 წელი, 46

სთვის არ არის საკმარისი მხოლოდ მკაცრ სასჯელზე მითითება. მოსალოდნელ მკაცრ სასჯელთან ერთად უნდა არსებობდეს სხვა, ობიექტური გარემოება, რომელიც მიუთითებს პირის მიმალვის სურვილზე/საფრთხეზე. როგორც ვხედავთ, სასჯელის სიმკაცრეს მიმალვის საფრთხის დასასაბუთებლად ევროპული სასამართლო არ უგულვებელყოფს, უფრო მეტიც, მნიშვნელოვან ელემენტად მიიჩნევს, თუმცა მოითხოვს, რომ საფრთხე სხვა „რელევანტურ ფაქტორებთან ერთობლიობაში შეფასდეს, რომლებიც ადასტურებს საფრთხის არსებობას ან იმდენად უმნიშვნელოდ წარმოაჩინეს მას, რომ ვერ გამოდგება პატიმრობის გამართლებისთვის.“⁶⁰⁷ საფრთხე მთლიანობაში უნდა შეფასდეს და განხილულ იქნეს მიმალვასთან დაკავშირებული ყველა ფაქტორი.

მაგალითად, *Stogmuller v. Austria* წინააღმდეგ საქმეში, ბრალდებული რამდენჯერმე გაფრინდა საზღვარგარეთ, თუმცა ყოველთვის ბრუნდებოდა უკან, მიუხედავად იმისა, რომ თეორიულად არსებობდა მისი მიმალვის რისკი. ამავე საქმეზე მსჯელობისას სასამართლომ განმარტა, რომ თუ დამატებითი გარანტიებით შესაძლებელია მიმალვის საფრთხის პრევენცია, უპირატესობა მას უნდა მიენიჭოს და არ უნდა მოხდეს პატიმრობის გამოყენება.⁶⁰⁸

მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევის საფრთხეში ევროპული კონვენციით იგულისხმება მონმეებზე ზეწოლა, მტკიცებულებათა განადგურება ან მათი მოპოვებისთვის ხელშეშლა. მოცემულ საფრთხესთან მიმართებით სტრასბურგის სასამართლო ითვალისწინებს საქმის თავისებურებას, სირთულეს, ბრალდებულის პიროვნებას და მის რეალურ შესაძლებლობას, გაანადგუროს მტკიცებულება ან ზეგავლენა მოახდინოს მონმეზე. მაგალითად, ევროპულმა სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეში, სადაც ბრალდებულს შეეძლო გამოძიებისთვის ჯერ კიდევ მოსაპოვებელი მტკიცებულებების განადგურება, ყალბი მტკიცებულების შექმნა და მონმეებთან შეთანხმება, გაიზიარა

607 *Tomasi v France*, საჩივრის N12850/87, 27/08/1992, §98

608 *Stogmuller v. Austria*, საჩივრის N1602/62, 11/11/1969, §5

აღნიშნული საფრთხეები და ჩათვალა საკმარისად პატიმრობის გამოყენების დასაბუთებისთვის.⁶⁰⁹

„მონმეებზე ზემოქმედების საფრთხე შესაძლოა მიღებული იქნეს მხედველობაში საქმის წარმოების საწყის ეტაპებზე“.⁶¹⁰ თუმცა დროთა განმავლობაში, აღნიშნული საფრთხე, შემხვედრი საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებასთან ერთად, კლებულობს და ვერ ასაბუთებს მას იმ ხარისხით, რომ საკმარისი იყოს პირის პატიმრობისთვის.

ახალი დანაშაულის შესაძლო ჩადენაზე აპელირებისას კი უნდა არსებობდეს განსაკუთრებული მოცემულობა, მოვლენათა მიმდინარეობა, მაპროვოცირებელ გარემოებათა ერთობლიობა, რომლებიც მიანიშნებს დანაშაულის ჩადენის საფრთხეზე. დანაშაულის ჩადენის საფრთხე უნდა ემყარებოდეს კონკრეტულ, მყარ ფაქტებსა და მტკიცებულებებს.⁶¹¹

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს დანაშაულის ხელახლა ჩადენასთან დაკავშირებით აქვს მიდგომა, რომ პირის წარსულ ცხოვრებაზე მითითება საკმარისი არ არის გათავისუფლებაზე უარის თქმის გასამართლებლად. ამისათვის უნდა დასაბუთდეს, კონკრეტულად რა კავშირშია პირის წარსული ცხოვრება მის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენასთან.⁶¹² დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების საფრთხესთან დაკავშირებით სტრასბურგის სასამართლო ბრალდებულის პიროვნებასთან ერთად ყურადღებას აქცევს წარსულში ჩადენილ დანაშაულთა რაოდენობას, სიმძიმეს, ხასიათს და კავშირს ახალ და ძველ დანაშაულთა შორის. აღნიშნულის გათვალისწინებით, უკვე ნახსენებ ასენოვის საქმეში, რომელსაც ბრალი ედებოდა თექვსმეტი ქურდობის ჩადენაში, დასაბუთებულად

609 W.v Switzerland, საჩივრის N14379/88, 26/01/1993, §42

610 Jarzynski v. Poland, ECtHR, 04/10/2005, 15479/02

611 Muller v. France, ECtHR, 17/03/1997, 21802/93; V.C. v. Italy, ECtHR, 01/02/2018, 54227/14; AleksandrMakarov v. Russia, ECtHR, 12/03/2009, 15217/07

612 ჯ. მაკბრაიდი, „ადამიანის უფლებები და სისხლის სამართლის პროცესი. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი“, 70, იხ. Case of N.C. v Italy/ Muller v France, საჩივრის N24952/94, 18/12/2002, §57

მიიჩნია, რომ ბრალდებულის გათავისუფლების შემთხვევაში არსებობდა ახალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, თუმცა ეს არ ათავისუფლებს ვალდებულებისაგან შესაბამის ორგანოებს, დროულად ჩაატარონ საგამოძიებო მოქმედებები და არ ამართლებს ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნას არაგონივრული ვადით.⁶¹³ გონივრულობას კი განსაზღვრავს იმით, რომ მიუხედავად ხანგრძლივობისა, რაც არ უნდა მოკლე ვადით გაგრძელდეს პატიმრობა, იგი უნდა იყოს გამართლებული. იმ შემთხვევაში კი, თუ არსებობს გარემოებები, რომლებიც ართულებს საქმეზე საჭირო მოქმედებების ჩატარებას, პატიმრობის ვადა გამართლებულად ჩაითვლება, თუ საქმისმწარმოებელი ორგანოები ჩაიდენენ ე.წ. „special diligence“-ს.⁶¹⁴ შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა განსაზღვრავს პატიმრობის მაქსიმალურ, ცხრათვიან ვადას, ევროპული სასამართლოს მიდგომით, მაინც გაუმართლებლად და შეუსაბამო ვადით ჩაითვლება გამოყენებული პატიმრობა, თუ საქმის გარემოებები არ იძლევა საფუძველს, ცხრა თვემდე ვადით პატიმრობის საჭიროებისთვის.

„როდესაც ხანგრძლივი პატიმრობა არ არის განპირობებული საქმის სირთულით, ან სხვა ობიექტური გარემოებით, ევროპული სასამართლო თვლის, რომ არ არსებობდა სხვა ადეკვატური საფუძველები პატიმრობის ხანგრძლივობის გამართლებისთვის.⁶¹⁵ საქმეზე ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ, სასამართლო განმარტავს, რომ „სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, საკითხი, რომ პატიმრობის პერიოდი გონივრულია თუ არა, არ შეიძლება შეფასებული იქნეს „in abstracto“, არამედ, თითოეულ საქმეში ცალკეულ გარემოებათა საფუძველზე.“⁶¹⁶

რაც შეეხება ფორმალურ (საპროცესო) საფუძველებს, ევროპულმა სასამართლოს განმარტებით, აღკვეთის ღონისძიების, მათ შორის, პატიმრობის დასაბუთებისათვის თითოეული ნორ-

613 Assenov and others v. Bulgaria, საჩივრის N09/1997/874/1086, 28/10/1998, §154

614 იქვე.

615 Tomasi v France, ECHR, 27/08/1992, საჩივრის N12850/87, §102

616 Labita v Italy, 06/04/2000, საჩივრის N26772/95, §152

მატიულად დანესებული მიზნის/საფრთხის inabstracto გამოყენება დაუშვებელია და იგი უნდა ეფუძნებოდეს კონკრეტულ, მყარ ფაქტობრივ საფუძველებს. აღნიშნული საფუძველი არ შეიძლება იყოს „ზოგადი“ და „აბსტრაქტული“.⁶¹⁷

მიმალვის, დანაშაულის განმეორებით ჩადენის თუ მტკიცებულებათა განადგურებისა და მოპოვებისათვის ხელის შეშლის ჰიპოთეტური საშიშროება არ შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მოთხოვნებს.⁶¹⁸

2. საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით პატიმრობა უნდა იყოს გამოყენებული აგრეთვე იმ შემთხვევაში, როცა არ არსებობს **ალტერნატიული ზომების** გამოყენებით ზემოთ აღნიშნული შემთხვევების (მიმალვის საფრთხე, მძიმე დანაშაულის ჩადენის საფრთხე, მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლის საფრთხე) თავიდან აცილების საშუალება და ეს დასაბუთებული უნდა იყოს სასამართლოს განჩინებაში.⁶¹⁹ სტრასბურგის სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ადგილი აქვს ბრალდებულისათვის პატიმრობის შეფარდებას, პატიმრობის გამყარების საფუძველების ფორმალური მითითება განჩინებაში არამც და არამც არ არის საკმარისი.⁶²⁰

ხელისუფლების ორგანოებს, უპირველესად, სასამართლოებს, აკისრიათ ვალდებულება, დაადგინონ და წარმოაჩინონ კონკრეტული ფაქტები, რომლებიც ლოგიკურად გაამართლებენ, დაასაბუთებენ და გაამყარებენ განჩინებაში მითითებულ საფრთხეს, რომელიც, თავის მხრივ, ამართლებს პირისათვის პატიმრობის შეფარდებას.⁶²¹

617 Boicenco v. Moldova, ECtHR, 11/07/2006, 41088/05

618 Patsuria v. Georgia, ECtHR, 06/11/2007, 30779/04; Nikolaishvili v. Georgia, ECtHR, 13/01/2009, 37048/04

619 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)13 ნევრი სახელმწიფოებისადმი პატიმრობის გამოყენების, მისი განხორციელების პირობებისა და ძალადობის სანინალმდეგო ზომების შესახებ. (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2006 წლის 27 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების 974-ე სხდომაზე.

620 Gulyayeva V. Russia, ECtHR 1/04/2010, §187.

621 Bordikov V. Russia, ECtHR 8/10/2009, §88.

საერთაშორისო სტანდარტებით, ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენება შეიძლება გამართლებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს ჭეშმარიტი საჯარო ინტერესი, რომელსაც უდანაშაულობის პრეზუმფციის მიუხედავად, შეუძლია გადაწონოს პირის თავისუფლების მოთხოვნა. საჯარო ინტერესის არსებობა კი უნდა დადგინდეს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის გარემოებების გათვალისწინებით. ამგვარ გარემოებებზე ევროპული სასამართლო მიიჩნევს მიმალვის, მტკიცებულებების განადგურების, მონემებზე ზემოქმედების განხორციელების გზით მართლმსაჯულების განხორციელების ხელი შეშლის და დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების საფრთხევს.⁶²²

აგრეთვე, ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენება დაიშვება მაშინ, როდესაც იგი აშკარა და მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის საზოგადოებას და ეს საფრთხე შეუძლებელია სხვაგვარად იქნეს განეიტრალებული.⁶²³ ხელისუფლების ორგანოებს, უპირველესად, სამართლოებს აკისრიათ ვალდებულება დაადგინონ და წარმოაჩინონ კონკრეტული ფაქტები, რომლებიც ლოგიკურად გამართლებენ, დაასაბუთებენ და გაამყარებენ განჩინებაში მოხსენიებულ საფრთხეს, რომელიც, თავის მხრივ, ამართლებს პირისათვის პატიმრობის შეფარდებას.⁶²⁴

სტრასბურგის გადანყვეტილებებში ყურადღება გამახვილებულია ალტერნატიული იძულების ღონისძიებების განხილვის აუცილებლობაზე. სწორედ მათი გამოყენების მიზანშეუწონლობის დასაბუთების შემთხვევაში უნდა მოხდეს პატიმრობის შეფარდება. ალკვეთის ღონისძიების გამოყენებისა და მისი კონკრეტული სახის განსაზღვრის საკითხი იხილება უდანაშაულობისა და თავისუფლების პრეზუმფციის კონტექსტში და დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს ალტერნატიული იძულების

622 J.G. v. Poland, ECtHR, 06/04/2004, 36258/97; Labita v. Italy, ECtHR, 06/04/2000, 26772/95

623 VanAlphen v. theNetherland, ECtHR, 23/07/1990, 305/1988

624 Bordikov V. Russia, ECtHR 8/10/2009, §88.

ლონისძიებების გამოყენების საკითხს.⁶²⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი ხელისუფლების ორგანოებს აკისრებს ვალდებულებას განიხილონ იძულების ალტერნატიული ღონისძიებები.⁶²⁶ თუ კონკრეტულად არ იქნება ახსნილი ალტერნატიული იძულების ღონისძიებების არაეფექტურობა და დასაბუთებული მათი გამოყენების მიზანშეუწონლობა, ეს უკვე საკმარისია იმისთვის, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინოს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა.⁶²⁷

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა, ამ კონტექსტში, სრულ თანხვედრაშია ევროპული სასამართლოს რეკომენდაციებთან. კერძოდ, სსსკ 198-ე მუხლის მ-3 ნაწილის თანახმად, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ შუამდგომლობის წარდგენისას, პროკურორი ვალდებულია, დაასაბუთოს მის მიერ მოთხოვნილი აღკვეთის ღონისძიების მიზანშეწონილობა და სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუწონლობა. თუმცა როგორც უკვე აღინიშნა, პრაქტიკაში სასამართლო გადაწყვეტილებებში, რომლებშიც ხაზგასმულია აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების აუცილებლობაზე, არ ხდება ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუწონლობის დასაბუთება. ზოგიერთ შემთხვევაში მოსამართლე არც ახსენებს სხვა ღონისძიებას და არ საუბრობს მის არაეფექტურობაზე, ან გვხვდება ალტერნატიული ღონისძიების შესახებ უბრალო ჩანაწერი დასაბუთების გარეშე, რომ სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება ვერ უზრუნველყოფს კანონით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევის შესაძლებლობას. მაგალითად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 26 იანვრის განჩინებაში ვრცლად არის საუბარი პროკურორის მიერ ჩამოყალიბებულ პატიმრობის დასაბუთებაზე და განხილულია პატიმრობის ცალ-ცალკე საფუძვლები, ნახსენებია რისკები და

625 Sulaoja v. Estonia, no. 55939/00, §64, 15/02/2005.

626 Jablonski v. Poland, no. 33492/96, §83, 21/12/2000.

627 Gulyayeva v. Russia, no.67413/01, §189, 01/04/2010.

საფრთხეები, რომელთა აღმოსაფხვრელადაც საჭიროა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება, მაგრამ არაფერია ნათქვამი ალტერნატიულ ღონისძიებაზე. მოსამართლე არ საუბრობს, სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება რატომ ვერ აღმოფხვრის იმ რისკებს, რისთვისაც ბრალდებულს პატიმრობა უნდა შეეფარდოს. ასევე, თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 12 დეკემბრის განჩინებაში ვრცლად არის საუბარი პატიმრობის გამოყენებაზე, მაგრამ მოსამართლე ერთი სიტყვითაც არ ახსენებს ალტერნატიულ ღონისძიებას.

ერთ-ერთ განჩინებაში მოსამართლე, მართალია, საუბრობს ალტერნატიულ ღონისძიებაზე, მაგრამ მხოლოდ აბსტრაქტულად მიუთითებს მის არაეფექტურობაზე. კერძოდ: „გირაო ვერ გახდება შემაკავებელი არსებულ რისკთან მიმართებით და ამ შემთხვევაში გირაო ეფექტური ღონისძიება ვერ იქნება და სრულად ვერ გაანეიტრალებს საქმეზე დასაბუთებულად არსებულ საფრთხეს.⁶²⁸ მსგავსი ჩანაწერი ნაკლებად ხდის დასაბუთებულს იმ გარემოებას, რომ გირაოს გამოყენებით ვერ მიიღწევა აღკვეთის ღონისძიების მიზნები.

სხვა საქმეზე მოსამართლემ არ დააკმაყოფილა პროკურორის შუამდგომლობა პატიმრობის გამოყენების თაობაზე იმის გამო, რომ „პროკურორი საერთოდ არ ასაბუთებს ალტერნატიული ღონისძიების მიზანშეუწონლობას⁶²⁹

3. საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით უნდა იყოს დასაბუთებული **პატიმრობის ვადის გახანგრძლივება**. ვადის გაგრძელების დასაბუთებისთვის უფრო მეტი არგუმენტის წარმოდგენაა საჭირო. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია მტკიცება იმისა, რომ მოცემულ მომენტში კვლავ არსებობს ბრალდებულის მხრიდან საფრთხე და არ არის აღმოფხვრილი რისკები, რომელიც საფუძვლად დაედო სანჯის ეტაპზე პატიმრობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებას.

628 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2017 წლის 24 თებერვლის განჩინება, საქმე N10ა/806.

629 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2017 წლის 29 მარტის განჩინება, საქმე N10ა/1446.

„პატიმრობის ვადის გაგრძელება ისევე უნდა აკმაყოფილებდეს პატიმრობისთვის დადგენილ ყველა ვალდებულებას, მუდმივ სასამართლო გადასინჯვას უნდა დაექვემდებაროს და ამასთანავე, გამოძიებამ კიდევ უფრო მეტი მტკიცებულება და არგუმენტები უნდა წარმოადგინოს როგორც ვადის გაგრძელების დასაბუთებისათვის, ასევე იმის დასამტკიცებლად, თუ რატომ ვერ მოხერხდა საპროცესო ღონისძიებების გატარება პატიმრობის უკვე შეფარებული დროის განმავლობაში.⁶³⁰

მოსამართლე უნდა დარწმუნდეს გონივრულად გამოიყენა თუ არა ბრალდების მხარემ მის მიერ მიცემული პატიმრობის ვადა. ხოლო თუ იგი მივა იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელია პატიმრობის გაგრძელება, უნდა იმსჯელოს კონკრეტულ ფაქტებზე, რომლებიც კვლავ განაპირობებენ ბრალდებულის მხრიდან საფრთხევს.

საქმეზე მიუხედავად გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, ევროსასამართლომ განმარტა, რომ პროკურატურის მიერ წარმოდგენილი მასალები უნდა იყოს საკმარისი ობიექტური დამკვირვებლის დარწმუნებისთვის, რომ კონკრეტულმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული.⁶³¹

ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, პირის თავისუფლების უფლების არამართლზომიერი, თვითნებური შეზღუდვისგან დასაცავად სტრასბურგის სასამართლო ადგენს ერთმნიშვნელოვან სტანდარტებს, რაც სავალდებულოა ეროვნული სასამართლოებისათვის.

ზოგადად, უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპულ სასამართლოს მკაცრი მიდგომა აქვს აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებით. მისი მოთხოვნა ეროვნული სასამართლოების მიმართ არის ის, რომ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას დეტალურად იქნეს დასაბუთებული პატიმრობის გამოყენების საფუძვლები და ასევე უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობაც. შესაბამისად, ევროპული სასამართლოს

630 იქვე, გვ.120.

631 Murray v UK,saCivris N14310/88, 28/10/1994, §100

მიერ განვითარებული პრაქტიკა ნათლად მიუთითებს პატიმრობის გამოყენების საგამონაკლისო ბუნებაზე.

მართალია, ადამიანის თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება არ არის აბსოლუტური ხასიათის და კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში დასაშვებია ჩარევა, მაგრამ თითოეული სახელმწიფოს ვალდებულებაა საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით დადგენილი პატიმრობის გამოყენების სტანდარტების დაცვა და უზრუნველყოფა.

წმ. ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თავისებურებები

6.1. პატიმრობის გამოყენება, შეცვლა და გაუქმება

ალკვეთის ღონისძიების კონკრეტული სახის შერჩევის უფლებამოსილება ეკუთვნის პროკურორს. პატიმრობის გამოყენების შესახებ პროკურორი მოტივირებული შუამდგომლობით მიმართავს სასამართლოს პირის დაკავებიდან არა უგვიანეს 48 საათისა, ხოლო სასამართლო შუამდგომლობას განიხილავს მისი წარდგენიდან 24 საათის განმავლობაში (საქართველოს, სსსკ. მუხ.206). ბრალდების მხარეა ვალდებული წარმოადგინოს პატიმრობის პროპორციულობის და იმის დასაბუთება, თუ რატომ ვერ იქნება მიზანი მიღწეული სხვა ნაკლებად მაკაცრი ალკვეთის ღონისძიების გამოყენებით, უნდა ამტკიცოს იმ გარემოების არსებობა, რაც პატიმრობის საწყისს ეტაპზე და შემდგომშიც ამართლებს პირის თავისუფლების შეზღუდვას.⁶³²

დაცვის მხარე, თავად არ ითხოვს ბრალდებულის მიმართ ალკვეთის ღონისძიების გამოყენებას. თუმცა, აღნიშნული არ გამოირიცხავს, მის მიერ ალტერნატივის სახით მოსამართლისათვის რაიმე ღონისძიების შეთავაზებას მაშინ, როდესაც მაგალითად, ბრალდების მხარე ითხოვს პატიმრობის ან/და დიდი ოდენობით გირაოს თანხის შეფარდებას.

632 Ilijkov v Bulgaria, ECtHR, 26/07/2001 §85.

ერთ-ერთ საქმეზე გამოტანილ სასამართლო განჩინებაში მითითებულია, რომ „ბრალდებული ტ.ბ.-ის ინტერესების დამცველი ადვოკატი მ.მ. არ დაეთანხმა წარმოდგენილ შუამდგომლობას პატიმრობის შეფარდების შესახებ და ითხოვა ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს გამოყენება 5 000 ლარის ოდენობით“.⁶³³ ასეთ შემთხვევაში, მოსამართლემ უნდა იმსჯელოს, თუ რატომ აკმაყოფილებს პირობითად, პროკურორის შუამდგომლობას და რატომ არ იზიარებს დაცვის მხარის მოთხოვნას 5 000 ლარის გირაოს გამოყენების შესახებ.

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილებას განჩინების სახით იღებს პირველი ინსტანციის სასამართლო. გადაწყვეტილების მიღებამდე მოსამართლე ისმენს მხარეთა დასაბუთებულ შუამდგომლობებსა და მოსაზრებებს, ერთპიროვნულად იღებს გადაწყვეტილებას აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების, ნაკლებად მკაცრი სხვა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, ან აღკვეთის ღონისძიების გარეშე პირის დატოვების თაობაზე. სასამართლოს განჩინება ნერილობითი ფორმით მიიღება, სადაც აუცილებელია, რომ მოსამართლემ დაასაბუთოს პატიმრობის გამოყენების, როგორც ფაქტობრივი (მტკიცებულებითი), ისე ფორმალური (საპროცესო) საფუძვლები.

გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ მოსამართლე აცხადებს მიღებული განჩინების სარეზოლუციო ნაწილს. ამასთან, სხდომის თავმჯდომარე გადაწყვეტილების გამოცხადებისთანავე ასაბუთებს მის მიერ მიღებული განჩინების მართებულობას, კერძოდ, პატიმრობის გამოყენების შემთხვევაში მოსამართლე ზეპირად, მოკლედ განუმარტავს მხარეებს, თუ რა მტკიცებულებების საფუძველზე გამოიყენა მან აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა და რატომ მიიჩნია, რომ ნაკლებად მკაცრი ღონისძიების გამოყენებით აღკვეთის ღონისძიების მიზანი ვერ მიიღწეოდა. შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული სიახლე სრულ თანხვედრაშია ევროპული სასამართლოს მიერ დამკვიდრებულ

633 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 29/12/2016 განჩინება N10დ/5691

ადამიანის უფლებების დაცვის სტანდარტებთან.

შედარებისთვის თუ გადავხედავთ სხვა ქვეყნებში პატიმრობის გამოყენების რეგულაციებს, ინგლისში დაკავებული პირი წარედგინება მაგისტრატ მოსამართლეს, რომელმაც უნდა გადანყვიტოს გაათავისუფლოს ბრალდებული, თუ გამოიყენოს საპატიმრო ღონისძიება.⁶³⁴ პატიმრობიდან გაათავისუფლებული პირის მიმართ გამოიყენება სხვა ალტერნატიული ღონისძიება. მაგისტრატი მოსამართლის მიერ გადანყვიტილების მიღების შემდეგ საქმე შესაძლებელია გადაეცეს გვირგვინის სასამართლოს, რომელსაც უფლება აქვს ძალაში დატოვოს ან გააუქმოს აღნიშნული გადანყვიტილება. დაპატიმრება გამოიყენება განსაკუთრებულ შემთხვევაში, მაგალითად, როცა პირი თავს არიდებს სასამართლოში გამოცხადებას.

ინგლისსა და უელსში მოქმედებს ე.წ. „სავალდებულო პატიმრობის“ ინსტიტუტი, იგივე პატიმრობის პრეზუმფცია, რაც ნიშნავს იმას, რომ მაგისტრატი მოსამართლე ვერ შეუფარდებს პირს არასაპატიმრო ღონისძიებას, ეს მხოლოდ გვირგვინის მოსამართლის უფლებამოსილებაა. გარდა ამისა, თუ ადრე მკვლელობაში, მკვლელობის მცდელობაში, გაუპატიურებაში, მის მცდელობასა ან/და სხვა სექსუალური ხასიათის დანაშაულში მსჯავრდებულ პირს კვლავ ედავებიან იმავე დანაშაულის ჩადენას, ასეთ შემთხვევებში პირს აუცილებლად უნდა შეეფარდოს პატიმრობა, თუ კი სასამართლო არ მიიჩნევს ვითარებას განსაკუთრებულ საგამონაკლისო შემთხვევად.⁶³⁵

განსხვავებით სხვა ქვეყნების კანონმდებლობისაგან, საფრანგეთში თუ პირს წაასწრეს დანაშაულის ჩადენის დროს წინასწარი პატიმრობის ბრძანება შეიძლება გაიცეს სასამართლოს წინაშე პირის დაუყოვნებლივი წარდგენის მიზნით. დაპატიმრების ბრძანებას პროკურორის შუამდგომლობით გაცემს სასამართლოს თავმჯდომარე. იგი შეიძლება მხოლოდ 5

634 Magistrates' Courts Act (MCA) 1980, ss. 2, 17 and 19; Crime and Disorder Act 1998, s. 51; and Criminal Justice Act 2003, Sch. 3, D. Ormerod (ed), Blackstone's Criminal Practice 2015 (Oxford University Press, Oxford 2014), Part D

635 Coroners and Justice Act 2009, 115.

დღე გაგრძელდეს, რომლის შემდეგაც დაპატიმრებული პირი წარედგინება საქმის არსებითად განმხილველ მოსამართლეს.⁶³⁶ აღსანიშნავია, რომ ამგვარ შესაძლებლობას არ ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობა.

გერმანიაში პატიმრობის გამოყენების წესი საპროცესო კოდექსით რეგულირდება. „Untersuchungshaft“ – თვისუფლების შეზღუდვა მოიცავს პატიმრობას როგორც პირველ ინსტანციაში საქმის წარმოებისას, ასევე აპელაციის დროს. საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით დაკავებული სასამართლოს წარედგინება არაუგვიანეს 48 საათისა.

გერმანიაში პატიმრობის გამოყენების საფუძვლებს წარმოადგენს ექვმიტანილის გაქცევა, მომავალში გაქცევის საფრთხე, მტკიცებულებებზე ზემოქმედების საფრთხე და დანაშაულის განმეორების საფრთხე. ხოლო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისას პატიმრობა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აღნიშნული საფუძვლების გარეშეც.

პროკურორი შუამდგომლობით მიმართავს მოსამართლეს, რომელიც გასცემს ბრძანებას პატიმრობის გამოყენების თაობაზე.

მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს მხარეთა მიერ პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შუამდგომლობით მაგისტრატ მოსამართლესთან მიმართვის შესაძლებლობას. ამასთან, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების საკითხის განხილვისას მტკიცების ტვირთი ყველა შემთხვევაში ბრალდების მხარეს ეკისრება, მიუხედავად იმისა, თუ რომელი მხარის ინიციატივით ხდება საკითხის განხილვა.

მაგისტრატი მოსამართლე შუამდგომლობის წარდგენიდან 24 საათში, ზეპირი მოსმენის გარეშე წყვეტს შუამდგომლობის დასაშვებობის საკითხს. კერძოდ, წყვეტს, რა ახალი, არსებითი მნიშვნელობის მქონე საკითხებია დასმული და მტკიცებულებ-

636 ევროგაერთიანების ქვეყნების სისხლის სამართლის საპროცესო სისტემები, კ. ვინგარტის რედაქტორობით, ლონდონი, ბრიუსელი, დუბლინი, ედინბურგი, 1993, 137

ბებია წარმოდგენილი, რომლებიც შეიძლება მიუთითებდეს გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების შესაძლებლობაზე. შუამდგომლობის დასაშვებობის თაობაზე მაგისტრატ მოსამართლეს გამოაქვს განჩინება.

სასამართლოს შეუძლია შეცვალოს/გააუქმოს აღკვეთის ღონისძიება, თუ ჩათვლის, რომ აღარ არსებობს პირის პატიმრობაში დატოვების აუცილებლობა, იმის მიუხედავად იშუამდგომლებს თუ არა აღნიშნულს დაცვის მხარე.

პრაქტიკის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ პატიმრობის სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების სახით შეცვლა ბრალდების მხარის მოთხოვნით ძირითადად ხდება მაშინ, როდესაც ინურება 9 თვიანი ვადა და არსებითი განხილვის დასრულება ამ ვადაში ვერ ხერხდება. მოსამართლეს, თავისი ინიციატივით, პატიმრობის ძალაში დატოვების საკითხის განხილვისას იღებს აღნიშნულ გადაწყვეტილებას ვადაზე მითითებით. ხშირად დაცვის მხარე შუამდგომლობს აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შესახებ.

პატიმრობა შეიძლება შეიცვალოს უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიებით იმ შემთხვევაშიც, როცა მხარე ითხოვს წინასასამართლო სხდომის გამართვის ვადის გონივრულ ვადამდე გაგრძელებას. შუამდგომლობის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, მისი დაკმაყოფილებიდან არაუგვიანეს 72 საათისა სასამართლო ინვეს მხარეებს, რათა დაადგინოს აუცილებელია თუ არა აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის ძალაში დატოვება. ასეთ შემთხვევაში, თუ მოსამართლე დარწმუნდება, რომ ის რისკები და საფრთხეები აღარ არსებობს, რის გამოც პირს შეფარდებული ჰქონდა პატიმრობა, იგი იღებს გადაწყვეტილებას შეცვალოს ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების სახე, სხვა ნაკლებად მკაცრი ღონისძიებით.

ერთ-ერთ საქმეზე პროკურორის მოთხოვნით საქმეზე გაგრძელდა წინასასამართლო სხდომის ვადა და პატიმრობის ძალაში დატოვების საკითხის განხილვისას, პროკურორმა იშუამდგომლა, რომ ძალაში დარჩენილიყო პატიმრობა. დაცვის მხარე კი ითხოვდა 1000 (ათასი) ლარის ოდენობით გირაოს გამოყენებას.

ადვოკატი აღნიშნულ მოთხოვნას ამყარებდა იმ გარემოებებით, რომ ბრალდებულის მხრიდან მიმალვის და ახალი დანაშაულის საფრთხე აღარ არსებობდა, ვინაიდან გამოძიება თითქმის დასრულებული იყო. ამავდროულად, ადვოკატმა შესთავაზა სასამართლოს გამოეყენებინა 199-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დამატებით ვალდებულებები ბრალდებულის სათანადო ქცევის უზრუნველსაყოფად და შესაძლო რისკების გასანივრებლად. სასამართლომ დააკმაყოფილა ადვოკატის მოთხოვნა და მიღებულ განჩინებაში განმარტა, რომ მოცემულ ეტაპზე აღარ არსებობს პატიმრობის გამოყენების საფუძვლები, აღმოფხვრილია ის საფრთხეები, რაც არსებობდა ბრალდებულის მიმართ ყველაზე მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების დროს. მართალია, გარკვეული რისკები და საფრთხეები იმისა, რომ ბრალდებული განაგრძობს დანაშაულებრივ საქმიანობას კიდევ არსებობს, მაგრამ არა იმ სტანდარტით, რასაც პატიმრობა ითვალისწინებს, სასამართლოს აზრით შედარებით ნაკლებად შემზღუდავი აღკვეთის ღონისძიების – გირაოს გამოყენების პირობებშიც, უზრუნველყოფილი იქნება აღკვეთის ღონისძიების საპროცესო მიზნები.⁶³⁷

აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში მოსამართლე ზოგადად აღნიშნავს, რომ საფრთხეები და რისკები აღარ არსებობს, მაგრამ არაფერს ამბობს იმაზე, კონკრეტულად რა რისკები არსებობდა მანამდე და მოცემულ შემთხვევაში რატომ აღარ არსებობს.

პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების მოთხოვნის შესაძლებლობა მნიშვნელოვანია, ვინაიდან პირველი წარდგენის სხდომაზე პატიმრობის შეფარდება არ ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული პირი 9 თვის განმავლობაში ან საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე პატიმრობაში უნდა იმყოფებოდეს.

მოსამართლემ უნდა გადაწყვიტოს რა ახალი, არსებითი მნიშვნელობის მქონე საკითხებია დასმული და მტკიცებულებებია წარმოდგენილი, რომლებიც შეიძლება მიუთითებდეს გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების

637 თბილისის საქალაქო სასამართლოს საგამოძიებო და წინასასამართლო სხდომის კოლეგიის 2016 წლის 15 ივნისის განჩინება, საქმე N197/3193-1.

შესაძლებლობაზე. პატიმრობის ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ რაც არ უნდა მოკლე პერიოდი იყოს პატიმრობა, შესაბამისმა ორგანოებმა მაინც სათანადოდ უნდა დაასაბუთონ მისი აუცილებლობა.⁶³⁸ აღსანიშნავია თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის განმარტება, რომლის მიხედვითაც „პატიმრობის ძალაში დატოვების საკითხის განხილვისას, მხარის მიერ დასმული საკითხები და წარმოდგენილი მტკიცებულებები შესაძლებელია შეიცავდეს ისეთ ახალ ინფორმაციას, რომელიც ვერ იქნებოდა მსჯელობის საგანი აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებისას, თუმცადა ეს ახალი გარემოებები მხოლოდ მაშინ უნდა გაითვალისწინოს მაგისტრატმა მოსამართლემ, თუ მათი შეფასების შემდეგ სასამართლოს ამკარად ექმნება პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების მიზანშეწონილობის პირობები“⁶³⁹.

პატიმრობის საკითხის გადასინჯვის და განხილვისას აუცილებელია სასამართლოს ჰქონდეს ფაქტები, რომ საფრთხე, რისთვისაც პატიმრობაშია ბრალდებული, კიდევ არსებობს.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 09 აპრილის განჩინებით, სასამართლომ ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება პატიმრობა დატოვა უცვლელი, ვინაიდან არ იყო აღმოფხვრილი ის საფრთხეები, რომლებიც საფუძვლად დაედო ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებას. სასამართლოს მითითებით, ბრალდებული არაერთხელ იყო გასამართლებული განზრახი დანაშაულის ჩადენისათვის და მას კვლავ განზრახი დანაშაულის ჩადენა ედებოდა ბრალად. სასამართლომ გაითვალისწინა „ბრალდებულის მიერ განხორციელებული შესაძლო დანაშაულებრივი ქმედებების საზოგადოებრივი საშიშროება, ქმედების ჩადენის ხერხი და სპეციფიკა“ და მიიჩნია, რომ არსებობდა ახ-

638 *Idalov v. Russia*, ECtHR, 22.05.2012, no. 5826/03, §140

639 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის განჩინება საჩივრის დაუშვებლად ცნობის შესახებ, N1გ/1483-17

ალი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე.⁶⁴⁰

თუმცა განჩინებაში სასამართლოს არ უხსენებია გამოვლენილი იყო თუ არა რაიმე ახალი არსებითი მნიშვნელობის გარემოება, რომელიც საფუძვლად დაედებოდა აღკვეთის ღონისძიების შეცვლას ან გაუქმებას.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 06 ივნისის განჩინებით, სასამართლომ ბრალდებულების მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება პატიმრობა დატოვა უცვლელი იმ მიზეზით, რომ კვლავ არსებობდა ის საფრთხეები, რაც საფუძვლად დაედო ბრალდებულების მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებას. ამასთან, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსალოდნელი მკაცრი სასჯელი მიმალვის საფრთხის საფუძველი იყო. აგრეთვე არსებობდა მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე, ვინაიდან ბრალდებულები იცნობდნენ საქმეზე გამოკითხულ პირებს. გარდა ამისა, რადგან დანაშაული ჩადენილი იყო ჯგუფურად, სასამართლომ მიიჩნია რომ ბრალდებულების თავისუფლებაში ყოფნის შემთხვევაში ისინი შეთანხმდებოდნენ საერთო პოზიციაზე და ხელს შეუშლიდნენ გამოძიებას ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენაში. წინა განჩინებისგან განსხვავებით, ამ შემთხვევაში სასამართლომ აღნიშნა: „არ არის დასმული რაიმე ახალი, არსებითი მნიშვნელობის მქონე საკითხები, ასევე სასამართლოს წინაშე არ იქნა წარმოდგენილი არანაირი მტკიცებულება, რომელსაც შეეძლო მიეთითებინა უკვე გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების თაობაზე“.⁶⁴¹

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 06 მარტის განჩინებით⁶⁴², სასამართლომ ბრალდებულების მიმართ გამოყ-

640 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 09 აპრილის განჩინება ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების – პატიმრობის ძალაში დატოვების შესახებ, N125/1459–18

641 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 06 ივნისის განჩინება ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების – პატიმრობის ძალაში დატოვების შესახებ, N199/2546–1

642 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 06 მარტის განჩინება ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების – პატიმრობის

ენებულის აღკვეთის ღონისძიება პატიმრობა დატოვა უცვლელი. წინა განჩინებებისგან განსხვავებით, ამ შემთხვევაში სასამართლომ თავდაპირველად იმსჯელა იმაზე, რომ რაიმე ახალი არსებითი მნიშვნელობის გარემოება არ იყო გამოვლენილი და წარმოდგენილი და მხოლოდ ამის შემდეგ შეაფასა ისევ არსებობდა თუ არა ის საფრთხეები, რაც თავდაპირველად დაედო საფუძვლად პატიმრობას.

როგორც ვხედავთ, განსხვავებული მიდგომა არსებობს პატიმრობის გადასინჯვის დასაბუთებისას. ამასთან, ბოლო განჩინებაში გამოყენებული ფორმა უფრო სწორია და მისაღები, სასამართლომ ჯერ უნდა იმსჯელოს ხომ არ არსებობს რაიმე ახალი გარემოება, რომელიც საფუძველი გახდებოდა აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის, ხოლო ამის შემდგომ უნდა იმსჯელოს კვლავ არის თუ არა ის საფრთხეები სახეზე, რომლებიც საფუძვლად დაედო პატიმრობის გამოყენებას და არის თუ არა საკმარისი მტკიცებულებები მოცემული საფრთხეების დასაბუთებლად შემდგომ ეტაპზეც.

კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს ახალი გარემოების ცნებას. ეს შეიძლება იყოს შეცვლილი ვითარება⁶⁴³, მაგალითად, არ არსებობს მონმეებზე ზემოქმედების საფრთხე.

ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მონმეებზე ზემოქმედების საფრთხე აღარ იქნება, თუკი ყველა მონმე უკვე დაკითხულია. მაგრამ გააჩნია შუამდგომლობის დაყენების ეტაპს. თუ გამოძიების ეტაპზეა დაყენებული შუამდგომლობა პატიმრობის შეცვლის მოთხოვნით, ბრალდებულის მონმეებზე ზემოქმედების საფრთხე არსებითი განხილვის ეტაპზე მუდმივად იარსებებს, რადგან ბრალდების მხარემ მონმეები არსებით განხილვაზე უნდა დაკითხოს და ბრალდებულმა შესაძლოა მისი სასარგებლო ჩვენების მიცემა აიძულოს, რამაც არსებითად შეიძლება შეუშალოს ხელი მართლმსაჯულების სწორად განხორციელებას.

ძალაში დატოვების შესახებ, N79/882-1-2018

643 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბილისი 2015, 615.

ახალ გარემოებად ასევე შეიძლება ჩაითვალოს ბრალდებულის აქტიური თანამშრომლობა გამოძიებასთან. აღიარება და თანამშრომლობა წარმოადგენს იმ ახალ არსებით გარემოებას, რაც არ გამოუკვლევია სასამართლოს ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას და რომელთა გამოკვლევასაც შეუძლია გავლენა მოახდინოს აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის მართლზომიერებაზე.⁶⁴⁴

სსსკ-ის 206-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, მხარე უფლებამოსილია სასამართლოს წარუდგინოს შუამდგომლობის შემონიშნისათვის საჭირო დოკუმენტები და ინფორმაცია. უნდა აღინიშნოს, რომ კანონმდებლობის აღნიშნული დანაწესი არაერთგვაროვნად არის გაგებული პრაქტიკაში. არის შემთხვევები, როდესაც საგამოძიებო ორგანოს, მრავალტომიან სისხლის სამართლის საქმეებზე, აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების შუამდგომლობასთან ერთად, შეაქვთ საქმის სრული მასალა, რომელიც შეიძლება რამდენიმე ტომს მოიცავდეს. ვინაიდან კანონით განსაზღვრულ მოკლე დროში შეუძლებელია სასამართლომ ამ მოცულობის ინფორმაცია განიხილოს, საქმის სრული მასალის წარდგენა არ არის გამართლებული. აღნიშნული ნორმის სისტემა-სიტყვითი განმარტებიდან გამომდინარე, აუცილებელია, შუამდგომლობასთან ერთად შეტანილ იქნეს სისხლის სამართლის საქმის მხოლოდ ის ძირითადი მასალები, რომლებიც საჭიროა აღკვეთის ღონისძიების გამოსაყენებლად.

ნებისმიერი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას საკმარისია მხოლოდ სარეზოლუციო ნაწილის წაკითხვა, პატიმრობის გამოყენების შემთხვევაში კი აუცილებელია, სასამართლომ ზეპირად, ლაკონურად განმარტოს პატიმრობის გამოყენების საფუძველი და სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის გამოყენების გამოყენების მიზანშეუნოვნლობა. სასამართლოს ეს ვალდებულება კანონის იმპერატული მოთხოვნაა.

644 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 29/01/2015 წლის განჩინება, საქმე N1გ/98

6.2. პატიმრობის გამოყენების, შეცვლის და გაუქმების შესახებ განჩინების გასაჩივრება

საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ პირველი ინსტანციის სასამართლოს განჩინების გასაჩივრების შესაძლებლობას.

გასაჩივრება არ აჩერებს განჩინების აღსრულებას. მნიშვნელოვანია, რომ პატიმრობის გასაჩივრების მექანიზმი განსხვავებით პატიმრობის გადასინჯვისაგან დროშია შეზღუდული და ამ მექანიზმით სარგებლობა მხოლოდ პატიმრობის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანიდან 48 საათშია შესაძლებელი. გასაჩივრების ვადა აითვლება აღკვეთის ღონისძიების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის მომენტიდან, შესაბამისად, მოსამართლის მიერ აღკვეთის ღონისძიების სხდომაზე გადაწყვეტილების გამოცხადების მომენტიდან და არა მხარისათვის სასამართლოს დასაბუთებული განჩინების ჩაბარების მომენტიდან.

ამასთან, გასაჩივრებას ექვემდებარება როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ პატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით შუამდგომლობის დაუშვებლად ცნობის შესახებ განჩინება (სსსკ-ის 206-ე მუხლის მე-8 ნაწილი), ასევე, პირველი ინსტანციის სასამართლოს განჩინება პატიმრობის შეფარდების/შეფარდებაზე უარის თქმის, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. სსსკ-ის 207-ე მუხლის მიხედვით საჩივარი შეტანილ უნდა იქნას განჩინების გამომტან სასამართლოში, მისი გამოტანიდან 48 საათში. სასამართლო საჩივრის მიღებისთანავე, შესაბამის სააპელაციო სასამართლოს დაუყოვნებლივ უგზავნის საჩივარს და საქმის მასალებს. ხოლო სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგია საჩივრის შეტანიდან 72 საათში იხილავს მას და იღებს გადაწყვეტილებას.

საჩივარში უნდა იყოს აღნიშნული, თუ რა მოთხოვნები დაირღვა გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მიღებისას და რით გამოიხატა გასაჩივრებული გადაწყვეტილების დებულებათა მცდარობა. შეიძლება ასევე დამატებით მიეთითოს რა არსებითი

მნიშვნელობის მქონე საკითხები და მტკიცებულებები არ გამოიკვლია ან არ შეაფასა სსსკ-ით დადგენილი წესით პირველი ინსტანციის სასამართლომ, რომლებსაც შეეძლო ზეგავლენა მოეხდინა პირისათვის აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების მართლზომიერებაზე. აღნიშნულ გარემოებებზე აბსტრაქტული მითითება არ არის საკმარისი, აუცილებელია თითოეული მათგანი დადასტურებული იყოს შესაბამისი მტკიცებულებებით. საჩივრის დაუსაბუთებლობა იწვევს სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მიერ მის დაუშვებლად ცნობას.

მნიშვნელოვანია, რომ გასაჩივრების თითოეული კანონისმიერი საფუძველი მითითებული იქნეს საჩივარში. „აუცილებელია საჩივარშივე მიეთითოს გასაჩივრების ყველა საფუძველი და განხილვის მოთხოვნა არ ემყარებოდეს აბსტრაქტულ, მომავალში თითქოსდა ზეპირი მოსმენით განხილვისას წარმოსადგენი გარემოებების დაპირებას. საჩივარში მითითებული უნდა იყოს ყველა იმ გარემოების შესახებ, რაც არ გამხდარა სასამართლოში ბრალდებულის პირველი წარდგენისას მსჯელობის საგანი, თუ, რა თქმა უნდა, ასეთი გარემოებები არსებობს. ამიტომ, საჩივარში მხოლოდ იმის აღნიშვნა, რომ ეს გარემოებები დასახელდება ზეპირი მოსმენით განხილვისას და არ არის მითითებული კონკრეტულად რა იგულისხმება მასში, არ არის საკმარისი საჩივრის დასაშვებად ცნობისთვის და არ შეესაბამება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 207–ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებულ დასაშვებობის მოთხოვნებს“.⁶⁴⁵

აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ განჩინება შეიძლება ერთჯერადად გასაჩივრდეს.⁶⁴⁶ ხოლო სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საგულისხმოა, რომ გასაჩივრების ვადის გასვლის შემდეგაც, ნებისმიერ დროს შეუძლია მხარეს მოითხოვოს პატიმ-

645 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 09/07/2014 წლის განჩინება N1გ/668

646 სსსკ მუხლი 207,

რობის შეცვლა ან გაუქმება,

უნდა აღინიშნოს, რომ პატიმრობის გამოყენების მოთხოვნით სასამართლოს მიმართავს პროკურორი. თუ სასამართლო დააკმაყოფილებს შუამდგომლობას, ცხადია, ბრალდების მხარე აღნიშნულ გადაწყვეტილებას არ გაასაჩივრებს. შესაბამისად, გასაჩივრების სუბიექტი ასეთ შემთხვევაში მხოლოდ დაცვის მხარეა. თუმცა არ არის გამორიცხული შემთხვევა, როცა დაცვის მხარე ასაჩივრებს პატიმრობის გამოყენებას, ხოლო ბრალდების მხარე ეთანხმება აღკვეთის ღონისძიების შეცვლას. ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლოს განჩინებაში აღინიშნა, რომ „სასამართლო ითვალისწინებს ასევე პროკურორის თანხმობას აღნიშნულ ბრალდებულთა საჩივრებზე დაპატიმრების გირაოთი შეცვლასთან დაკავშირებით“.

6.3. პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხის განხილვა

მნიშვნელოვანია კანონმდებლობაში პატიმრობის გადასინჯვის ქმედითი მექანიზმების არსებობა, რომლებიც უზრუნველყოფენ პატიმრობის კონტროლს და მისი გამოყენების აუცილებლობის პერიოდულ გადამოწმებას.

პატიმრობის გამოყენებას და მის შემდგომში გაგრძელებას ესაჭიროება სასამართლო კონტროლი, რათა არ მოხდეს დაპატიმრებული პირის უფლებების უკანონო და არაპროპორციული შეზღუდვა. სასამართლო კონტროლი პატიმრობის გამოყენებაზე ავტომატურად გონივრული პერიოდულობით⁶⁴⁷ უნდა ხორციელდებოდეს და არ უნდა იყოს დამოკიდებული პატიმრობაში მყოფი პირის მხრიდან გადასინჯვის მოთხოვნაზე.⁶⁴⁸ უნდა არსებობდეს დაკავების და პირის წინასწარი პატიმრობაში ყოფნის საფუძვლების პერიოდული გადასინჯვის მექანიზმი. სხვა სი-

647 Assenov and Others v Bulgaria, ECtHR, 28/10/1998, §162.

648 T.W v Malta, ECtHR, 29/04/1999, § 21

ტყვეებით რომ ვთქვათ, დაკავების საკითხი უნდა იყოს მუდმივი კონტროლის ქვეშ.⁶⁴⁹

ალკვეთის ღონისძიების გადასინჯვის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს იმის შემოწმება, თუ რამდენად მოხდა იმ საფრთხეების განეიტრალება, რომელიც არსებობდა ბრალდებულის პირველი წარდგენის სხდომაზე ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებისას.

შესაძლოა, გამოძიების სტადიაზე არსებული ალკვეთის ღონისძიების პატიმრობის გამოყენების ფორმალურმა საფუძვლებმა დაკარგოს აქტუალობა და მნიშვნელობა საქმის არსებითი განხილვის ეტაპზე. პირის ბრალდებულის სახით დაკავების შემთხვევაში შესაბამისმა ორგანომ საქმე განსახილველად უნდა გადასცეს სასამართლოს, რომელსაც შესაძლებლობა ექნება, გარკვეული პერიოდულობით შეამოწმოს პირის პატიმრობაში ყოფნის რელევანტურობა და საჭიროება ახალი გარემოების არსებობის შემთხვევაში.⁶⁵⁰

ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით განმტკიცებულია პატიმრობის გადასინჯვის მექანიზმი. კერძოდ, ბრალდებულს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს მისი პატიმრობაში ყოფნის საკითხის განხილვა. პატიმრობის გადასინჯვის მექანიზმებს კიდევ უფრო განამტკიცებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებებით, რომლებიც ქმნიან მნიშვნელოვან გარანტიებს პატიმრობაში მყოფ პირთა უფლებების დასაცავად.

აღსანიშნავია, რომ 2015 წლამდე სსსკ არ ითვალისწინებდა პატიმრობის რეგულარულად გადასინჯვის ვალდებულებას. 2015 წლის 8 ივლისს საპროცესო კოდექსში შესული ცვლილე-

649 ფ. ლიჩი, ს. ლევის-ენტონი, დ. სტრაისტიანუ და სხვ. თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით {მე-5 მუხლი}, თბილისი 2009, 92.

650 მონიკა მაკოვეი, პირის თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება – ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის განხორციელების პრაქტიკული სახელმძღვანელო, ადამიანის უფლებათა გზამკვლევი N5, ევროპის საბჭო, 2002, 58–59

ბებით შეიცვალა სსსკ 219-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვე-პუნქტის რედაქცია და შესაბამისად, მოსამართლე ვალდებულია პირველივე წინასასამართლო სხდომაზე თავისი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი, მიუხედავად იმისა, დააყენა თუ არა მხარემ შუამდგომლობა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. ასევე, 208-ე მუხლს დაემატა მე-4 ნაწილი, რომლის თანახმად, თუ რომელიმე მხარე მოითხოვს წინასასამართლო სხდომის ვადის გაგრძელებას და აღნიშნულს დააკმაყოფილებს სასამართლო, ასეთ დროს, დაკმაყოფილებიდან არაუგვიანეს 72 საათისა სასამართლო ინვესტს მხარეებს, რათა დაადგინოს, აუცილებელია თუ არა აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის ძალაში დატოვება. გარდა ამისა, შემოტანილ იქნა 230¹-ე მუხლი, რომელიც საქმის არსებითი განხილვის სხდომის მოსამართლეს ავალდებულებს განაჩენის გამოტანამდე თავისი ინიციატივით პერიოდულად, ორ თვეში ერთხელ მაინც განიხილოს აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი.

აღნიშნული ცვლილებებით, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა თანხვედრაში მოვიდა საერთაშორისო დონეზე დადგენილ სტანდარტებთან პატიმრობის გადასინჯვასთან დაკავშირებით, რაც პოზიტიურად უნდა შეფასდეს.

6.3.1. მხარის მოთხოვნა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ

როგორც უკვე აღინიშნა, ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, პირს აქვს პატიმრობის მართლ-ზომიერების შესამოწმებლად სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება. შესაბამისად, პატიმრობის კანონიერებისა და მართლ-ზომიერების შემოწმება ბრალდებულის უფლებების დაცვის მნიშვნელოვანი გარანტიაა.

ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების მოთხოვნის უფლება მხარეს გააჩნია ნებისმიერ სტადიაზე – როგორც პირველი წარდგენის სხდომიდან წინასასამართლო სხდომამდე, აგრეთვე წინასასამართლო სხდომაზე და საქმის არსებითი განხილვისას.

აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის/გადასინჯვის წინაპირობას წარმოადგენს ახალი გარემოება, რომელიც უცნობი იყო აღკვეთის ღონისძიების შერჩევისას. პირველ რიგში სასამართლომ უნდა გამოიკვლიოს, რეალურად არის თუ არა ახალი წარმოდგენილი გარემოება და ხომ არ უმსჯელია მასზე სასამართლოს. შემდეგ კი იმაზე, თუ რამდენად უზრუნველყოფს აღნიშნული ახალი გარემოება მართლმსაჯულების ინტერესების განხორციელებას. ამასთან, დაცვის მხარეს არ უწევს იმის მტკიცება, რომ წარდგენილი გარემოება ახალია. მას ევალება აღნიშნული გარემოების მხოლოდ წარდგენა, ხოლო მტკიცების ტვირთი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის და გაუქმების საკითხებთან მიმართებით ყოველთვის აწევს ბრალდების მხარეს.

6.3.2. სასამართლოს ვალდებულება საკუთარი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი

სისხლის სამართლის პროცესი მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპს ემყარება, მაგრამ სასამართლოს მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე ეძლევა შესაძლებლობა საკუთარი ინიციატივით ჩაერთოს აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის პროცესში.

გარკვეული პერიოდის გასვლის შემდეგ შესაძლოა აღარ არსებობდეს ის წინაპირობები, რომელთა საფუძველზეც სასამართლომ თავდაპირველად შეუფარდა პატიმრობა პირს, ამიტომ სასამართლო კეთილსინდისიერად უნდა დარწმუნდეს დამაჯერებელი გარემოებების არსებობაში, რომელიც ამართლებს პატიმრობის შემდგომ გაგრძელებას.

პატიმრობა უნდა შეიცვალოს, თუ სახეზე არ იქნება ზოგადად აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანი (ბრალდებულის სასამართლოში გამოცხადების თავიდან არიდება, შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელება და განაჩენის აღსრულების ხელის შეშლა). ასევე, თუ დადგინდება, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი მიზნების მიღწევა შეიძლება ნაკლებად ეკონომიკურად აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებით, აუცილებლად უნდა მოხდეს პატიმრობის შეცვლა. ამასთან, თუკი სახეზე აღარ იქნება დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ბრალდებული მიიმალება ან არ გამოცხადდება სასამართლოში, გაანადგურებს საქმისათვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას ან ჩაიდენს ახალ დანაშაულს, პატიმრობის გამოყენების საფუძველიც არ იარსებებს.

იმ გარემოებათა გამორიცხვა, რომლის პრევენციისთვისაც გამოიყენება პატიმრობა, წარმოადგენს პატიმრობის გაუქმების საფუძველს. ეს გარემოებები აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზნების მსგავსია. კერძოდ, 205-ე მუხლის მიხედვით პატიმრობის გამოყენება დასაშვებია, თუკი ის ერთადერთი საშუალებაა, რათა თავიდან იქნას აცილებული ბრალდებულის

მიმაღვა, მის მიერ მართმსაჯულების განხორციელებისთვის ხელის შეშლა, მტკიცებულებათა მოპოვებისთვის ხელის შეშლა და ახალი დანაშაულის ჩადენა. გარდა ამისა, პატიმრობის კონკრეტული ვადის ამოწურვა თავის მხრივ, პატიმრობის შეცვლის ან/და გაუქმების საფუძველია, ისევე, როგორც საქართველოს კონსტიტუციითა და საპროცესო კოდექსით დადგენილი პატიმრობის მაქსიმალური 9 თვიანი ვადის გასვლა.

ალკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ განჩინების გასაჩივრების შედეგად საჩივრის დაკმაყოფილება შეიძლება გახდეს ასევე პატიმრობის შეცვლის ერთ-ერთი საფუძველი.

საპროცესო კანონის მიხედვით, ახალი, არსებითი მნიშვნელობის მქონე გარემოებების და მტკიცებულებების არსებობისას დღის წესრიგში დგება ალკვეთის ღონისძიების შეცვლის ან გაუქმების საკითხი. საგულისხმოა, რომ ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის ძალაში დატოვების მტკიცების ტვირთი ყველა შემთხვევაში ბრალდების მხარეს ეკისრება.

პატიმრობის შეცვლის საკითხი შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც წინასასამართლო სხდომაზე, ასევე საქმის არსებითად განხილვის სხდომაზე. ამასთან, როგორც უკვე აღინიშნა, წინასასამართლო სხდომის მოსამართლე ვალდებულია, თუ ბრალდებულს პატიმრობა აქვს შეფარდებული, პირველივე წინასასამართლო სხდომაზე თავისი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი, მიუხედავად იმისა, დააყენა თუ არა მხარემ შუამდგომლობა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. ამის შემდეგ სასამართლო ვალდებულია თავისი ინიციატივით ორ თვეში ერთხელ მაინც განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი. ასევე, სსსკ 230¹ მუხლის თანახმად, თუ ბრალდებულის მიმართ ალკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობაა გამოყენებული, სასამართლო სხდომის თავმჯდომარე განაჩენის გამოტანამდე თავისი ინიციატივით პერიოდულად, ორ თვეში ერთხელ მაინც განიხილავს ალკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხს. ეს ორთვიანი ვადა აითვლება წინასასამართლო სხდომის მო-

სამართლის მიერ აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული პატიმრობის ძალაში დატოვების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დღიდან. აღნიშნული კი ემსახურება მხოლოდ იმას, რომ არ მოხდეს პირის უსაფუძლოდ ხანგრძლივი პატიმრობა.

ამასთან, აღსანიშნავია, რომ სსსკ-ის 230¹ მუხლის პრაქტიკაში გამოყენება გარკვეულწილად ფორმალიზებულია, ვინაიდან პატიმრობის გაგრძელების საკითხის განხილვის შედეგად მიღებული განჩინება არ არის დასაბუთებული. ამასთან, აღნიშნული განჩინება შეიძლება გასაჩივრდეს მხოლოდ სასამართლოს შემავამებელ გადაწყვეტილებასთან ერთად და არა ინდივიდუალურად, რაც კანონმდებლობის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს.

მართალია, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება უკავშირდება მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის პრევენციას და მოსამართლე აღნიშნული საკითხის განხილვისას არ ეხება პირის ბრალეულობას, მიუხედავად ამისა, არ არის გამორიცხული მოსამართლეს, რომელმაც ბრალდებულს შეუფარდა პატიმრობა, ბრალეულობასთან დაკავშირებით გარკვეული სუბიექტური მოსაზრება გაუჩნდეს. შესაბამისად, გამოყენებული პატიმრობის გაგრძელების ან გაუქმების საკითხი უმჯობესი იქნებოდა განეხილა მოსამართლეს, რომელიც არსებითად არ განიხილავს სისხლის სამართლის საქმეს.

ყოველი სისხლის სამართლის საქმე არის ინდივიდუალური და შესაბამისად, მოსამართლეთა მიდგომაც ხშირ შემთხვევაში პატიმრობის გაუქმების ანდა ძალაში დატოვების ნაწილში განსხვავებულია. როგორც უკვე აღინიშნა, სასამართლო უფლებამოსილია პატიმრობა შეცვალოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი სახეზეა რაიმე ახალი გარემოება ან/და მტკიცებულება, რაც დაადასტურებს, რომ პატიმრობის გაგრძელება მიზანშეუწონელია. მაგრამ საპროცესო კოდექსი არ განმარტავს კონკრეტულად რა შეიძლება იყოს ახალი გარემოება და ეს საკითხი მთლიანად სასამართლოს შეფასების საგანი ხდება. შეფასებისას კი პრაქტიკაში იკვეთება განსხვავებული მიდგომები.

ერთ-ერთ საქმეზე ბრალდებულ გ.მ-ს ბრალი ედებოდა ყაჩაღობის ჩადენაში. აღკვეთის ღონისძიების სახით მის მიმართ

გამოყენებულ იქნა პატიმრობა. სასამართლომ პატიმრობა დაასაბუთა იმით, რომ ბრალდებულისათვის ცნობილი იყო მონ-მეთა ვინაობის შესახებ და მას შესაძლოა ზემოქმედება მოეხდინა მათზე. წინასასამართლო სხდომაზე ბრალდებულმა აღიარა ჩადენილი დანაშაული და საქმეში არსებული ყველა მტკიცებულება მიიჩნია უდაოდ. აღნიშნულის საფუძველზე დაცვის მხარემ მოითხოვა აღკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული პატიმრობის შეცვლა. თუმცა სასამართლომ ჩათვალა, რომ ბრალის აღიარება და მტკიცებულებების უდაოდ მიჩნევა არ იყო საკმარისი საფუძველი პატიმრობის შესაცვლელად.⁶⁵¹ უნდა ითქვას, რომ დასახელებული ფაქტობრივი გარემოებები ნამდვილად იყო ახალი. ვინაიდან ბრალის აღიარებით ბრალდებულმა მოწმეებზე ზემოქმედების საფრთხე გააქარწყლა და ასევე ხელი შეუწყო სწრაფი და ეფექტური მართლმსაჯულების განხორციელებას.

სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალდებულ კ.-ს ბრალი ედებოდა ქურდობაში. მიუხედავად იმისა, რომ მიყენებული ზიანი – 25.50 ლარი, მცირე მნიშვნელობის იყო, ბრალდებულს შეეფარდა პატიმრობა, ვინაიდან ორჯერ იყო ნასამართლევნი საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის და მის მიერ დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების საფრთხე მაღალი იყო. წინასასამართლო სხდომაზე მოსამართლემ საკუთარი ინიციატივით განიხილა აღკვეთის ღონისძიების მიზანშეწონილობის საკითხი და ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით განუსაზღვრა გირაო 2000 ლარის ოდნობით. აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის საფუძველად განჩინებაში აღინიშნა, რომ „ბრალდებულს იმდენად მცირე ღირებულების ნივთები აქვს დაუფლებული დასაბუთებული ვარაუდით, რომ პატიმრობა ამ შემთხვევაში არის ზედმეტად მკაცრი“,⁶⁵² თუმცა მცირე მნიშვნელობის ზიანი არ იყო ახალი არსებითი გარემოება, რაც არ იყო ცნობილი პატიმრობის თავდაპირველად გამოყენებისას.

651 ბათუმის საქალაქოსასამართლოს 2018 წლის 30 იანვრის განჩინება

652 ბათუმის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 30 ნოემბრის საოქმო განჩინება

ერთ-ერთ სისხლის სამართლის საქმეზე, ბრალდებულ ზ.შ-ს ბრალი ედებოდა ოჯახში ძალადობაში, კერძოდ მან ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა მეუღლეს. ვინაიდან ბრალდებული წარსულში ნასამართლევი იყო იმავე ოჯახის წევრის მიმართ განხორციელებულ ძალადობაში(ნასამართლობა გაქარწყლებული იყო), ბრალდებულის მიმართ გამოყენებულ იქნა პატიმრობა. პატიმრობის საკითხი გადაისინჯა წინასასამართლო სხდომაზე და დარჩა ძალაში. არსებითად განმხილველმა მოსამართლემ საკუთარი ინიციატივით განიხილა აღკვეთის ღონისძიების მიზანშეწონილობის საკითხი და პატიმრობა შეცვალა გირაოთი, იმ საფუძველით, რომ ბრალდებულს ნასამართლობა ჰქონდა გაქარწყლებული და ის არ უნდა გამოყენებულიყო მის საუარესოდ.⁶⁵³

აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გადაწყვეტილება არც თუ იშვიათად იცვლება ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიერ და პირიქით. ერთ-ერთ სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალდებულს ბრალი ედებოდა ოჯახში ჩადენილ ძალადობაში, კერძოდ ბრალდებულმა გ.ე.-ემ ცემა დედა, ასევე დანის გამოყენებით დაემუქრა, რომ მოკლავდა. ბრალდების მხარე ითხოვდა პატიმრობის გამოყენებას, თუმცა სასამართლომ გირაო შეუფარდა ბრალდებულს. სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა პროკურორის საჩივარი და ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახედ გამოყენებული იქნა პატიმრობა. სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოცემულ შემთხვევაში პირველი ინსტანციის სასამართლომ არასწორად შეაფასა ბრალდებულის მხრიდან მოსალოდნელი საფრთხე, ვინაიდან, როცა პირი ჯერ ფიზიკურ ძალადობას აყენებს მშობელს, შემდეგ კი მას დანის გამოყენებით ემუქრება, რა თქმა უნდა, მეტყველებს იმაზე, რომ ის არის მტრულად განწყობილი მის მიმართ და მაღალია საფრთხე დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების.⁶⁵⁴

653 ბათუმის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 20 დეკემბრის საოქმო განჩინება

654 ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2018 წლის 01 ივნისის N1/გ/337 განჩინება

სანინალმდეგო გადაწყვეტილება მიიღო სააპელაციო სასამართლომ და პატიმრობა შეცვალა გირაოთი ანალოგიური კატეგორიის სისხლის სამართლის საქმეზე. ბრალდებულ ი.მ-ს ბრალი ედებოდა ასევე ოჯახში ძალადობაში. კერძოდ, ოჯახის წევრი ცემა და, ასევე დაემუქრა მას, რომ მოკლავდა. პირველი ინსტანციის სასამართომ ბრალდებულს შეუფარდა პატიმრობა, რაც გასაჩივრდა დაცვის მხარის მიერ, სააპელაციო სასამართომ გააუქმა პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება და ბრალდებულს შეუფარდა გირაო.⁶⁵⁵ პირველი მაგალითისაგან განსხვავებით სააპელაციო სასამართლომ გაითვალისწინა მთელი რიგი ფაქტობრივი გარემოებები, კერძოდ, კომფლიქტის მიზეზი, ასევე ის, რომ ბრალდებულმა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ თვითონ გამოიძახა სასწრაფო სამედიცინო დახმარების ბრიგადა, ასევე გამოცხადდა პოლიციაში და აღკვეთის ღონისძიების სხდომაზე დაეთანხმა პროკურორს იმაზე, რომ მის მიმართ გამოყენებულიყო პატიმრობა. სასამართლომ განმარტა, რომ ყველა ეს გარემოება ერთობლიობაში მიუთითებდა იმაზე, რომ ბრალდებული არ იყო მტრულად განწყობილი ოჯახის წევრის მიმართ, ის აცნობიერებდა და ნანობდა ჩადენილ ქმედებას, შესაბამისად, მისი მხრიდან შემდგომი ძალადობების ჩადენის რისკი იყო დაბალი და გირაოც იქნებოდა საკმარისი ღონისძიება.

განხილული მაგალითებიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ პატიმრობის ძალაში დატოვების ან/და გაუქმების გადაწყვეტილებები არის განსხვავებული და არ არსებობს მოსამართლეთა მხრიდან ერთიანი მიდგომა. ხშირად არაერთგვაროვანი გადაწყვეტილებები განპირობებულია თითოეული საქმის ინდივიდუალურობით, განსაკუთრებულობით, ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლებით, რაც მისაღებია და მართებულია. ამავე დროს, მნიშვნელოვანია, რომ ერთი და იმავე კატეგორიის საქმეებზე, როცა სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივი გარემოებები და ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლები

655 ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბრის N1/გ-797 განჩინება

თითქმის იგივეა, პატიმრობის გამოყენებასთან მიმართებით არ იყოს როგორც რაიონული(საქალაქო) სასამართლოს, ისე ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მიდგომები დიამეტრალურად განსხვავებული.

სასამართლოების მხრიდან უფრო მეტი ყურადღებით უნდა შეფასდეს აღკვეთის ღონისძიების საფრთხეების რეალურობა. მისი შეფასება უნდა მოხდეს, როგორც საქმის მასალებით, ისე ბრალდებულის პიროვნების, ჩადენილი ქმედებისადმი მისი დამოკიდებულების მიხედვით.

პატიმრობის ძალაში დატოვების საკითხის განხილვისას, მხარის მიერ დასმული საკითხები და წარმოდგენილი მტკიცებულებები შესაძლებელია შეიცავდეს ისეთ ახალ ინფორმაციას, რომელიც ვერ იქნებოდა მსჯელობის საგანი აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებისას, თუმცა ეს ახალი გარემოებები მხოლოდ მაშინ უნდა გაითვალისწინოს მაგისტრატმა მოსამართლემ, თუ მათი შეფასების შემდეგ სასამართლოს აშკარად ექმნება პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების მიზანშეწონილობის პირობები.⁶⁵⁶

აღკვეთის ღონისძიების შეცვლისა და ძალაში დატოვების საკითხის საფუძვლიანად შესწავლა მეტად მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ ეს გადაწყვეტილება არ საჩივრდება ერთჯერადად და მის კანონიერებას ზემდგომი ინსტანცია განიხილავს მხოლოდ საბოლოო გადაწყვეტილებასთან ერთად გასაჩივრების შემთხვევაში.

დაპატიმრების შერჩევის შესახებ შუამდგომლობა სასამართლოს შეიძლება წარედგინოს ბრალდებულის მიმალვის შემთხვევაშიც, კოდექსით გათვალისწინებული წესით. ასეთ შემთხვევაში დაპატიმრების შემდეგ ბრალდებული გამოძიების ადგილას მიყვანიდან არა უგვიანეს 48 საათისა, უნდა წარედგინოს მაგისტრატ მოსამართლეს. ამ შემთხვევაში ხდება პატიმრობის დადასტურება ძებნილ პირთან მიმართებით.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის განჩინებით

656 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის განჩინება საჩივრის დაუშვებლად ცნობის შესახებ, N1გ/1483-17

ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახედ შეეფარდა პატიმრობა. ძირითად საფუძვლად სასამართლომ მიუთითა ბრალდებულის მიმალვისა და სასამართლოში არ გამოცხადების საფრთხე, რადგან ბრალდებული თავს არიდებდა საგამოძიებო ორგანოებსა და სასამართლოში გამოცხადებას, გამორთული ჰქონდა ტელეფონი და არ იმყოფებოდა საცხოვრებელ მისამართზე. დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მაგისტრატმა მოსამართლემ, ბრალდებულს შეუკვალა აღკვეთის ღონისძიება და შეუფარდა გირაო 1000 ლარის ოდენობით იმ დასაბუთებით, რომ ბრალდებულის მიერ სასამართლოსთვის თავის არიდება გამონვეული იყო მისი საქმიანობის თავისებურებით და ბრალდებულის არაინფორმირებულობით, რაც არ ქმნიდა სასამართლოსთვის თავის არიდების კლასიკურ სურათს. გარდა ამისა, დანაშულის სიმძიმე, ხასიათი, ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლები არ იძლეოდა ბრალდებულის გარდაუვლად დაპატიმრების საფუძველს. აღნიშნული გადანყვეტილება ბრალდების მხარის მიერ გასაჩივრდა, თუმცა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლემ ძალაში დატოვა აღნიშნული განჩინება⁶⁵⁷ სხვა საკითხებთან ერთად ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ის, რომ აღკვეთის ღონისძიების საკითხის გადანყვეტის დროს არ უნდა იყოს გადამწყვეტი ძებნილის სტატუსი და ის ავტომატურად პატიმრობის ძალაში დატოვებას არ უნდა ინვევდეს.

აღსანიშნავია, რომ გასაჩივრების შემთხვევაში, სასამართლო უფლებამოსილია მიიღოს გადანყვეტილება პატიმრობის უფრო მსუბუქი აღკვეთის ღონისძიებით შეცვლის ან საერთოდ მისი გაუქმების თაობაზე. მაგრამ იბადება კითხვა: თუ მოსამართლე პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხს განიხილავს თავისი ინიციატივით, ახალი, არსებითი გარემოების გარეშე არის თუ არა უფლებამოსილი, სხვაგვარად შეაფასოს პატიმრობის გამოყენების მატერიალური და საპრო-

657 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 21 ოქტომბრის განჩინება, საქმეზე N10ა/4640-16, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 01 ნოემბრის განჩინება, საქმეზე N1გ/1669

ცესო საფუძვლები და გადაწყვიტოს ზოგადად, პატიმრობის გამოყენების საჭიროება? აღნიშნული საკითხი განსხვავებულად რეგულირდება იმისდა მიხედვით, პატიმრობის გადასინჯვის საკითხი მოსამართლის ინიციატივით არსებითი განხილვის სხდომაზე განიხილება, თუ წინასასამართლო სხდომაზე. სსსკ 230¹ მუხლისაგან განსხვავებით, სადაც ცალსახად არის აღნიშნული, რომ საქმის არსებითი განხილვის დროს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო ხელმძღვანელობს სსსკ 206 მუხლით დადგენილი წესითა და სტანდარტით, სსსკ 219-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი არ არის მკაფიო და მისი შინაარსი დიფერენცირებული ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას იძლევა. აღნიშნული ქვეპუნქტის პირველი წინადადების მიხედვით, წინასასამართლო სხდომის მოსამართლე აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ შუამდგომლობას განიხილავს სსსკ 206 მუხლით დადგენილი წესითა და სტანდარტით. აღნიშნული ქვეპუნქტის მეორე წინადადების მიხედვით კი, თუ ბრალდებულს პატიმრობა აქვს შეფარებული, მოსამართლე ვალდებულია თავისი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი, მიუხედავად იმისა, დააყენა თუ არა მხარემ შუამდგომლობა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. ვინაიდან ამ უკანასკნელ შემთხვევაში არ არის მითითება სსსკ 206 მუხლით დადგენილ წესზე, მოსამართლე როცა საკუთარი ინიციატივით (და არა მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე) იხილავს პატიმრობის გადასინჯვის საკითხს, შეუძლია ახალი გარემოების არსებობის გარეშეც გადაწყვიტოს პატიმრობის ძალაში დატოვების, თუ შეცვლის საკითხი. აქედან გამომდინარე, „219-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი ერთი დონის სასამართლოში ერთი შემადგენლობის მიერ შერჩეული პატიმრობის გამოყენების გადაწყვეტილების რევიზიის შესაძლებლობას ითვალისწინებს სხვა შემადგენლობის მიერ.⁶⁵⁸“

როგორც ვხედავთ, მოსამართლის ინიციატივით პატიმ-

658 იხ.საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბ., 2015, 657

რობის გადასინჯვის საკითხი წინასასამართლო სხდომაზე და არსებითი განხილვის სხდომაზე განსხვავებულად რეგულირდება, რაც არ არის მართებული. კანონი ორივე შემთხვევაში ერთნაირად უნდა განსაზღვრავდეს – მოსამართლე მხოლოდ ახალი არსებითი გარემოების არსებობისას არის უფლებამოსილი, თუ აღნიშნული გარემოების არსებობის გარეშეც შეუძლია მას გადაწყვიტოს საკუთარი ინიციატივით პატიმრობის ძალაში დატოვების თუ შეცვლის საკითხი.

სასამართლომ უნდა იმსჯელოს და გადაწყვიტოს კონკრეტული აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობა და პროპორციულობა, უნდა შეაფასოს და განსაზღვროს კონკრეტულად რომელი აღკვეთის ღონისძიება უზრუნველყოფს ყველაზე უკეთ ბრალდებულის სათანადო ქცევას ან/და მის გამოცხადებას გამოძიებასა და სასამართლოში.⁶⁵⁹ საქმის ფაქტობრივი გარემოებების და ბრალდებულის პიროვნების გათვალისწინებით პატიმრობის შეფარდებისას აუცილებელია ინდივიდუალური მიდგომა. ამასთან, მნიშვნელოვანია ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის არსებობა. დანაშაულის კატეგორიის და ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლების იდენტიფიკაციის შემთხვევებში პატიმრობის გამოყენების სტანდარტი არ უნდა იყოს შერჩევითი და მკვეთრად განსხვავებული.

6.4. პატიმრობის გამოყენების ვადა

საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-5 პუნქტის და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლის თანახმად, ბრალდებულის პატიმრობის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს.

აღსანიშნავია, რომ 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის პირველი რედაქციით, გამოძიების ეტაპზე პატიმრობის მაქსიმალური ვადა იყო 9 თვე,

659 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა, საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 26 იანვრის განჩინება, N10ა/279.

რაიონულ(საქალაქო)სასამართლოში საქმის განხილვისას 18 თვე, ხოლო უზენაეს სასამართლოში – 30 თვე. თუმცა, მოგვიანებით 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმაც განიცადა ცვლილებები და პატიმრობის მაქსიმალური ვადა გამოძიებისა და სასამართლო განხილვისას გახდა 9 თვე.

გასათვალისწინებელი გარემოებაა, რომ პატიმრობის საერთო ვადა იმპერატიულადაა განსაზღვრული. არ შეიძლება პატიმრობის საერთო ვადის გაგრძელება, პირის პატიმრობა უნდა დასრულდეს, როდესაც დაპატიმრების მომენტიდან გასულია 9 თვე, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა პატიმრობაში ყოფნა აუცილებელი სისხლისსამართლებრივი დევნის ინტერესებიდან გამომდინარე.⁶⁶⁰ ეს ვადა მოიცავს სამართალწარმოების სრულ ხანგრძლივობას პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოტანამდე. ევროპული კონვენცია არ უთითებს პატიმრობის მაქსიმალურ ვადას კონკრეტულად, მაგრამ მიუთითებს გონივრულ ვადაზე. „რას ნიშნავს „გონივრული“ განსხვავებული იქნება თითოეულ საქმეში და არ შეიძლება შეფასდეს აბსტრაქტულად. ფაქტორები, რომლებიც მიიღება მხედველობაში იმის გადასაწყვეტად, პირი უნდა იქნეს დაპატიმრებული, თუ უნდა გათავისუფლდეს არის შემდეგი: გამოძიების სირთულე; განსასჯელთა რაოდენობა; არის თუ არა საქმეში საერთაშორისო ელემენტები; სამართლებრივი საკითხების ბუნება და სირთულე; ბრალდებულის ქმედებები.“⁶⁶¹

საპროცესო კოდექსით წარმოშობილი გარანტიები პირს იცავს არა მხოლოდ პატიმრობის ვადის 9 თვის შემდეგ გაგრძელებისაგან, არამედ ნებისმიერ შემთხვევაში პატიმრობის არამიზანშენილობის გამო მისი გათავისუფლების პირობით. a priori არაა მიზანშენილი, რომ პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდების შემთხვევაში მის

660 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 15 სექტემბრის გადაწყვეტილება N3/2/646, II-19

661 ფ. ლიჩი, ს. ლევის-ენტონი, დ. სტრაისტეანუ და სხვ. თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით {მე-5 მუხლი}, თბილისი 2009, 92.

მიმართ პატიმრობა 9 თვით გაგრძელდეს. წინასწარი პატიმრობის ხანგრძლივობის შეზღუდვის მოთხოვნა მჭიდრო კავშირშია უდანაშაულობის პრეზუმფციასთან, ამ დროს არსებობს პატიმრობის ბოროტად გამოყენების რეალური საფრთხე.⁶⁶² წინასწარი პატიმრობის მაქსიმალური ვადის დადგენამ არ უნდა გამოორიცილოს პატიმრობის ვადის რეგულარული გადახედვა თითოეული კონკრეტული საქმის გარემოებების გათვალისწინებით მისი შეცვლის თვალსაზრისით.⁶⁶³ დაკავების ხანგრძლივობის გონივრულობა უნდა შეფასდეს ყოველ კონკრეტულ საქმეში არსებული სპეციფიკის გათვალისწინებით.⁶⁶⁴

პატიმრობის ვადის გონივრულობის შეფასებისას გასათვალისწინებელი გარემოებებია, იმ კონკრეტული დანაშაულისათვის დაწესებული სასჯელის ზომაც, რომლისთვისაც ხდება პირის წინასწარ პატიმრობაში მოქცევა, ვინაიდან პატიმრობის ვადის ხანგრძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს, და არ უნდა იყოს შეუსაბამო იმ სასჯელისა, რომელიც შეიძლება დაეკისროს პიროვნებას ჩადენილი დანაშაულისათვის.⁶⁶⁵

როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლები ვერ უზრუნველყოფენ გამოძიების ყურადღებით ჩატარებას და დაპატიმრებულთა სასამართლოს წინაშე დროულ წარდგენას, ადგილი აქვს კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილის

662 შ. ტრექსელი, ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2009, 537

663 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006) 13 ნვერი სახელმწიფოსადმი პატიმრობის გამოყენების, მისი განხორციელების პირობებისა და ძალადობის საწინააღმდეგო ზომების შესახებ (ნიღებულა მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2006 წლის 27 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების 974-ე სხდომაზე)

664 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი VI, ევროპის საბჭო, თბ., 2013, 75

665 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006) 13 ნვერი სახელმწიფოსადმი პატიმრობის გამოყენების, მისი განხორციელების პირობებისა და ძალადობის საწინააღმდეგო ზომების შესახებ (ნიღებულა მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2006 წლის 27 სექტემბერს მინისტრთა მოადგილეების 974-ე სხდომაზე)

დარღვევას.⁶⁶⁶ პატიმრობის 9 თვიანი ვადის ამონურვამდე თუ გამოძიება ვერ დასრულდება, პროკურორმა უნდა მიმართოს სასამართლოს აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის მოთხოვნით, ვინაიდან აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ პატიმრობის ვადის გაგრძელება დაუშვებელია. ხოლო თუ კანონით დადგენილი პატიმრობის მაქსიმალური ვადის გასვლამდე სამართალწარმოება დასრულდება გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანით, ცხადია, გაუქმდება პატიმრობა და დაიწყება განაჩენით განსაზღვრული სასჯელის მოხდა.

ვადის თავიდან ათვლის საფუძველს არ წარმოადგენს საქმეთა გამოყოფა ან გაერთიანება. სასამართლო პატიმრობის გამოყენების საკითხის განხილვისას, მათ შორის გადასინჯვისას, პატიმრობის ხანგრძლივობის მიუხედავად, ვალდებულია „გამოიჩინოს განსაკუთრებული გულისხმიერება აღნიშნული პროცესუალური მოქმედების განხორციელებისას.“⁶⁶⁷ პატიმრობა, მისი ხანგრძლივობის მიუხედავად, უნდა იყოს ჯეროვნად დასაბუთებული.⁶⁶⁸

საგულისხმოა, რომ პროკურორი სასამართლოს წინაშე შუამდგომლობის დაყენებისას ითხოვს უბრალოდ პატიმრობის გამოყენებას კონკრეტული ვადის მითითების გარეშე.

9 თვიან ვადასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტება საქმეზე „მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. ამ გადაწყვეტილების თანახმად, არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლის მე-2 ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც უშვებს კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმეზე ბრალდებულის პატიმრობას, თუ ამ საქმეზე ბრალის

666 იხ. ფ. ლიჩი, ს. ლევის-ენტონი, დ. სტრაისტეანუ და სხვ. თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით {მე-5 მუხლი}, თბილისი 2009, 92.

667 *Pakuria v Georgia*, ECtHR, 06/11/2007, §63; *Jablonski v Poland*, ECtHR 21/12/2000, §80.

668 *Idalov v Russia* ECtHR (GC), 22/05/2012, §10; *Castravet v Moldova*, ECtHR 13/03/2007, §33

ნაყენების ან ბრალის ნაყენებისთვის საკმარისი საფუძვლის გამოვლენის შემდეგ მას პატიმრობაში ერთობლივად გატარებული აქვს 9 თვე მის მიმართ მიმდინარე ნებისმიერი სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში.⁶⁶⁹

თუ პირს კონკრეტულ ბრალდების საქმეზე აღკვეთის ღონისძიების სახით უკვე შეფარდებული აქვს პატიმრობა, მაგრამ მის მიმართ არსებობს სხვა საქმე, რომელზედაც არის ბრალდების ნაყენების საფუძველი, თუმცა გარემოებათა გამო ახალი ბრალდება წარდგენილ იქნება მხოლოდ პირველ საქმეზე 9 თვიანი ვადის ამონაწერამდე რამდენიმე ხნით ადრე, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიხედვით, ასეთ შემთხვევაში პირი პატიმრობაში დარჩება მხოლოდ პირველი ბრალდებიდან 9 თვის განმავლობაში. ანუ დამატებითი ბრალდება ვედარ გახდება პატიმრობის ახალი ვადის ათვლის საფუძველი. აღნიშნული გადაწყვეტილების მიზანი ცალსახად არის ის, რომ ბრალდების მხარემ ბოროტად არ ისარგებლოს დისკრეციული უფლებამოსილებით და ხელოვნურად არ გააჭიანუროს პირის პატიმრობაში ყოფნის ვადა. პატიმრობის ზღვრული ვადის განსაზღვრასთან დაკავშირებით სასამართლომ დაადგინა, რომ „ერთდროულად წარდგენილი რამდენიმე ბრალდების პირობებში, ყოველ კონკრეტულ საქმეზე პატიმრობის ზღვრული ვადის განსაზღვრისას ბრალდებულ პირს უნდა ჩაეთვალოს ის პერიოდი, რომელიც მან ბრალის ნაყენების შემდეგ, თუნდაც სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე გაატარა პატიმრობაში“.⁶⁷⁰

ამასთან, საკონსტიტუციო სასამართლო ანესებს საგამონაკლისო შემთხვევებს, როცა პატიმრობის ხანგრძლივობა შეიძლება აღემატებოდეს 205-ე მუხლით დადგენილ 9 თვიან ვადას. კერძოდ, 1) როდესაც ადგილი აქვს პატიმრობის განმეორებით გამოყენებას იმ დანაშაულთან მიმართებით, რომელიც პირმა პატიმრობის შეფარდების შემდეგ ჩაიდინა. 2) თუ პატიმრობამდე

669 იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 15/09/2015 წლის გადაწყვეტილება №3/2/646 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

670 იქვე.

ჩადენილ დანაშაულზე პირის ბრალდებულად ცნობის საფუძველი ბრალდების მხარისთვის ცნობილი გახდა მხოლოდ თავდაპირველ საქმეზე პატიმრობის შეფადების შემდეგ.

ნებისმიერ სხვა შემთხვევაში, ბრალდებათა სიმრავლის მიუხედავად, პატიმრობის საერთო ფაქტობრივი ხანგრძლივობა არ შეიძლება აღემატებოდეს 9 თვეს.⁶⁷¹

„დაუშვებელია კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმეზე პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენება იმ მომენტიდან, როდესაც ამ საქმეზე ბრალის წაყენების შემდეგ მის მიერ წინასწარ პატიმრობაში გატარებული ვადა (ნებისმიერ სისხლის სამართლის საქმეზე) გაუტოლდება 9 თვეს“.⁶⁷²

მიუხედავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მოცემული პოზიციისა, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი კვლავ არ შეიცავს დათქმას 9 თვიანი ვადის საგამონაკლისო შემთხვევებთან დაკავშირებით. აუცილებელია აღნიშნული საგამონაკლისო შემთხვევები სსსკ-ის 205-ე მუხლის მე-2 ნაწილში იყოს ასახული და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სასამართლომ იხელმძღვანელოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების რელევანტური ნორმატიული ჩანაწერით.

პატიმრობის მაქსიმალური ვადის დადგენამ არ უნდა გამოიწვიოს პატიმრობის ვადის რეგულარული გადახედვა თითოეული კონკრეტული საქმის გარემოებების გათვალისწინებით მისი შეცვლის თვალსაზრისით. ამიტომ კანონმდებელი ავალდებულებს სასამართლოს, რომ სასამართლო კონტროლი პატიმრობის გამოყენებაზე ავტომატურად, გონივრული პერიოდულობით⁶⁷³ უნდა ხორციელდებოდეს და არ უნდა იყოს დამოკიდებული პატიმრობაში მყოფი პირის მხრიდან გადასინ-

671 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბილისი 2015, 610.

672 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის გადაწყვეტილება №3/2/646 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 34

673 Assenov and Others v Bulgaria, ECtHR 28/10/1998, §162.

ჯვის მოთხოვნაზე.

რაც არ უნდა მოკლე პერიოდი იყოს პატიმრობა, შესაბამისმა ორგანოებმა მაინც სათანადოდ უნდა დაასაბუთონ მისი აუცილებლობა.⁶⁷⁴

ბრალდებული უნდა გათავისუფლდეს, თუ არ არსებობს მისი დაკავების საკმარისი საფუძველი. უაღრესად გაჭიანურებულმა პატიმრობამ შეიძლება საფრთხე შეუქმნას უდანაშაულობის პრეზუმფციას.⁶⁷⁵ იმისთვის, რომ პატიმრობაში ყოფნის ვადა, ვადის ხანგრძლივობის გამო, ბრალდებულის მიმართ დამნაშავესავით მოპყრობას გაუტოლდეს, მან უფლებაში ჩარევის ინტენსივობის მაღალ ხარისხს უნდა მიაღწიოს, უნდა გასცდეს მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესის ხელშეშლის აღკვეთის უზრუნველყოფას მისი მიზნისა და მოქმედების ეფექტიდან გამომდინარე, გაუთანაბრდეს პირის დამნაშავედ გამოცხადებას.⁶⁷⁶

პატიმრობის ვადების განმსაზღვრელი ბუნდოვანი ნორმების ადამიანის თავისუფლების უფლებასთან არათავსებადი ხასიათი აღნიშნულია ევროპული სასამართლოს არაერთ გადაწყვეტილებაში. მაგალითად, საქმეზე *Šebalj v. Croatia* განმცხადებლის მიმართ მოხდა კანონით დადგენილი პატიმრობის ვადის გასვლის შემდეგ ახალი ვადით პატიმრობის შეფარდება სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებული პატიმრობის გადაწყვეტილების საფუძველზე. ხორვატიის კანონმდებლობის ნორმები ადგენდნენ პატიმრობის ზღვრულ ვადას, თუმცა კანონი არ უთითებდა, ეს ვადა გამოიყენებოდა მხოლოდ ერთ სისხლის სამართლის საქმეზე თუ წარმოადგენდა ზღვრულ ვადას დანაშაულთა სიმრავლის პირობებშიც (აბზაცი 160).⁶⁷⁷

შედარებისთვის ინგლისში პატიმრობის ვადა მოიცავს დაკავებიდან მაგისტრატი მოსამართლის მიერ საქმის არსებითად განსახილველად სასამართლოსთვის გადაცემის საკითხის

674 *Idalov v. Russia*, ECtHR, 22.05.2012, no. 5826/03, §140

675 *Cagas v Philippines*, UNHRC, 23/11/2001, §7.3.

676 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 26/06/2015 წლის საოქმო ჩანაწერი N646, II – 9.

677 *Šebalj v. Croatia*, საჩივრის N4429/09, 28/06/2011, §179

გადაწყვეტამდე პერიოდს, რომელიც არ შეიძლება გაგრძელდეს 70 დღეზე მეტხანს, ხოლო გვირგვინის სასამართლოსათვის საქმის გადაცემის შემდეგ საქმის განხილვის ვადა შეადგენს 112 დღეს.⁶⁷⁸ ამასთან, თავდაპირველად პირს პატიმრობა შეეფარდება 8 დღის ვადით და შემდეგ ყოველ 8 დღეში ერთხელ განიხილება პატიმრობის გაგრძელების აუცილებლობის საკითხი პატიმრობის ვადის ამონაწერამდე.⁶⁷⁹

გერმანიაში პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 6 თვეს, თუმცა გარკვეულ საგამონაკლისო შემთხვევებში შესაძლებელია ამ ვადის გაზრდა 12 თვემდე. გერმანიაშიც პატიმრობა დაიშვება მხოლოდ როგორც უკიდურესი საშუალება. კანონმდებლობა ეყრდნობა პროპორციულობის ტესტს და შესაბამისად, პატიმრობა გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ იგი ბრალდებულის მხრიდან მომდინარე საფრთხეების პროპორციული იქნება.

საფრანგეთში პატიმრობის ზოგადი მაქსიმალური ვადა არის 4 თვე დელიქტის გამოძიებისას, ხოლო დანაშაულებზე 1 წელი. ამასთანავე მნიშვნელოვანია, რომ პატიმრობის ზოგადი ვადის მაქსიმალური ოდენობა შესაძლოა არ იქნეს გამოყენებული, თუ ბრალად წარდგენილი ქმედება არ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 5 წელზე მეტი ვადით.⁶⁸⁰

678 Criminal Law, England and Wales, The Prosecution of Offences (Custody Time Limits) Regulations 1987, 26.02.1987, No. 299

679 Н. В. Ткачева, Особенности применения мер пресечения уголовно-процессуального принуждения в Великобритании// 2008, 2_3

680 Code of Criminal Procedure of France, updated 01.01.2006, მუხლი 141 და 145

6.5. საპატიმრო გირაო

საპატიმრო გირაოს გამოყენების წესი რეგულირებულია სსსკ მე-200 მუხლის მე-6 ნაწილით. კერძოდ, სასამართლო პროკურორის შუამდგომლობით ან საკუთარი ინიციატივით, გირაოს გამოყენების უზრუნველყოფის მიზნით პატიმრობას უფარდებს ბრალდებულს, რომლის მიმართაც გამოყენებულია დაკავება სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების სახით, მის მიერ აღსრულების ეროვნული ბიუროს სადებოზიტო ანგარიშზე გირაოს სრულად ან ნაწილობრივ (მაგრამ არანაკლებ 50%-ისა) შეტანამდე. ამ ნორმიდან გამომდინარე, თუ პირის მიმართ გამოყენებულია დაკავება და მას აღკვეთის ღონისძიების სახით შეეფარდება გირაო, ასეთ დროს, სავალდებულო წესით უნდა მოხდეს მისთვის საპატიმრო გირაოს გამოყენება, კერძოდ, ბრალდებული დარჩება პატიმრობაში მანამ, სანამ არ გადაიხდის გირაოს თანხას სრულად ან ნაწილობრივ (მაგრამ არანაკლებ 50%-ისა), რომელსაც სასამართლო განსაზღვრავს.

აღნიშნული ნარმოადგენს უზრუნველყოფის ღონისძიებას, რათა თავისუფლებაში ყოფნის შემთხვევაში ბრალდებულმა თავი არ აარიდოს გირაოს თანხის გადახდას და არ მიიმალოს ან არ გამოცხადდეს სასამართლოში^{.681}

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კანონი უშვებს გირაოს სრული ოდენობის ნახევრის გადახდის შემთხვევაშიც ბრალდებულის გათავისუფლების შესაძლებლობას, პრაქტიკაში აღნიშნული შეღავათი თითქმის არ გამოიყენება ბრალდებულის მიმართ. მოსამართლეები ყოველთვის უთითებენ გირაოს თანხის მხოლოდ სრულად გადახდის შემდეგ გათავისუფლების ვალდებულებაზე. „გირაოს გამოყენების უზრუნველყოფის მიზნით, გირაოს თანხის სრული მოცულობით შეტანამდე ბრალდებულის მიმართ გამოყენებულ იქნეს პატიმრობა“^{.682} ხშირად განჩინების სარეზოლუციო ნაწილი შეიცავს ბრალდებუ-

681 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 15/07/2013 განჩინება N10დ-3098-13

682 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 28/01/2014 განჩინება N10ა/574-14

ლის გაფრთხილებას გირაოს შეუტანლობის შემთხვევაში მოსალოდნელ სამართლებრივ შედეგებზე. „ბრალდებულს ან მის სასარგებლოდ გირაოს შემტან სხვა პირს განემარტოთ, რომ თუ იგი დადგენილ ვადაში არ უზრუნველყოფს გირაოს თანხის სრული მოცულობით შეტანას ან შესაბამისი ღირებულების უძრავი ქონებით უზრუნველყოფას, ბრალდებული ზ.ს. დარჩება პატიმრობაში“.⁶⁸³ ასეთი მიდგომა არ არის გამართლებული, ვინაიდან, ჯერ ერთი, მოცემულ შემთხვევაში არ არსებობს პატიმრობის გამოყენებისათვის აუცილებელი ნორმატიულად განსაზღვრული საფრთხეები და მეორე, კანონი ითვალისწინებს დაკისრებული გირაოს თანხის 50 პროცენტის გადახდის შემთხვევაში გათავისუფლების შესაძლებლობას, პრაქტიკა კი კანონის გვერდის ავლით, აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, რაც გაუმართლებელია. გარდა ამისა, საპატიმრო გირაო სასამართლოს შეუძლია გამოიყენოს როგორც პროკურორის შუამდგომლობით, ასევე საკუთარი ინიციატივითაც, რაც ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის პროცესის ზოგად სულისკვეთებას. ისევე როგორც მოსამართლე არ არის უფლებამოსილი პროკურორის მიერ მოთხოვნოლ აღკვეთის ღონისძიებაზე უფრო მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება გამოიყენოს ბრალდებულის მიმართ, ასევე არ უნდა იყოს კანონით დაშვებული ბრალდების მხარის შუამდგომლობის გარეშე, მხოლოდ მოსამართლის ინიციატივით საპატიმრო გირაოს გამოყენება.

6.6. არასრულწლოვნის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების თავისებურებები

როგორც გაეროს საერთაშორისო სტანდარტები, ასევე საქართველოს შიდა კანონმდებლობა, არასრულწლოვან ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა მიმართ პატიმრობის გამოყენების ზოგადად არსებული წესებიდან განსხვავებულ წესებს ადგენს.

683 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 01/01/2014 განჩინება N10ა/1-14

ის მინიმალური სტანდარტები, რაც დაწესებულია პაციმ-რობის გამოყენებისთვის, როგორც საქართველოს შიდა კანონმდებლობით, ასევე საერთაშორისო აქტებით, ბუნებრივია, გამოიყენება არასრულწლოვანთა მიმართ, მაგრამ გარდა ამისა, არასრულწლოვან ბრალდებულებთან მიმართებაში, კანონმდებლობა იცნობს სხვადასხვა შეზღუდვებსა და გარანტიებს.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინება. არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები არის – არასრულწლოვნის უსაფრთხოების, კეთილდღეობის, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, განვითარების, რესოციალიზაცია – რეაბილიტაციისა და სხვა ინტერესები, რომლებიც საერთაშორისო სტანდარტებისა და არასრულწლოვანთა ინდივიდუალური მახასიათებლების შესაბამისად განისაზღვრება.⁶⁸⁴

ბავშვის საუკეთესო ინტერესები არის ბავშვის კეთილდღეობის, უსაფრთხოების, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, განვითარების, საზოგადოებრივი, ზნეობრივი და სხვა ინტერესები, რომლებსაც პრიორიტეტულად განსაზღვრავს მშობელი ბავშვის უფლებათა კოდექსის, საქართველოს კონსტიტუციის, ბავშვის უფლებათა კონვენციის, მისი დამატებითი ოქმებისა და საქართველოს სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და ბავშვის ინდივიდუალური მახასიათებლების შესაბამისად, მისი მონაწილეობით და მისი მოსაზრების გათვალისწინებით.⁶⁸⁵

„პეკინური წესების“ მიხედვით, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ არასრულწლოვანი დამნაშავეს ცხოვრება იყოს შინაარსიანი, დროის იმ პერიოდში, როდესაც ის ყველაზე მეტად არის მიდრეკილი არასწორი საქციელისკენ, ხელი შეუწყოს პიროვნების განვითარებისა და განათლების მიღების პროცესს.⁶⁸⁶ „საუკეთესო ინტერესების ტესტი მოითხოვს, რომ არას-

684 არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-3 მუხლის მე-4 ნაწ.

685 ბავშვის უფლებათა კოდექსი, მუხლი 3, თ“ქვეპუნქტი

686 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ(პეკინის წესები),1985, წესი 1,2

რულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემამ არ უნდა გამოიყენოს დამსჯელობითი ღონისძიებები და ამის ნაცვლად ხელი შეუწყოს დანაშაულის ჩამდენი ბავშვების რეინტეგრაციას.⁶⁸⁷

ბავშვზე მორგებული მართლმსაჯულება უზრუნველყოფს ბავშვის ყველა უფლების პატივისცემასა და ეფექტიან რეალიზებას ბავშვის მონანილეობის, მისი საუკეთესო ინტერესებისთვის უპირატესობის მინიჭების, ბავშვის ღირსების პატივისცემის, უთანასწორო მოპყრობის დაუშვებლობისა და კანონის უზენაესობის პრინციპების საფუძველზე.⁶⁸⁸

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი განსაზღვრავს ყველაზე მსუბუქი საშუალებისა და ალტერნატიული ზომის პრიორიტეტულობას, რომლის დროსაც პირველ რიგში განიხილება განრიდების ან აღდგენითი მართლმსაჯულების ღონისძიების გამოყენების შესაძლებლობა და ფასდება, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებასა და სასჯელის გამოყენებაზე უკეთ უზრუნველყოფს თუ არა განრიდება ან ღონისძიება არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია – რეაბილიტაციას და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას.⁶⁸⁹

აღნიშნული ნორმატიული აქტი, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების სრულიად განსხვავებულ წესებს ადგენს არასრულწლოვნებთან მიმართებაში, ვინაიდან საერთაშორისო სამართალი მკაცრად ზღუდავს გარემოებებს, რომელთა შემთხვევაშიც დაიშვება ბავშვების დაპატიმრება, იქნება ეს ბრალის წაყენების შემდეგ სასამართლო განხილვამდე, თუ ბრალის წაყენებამდე გამოძიებისას.⁶⁹⁰

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში არასრულწლოვანთა საქმეების განსაკუთრებული წარმოების წესი შეესაბამება საქართველოს მიერ ნაკისრ საერთაშორის-

687 მ. ივანიძე, ნ. თოდუა, ი. ვარძელაშვილი, თ. მახარობლიძე, არასრულწლოვანთა კანონმდებლობის ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკა, 2017, 13

688 ბავშვის უფლებათა კოდექსი, მუხლი 69, პუნქტი 1

689 იხ. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მუხლი 8–2.

690 ქეროლინ ჰამილტონი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკანონმდებლო რეფორმის სახელმძღვანელო მითითებები, გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2013, 80

სო-სამართლებრივ ვალდებულებებს. დაცულ უნდა იქნეს არასრულწლოვნის უფლებები როგორც გამოძიების პერიოდში, ისე საქმის განხილვის მომენტში და გამოტანილ იქნეს კანონიერი, დასაბუთებული და სამართლიანი განაჩენი. ამ მოთხოვნებიდან გამომდინარე, არასრულწლოვანთა საქმეების წარმოების განსხვავებული წესი გულისხმობს, რომ პროცესის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა არის საქმის მწარმოებელ პირთა მიერ მოზარდის ბუნების კარგად ცოდნა და საქმისწარმოების დროს მისი გათვალისწინება⁶⁹¹, თუმცა „არასრულწლოვნება ავტომატურად არ გამოორიციხავს ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენებას“⁶⁹²

არასრულწლოვნების მიმართ პატიმრობის გამოყენებასთან დაკავშირებით, არაერთი საერთაშორისო აქტი მიუთითებს, რომ ბავშვის თავისუფლების აღკვეთა დაიშვება მხოლოდ როგორც უკიდურესი ზომა და რაც შეიძლება ნაკლები პერიოდის განმავლობაში, მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში.⁶⁹³

ბავშვის უფლებათა კომიტეტის №10 ზოგადი კომენტარი მოითხოვს, რომ წინასწარი პატიმრობა არასდროს არ იქნეს გამოყენებული როგორც სასჯელი, რადგან ეს ინვესს უდანაშაულობის პრეზუმციის დარღვევას.⁶⁹⁴

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიხედვით, არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით შეიძლება გამოყენებული იქნეს მეთვალყურეობაში გადაცემა, შეთანხმება გაუსვლელობისა და სათანადო ქცევის შესახებ, პირადი თავდებობა, გირაო, პატიმრობა. გარდა ამისა, არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის

691 მ. შალიკაშვილი, გ. მიქანაძე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების თავისებურებები: არასრულწლოვანთა კრიმინოლოგიური, სისხლის სამართლებრივი, პენიტენციური და საერთაშორისო – სამართლებრივი საფუძვლები, 2011, 108

692 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა ჯგუფი, თბილისი 2015, 592

693 იხ. ბავშვის უფლებათა კონვენციის 37– მუხლის „ბ“ პუნქტი; პეკინის წესების მე-17 წესი; ჰავანის წესების მე-2 წესი

694 ბავშვის უფლებათა კომიტეტი, ზოგადი კომენტარი N 10 (2007), პუნქტი 8

ლონისძიებასთან ერთად შეიძლება გამოყენებული იქნეს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ერთი ან რამდენიმე ღონისძიება.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი ითვალისწინებს პატიმრობას, როგორც უკიდურეს ღონისძიებას. ამასთან, არასრულწლოვნის დაპატიმრება შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადით და რეგულარული გადასინჯვის პირობით უნდა იქნეს გამოყენებული.

1998 წლის 20 თებერვლის საპროცესო კოდექსის 159-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, არასრულწლოვნის მიმართ აღკვეთის ღონისძიებად დაპატიმრება, როგორც წესი, არ გამოიყენებოდა. თუმცა თუ არასრულწლოვანი ბრალდებული დაარღვევდა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიების პირობებს, შესაძლებელი იყო მის მიმართ პატიმრობის გამოყენება. ამ შემთხვევაში კანონმდებელი ნაკლებად ითვალისწინებდა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობას.

მოსამართლე ვალდებულია განსაკუთრებული გულმოდგინებით განიხილოს არასრულწლოვანი პირის მიმართ პატიმრობის გამოყენების საკითხი. „პეკინური წესების“ თანახმად, მოსამართლე ანდა სხვა უფლებამოსილი პირი ან ორგანო დაყოვნების გარეშე განიხილავს არასრულწლოვანი ბრალდებულის გათავისუფლების საკითხს,⁶⁹⁵ შესაბამისად, არასრულწლოვანი პირის ბრალდების საქმეზე, (თუ ბრალდებული დაკავებულია) ნებისმიერი უფლებამოსილი პირი, ვალდებულია პირველ რიგში განიხილოს მისი გათავისუფლების საკითხი.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 64-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის, როგორც უკიდურესი ღონისძიების, გამოყენებისათვის კუმულაციურად უნდა არსებობდეს შემდეგი სამი პირობა: ა) სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულისათვის სასჯელის სახით გათვალისწინებული უნდა იყოს

695 გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ (პეკინური წესები), 1985, წესი 10,2

თავისუფლების აღკვეთა; ბ) პატიმრობა უნდა წარმოადგენდეს ერთადერთ საშუალებას, რომელიც უზრუნველყოფს, რომ თავიდან იქნეს აცილებული არასრულწლოვანი ბრალდებულის მიმალვა, მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ან მტკიცებულებების მოპოვებისათვის ხელის შეშლა ან ახალი დანაშაულის ჩადენა; გ) მიზანი, რომელსაც არასრულწლოვანი ბრალდებულის პატიმრობა ემსახურება, უნდა აღემატებოდეს მისი თავისუფლების ინტერესს.

ჩამოთვლილთაგან რომელიმე პირობის არარსებობა, გამორიცხავს მოსამართლის შესაძლებლობას არასრულწლოვან ბრალდებულს შეუფარდოს პატიმრობა.

უნდა ითქვას, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი თითქმის უმრავლეს დანაშაულებთან მიმართებით ითვალისწინებს სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთას, ამიტომ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ თუ კანონმდებელს სურდა შეღავათი შემოეტანა არასრულწლოვანი ბრალდებულისათვის, უმჯობესი იყო ხსენებული დაეკავშირებინა დანაშაულის კატეგორიასთან (მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე) და არა კონკრეტული სასჯელის სახესთან.⁶⁹⁶ მეორე პირობას რაც შეეხება, ის საპროცესო კოდექსით სრულწლოვანებისთვის დადგენილი საფუძვლის მსგავსია, თუმცა არასრულწლოვნებთან მიმართებით აღნიშნული საფრთხეები შესაძლებელია ნაკლები ინტენსივობით არსებობდეს.

მიზანი, რომელსაც არასრულწლოვანი ბრალდებულის პატიმრობა ემსახურება, უნდა აღემატებოდეს მისი თავისუფლების ინტერესს – გულისხმობს იმას, რომ პატიმრობა არ გამოიწვევს იმაზე მეტ ზიანს, რაც შეეძლო არასრულწლოვნისთვის თავისუფლებაში ყოფნას გამოეწვია⁶⁹⁷.

პატიმრობის განსაკუთრებული წესის განსაზღვრით არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი უზრუნველყოფს არასრულწლოვანთა კანონიერი ინტერესების ეფექტურ დაცვას.

696 მ. შალიკაშვილი, გ. მიქანაძე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მე-2 გამოცემა, 2016, 185

697 იქვე, 187

არასრულწლოვანი და სრულწლოვანი ბრალდებულის მიმართ პატიმრობის გამოყენების საფუძვლები იდენტურია, თუმცა პატიმრობის ვადებია განსხვავებული.

თუ არასრულწლოვანი ბრალდებული პატიმარია, წინასასამართლო სხდომამდე მისი პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს მისი დაკავებიდან 40 დღეს. თუ არასრულწლოვან ბრალდებულს პატიმრობა აქვს შეფარდებული, მოსამართლე ვალდებულია პირველივე წინასასამართლო სხდომაზე თავისი ინიციატივით განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი, მიუხედავად იმისა, დააყენა თუ არა მხარემ შუამდგომლობა პატიმრობის შეცვლის ან გაუქმების შესახებ. ამის შემდეგ მოსამართლე ვალდებულია თავისი ინიციატივით, ყოველ 20 დღეში ერთხელ მაინც განიხილოს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხი, მაშინ როდესაც სრულწლოვნის შემთხვევაში ასეთი ვადა 2 თვეს შეადგენს. პატიმრობის გაგრძელების, შეცვლის ან გაუქმების საკითხის განხილვისას მტკიცების ტვირთი ბრალდების მხარეს ეკისრება. ბოლოს, კი აღსანიშნავია, რომ არასრულწლოვანი ბრალდებულის პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 6 თვეს. თუ საქმის წარმოების პროცესში არასრულწლოვანი მიაღწევს სრულწლოვანების ასაკს პატიმრობის მაქსიმალური 6 თვიანი ვადა დარჩება ძალაში, თუ შეიცვლება 9 თვიანი ვადით, ამ საკითხზე არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი პასუხს არ იძლევა, რაც კანონმდებლობის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს.

როგორც ვხედავთ, არასრულწლოვან ბრალდებულებთან მიმართებით საკმაოდ შემცირებულია პატიმრობის ვადები, მაგრამ თუ არის შესაძლებელი კანონით გათვალისწინებულ ვადაზე უფრო სწრაფად არასრულწლოვანთა მიმართ საქმის წარმოების დასრულება, ასეთი შესაძლებლობა აუცილებლად უნდა იქნეს გამოყენებული. როდესაც არასრულწლოვან ბრალდებულთა მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებულია პატიმრობა, სასამართლოებმა და საგამოძიებო ორგანოებმა პრიორიტეტულად მაქსიმალურად სწრაფად უნდა განიხილონ

მსგავსი საქმეები, რათა არასრულწლოვნები საპატიმროში მაქსიმალურად მოკლე დროით იმყოფებოდნენ.⁶⁹⁸

როდესაც აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოიყენება პატიმრობა, ამ დროს მეტწილად საფრთხის წინაშე დგას უდანაშაულობის პრეზუმფცია, ამიტომაც, საკმაოდ მაღალი სტანდარტით უნდა იყოს დასაბუთებული პროკურორის შუამდგომლობა, რომლითაც ითხოვს არასრულწლოვნის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებას. წინასწარ პატიმრობაში მყოფი („ჯერ გაუსამართლებელი“) არასრულწლოვნები ითვლებიან უდანაშაულოებად და არასრულწლოვნის დაკავება სასამართლომდე მაქსიმალურად უნდა იქნეს თავიდან არიდებული და გამოყენებულ უნდა იქნეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში.⁶⁹⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში არასრულწლოვან ბრალდებულზე საუბრისას აღნიშნავს: მთავრობა განმცხადებლის პატიმრობას ამართლებდა იმ საფუძვლით, რომ მას ბრალად ედებოდა სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, მაგრამ არ დაუდასტურებია, რომ თავდაპირველად განიხილეს ალტერნატიული ღონისძიებები, პატიმრობა კი გამოყენებულია, როგორც უკიდურესი ზომა.⁷⁰⁰

მოზარდობის პერიოდი არის ცხოვრების ფაზა, რომელიც ხასიათდება ცვლილებებით განვითარების მრავალ სფეროში, ბიოლოგიური, კოგნიტური და სოციალური სფეროების ჩათვლით, ამ ცვლილებებს თან ახლავს ქცევითი და ემოციური პრობლემები⁷⁰¹, პატიმრობის გამოყენებამ კი შესაძლოა, მეტად ავნოს განვითარების მოცემულ სფეროებს, ვიდრე სრულწლოვნის შემთხვევაში. პატიმრობის გამოყენების დროს არასრულწლოვნის შემთხვევაში არაპროპორციულობის და არამართლზომიერების

698 საერთაშორისო სტანდარტები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში, გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2011,52

699 იქვე

700 Guvec v. Turkey, 7033/01, 20/01/2009.

701 ე. კავთუაშვილი, არასრულწლოვანი დამნაშავე და დანაშაულის პრევენცია, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“.N3(38),151

რისკი უფრო მაღალია, ვიდრე სრულწლოვნის შემთხვევაში...ის ფაქტი, რომ ისინი დაპატიმრებულნი და განთავსებულნი არიან ციხეში, ან არასრულწლოვანთა დაწესებულებაში, მთელი ცხოვრების განმავლობაში ასვამს მათ დაღს.“⁷⁰² არასრულწლოვანთან მიმართებაში პატიმრობის გამოყენების საპროცესო-სამართლებრივი საფუძვლების დასაბუთება სრულწლოვანებისგან განსხვავებით, შესაძლოა, უფრო რთული იყოს, მაგალითად, მიმალვის საფრთხე, ვინაიდან შესაძლოა მას საერთოდ არ ჰქონდეს პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი და ა.შ.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი განსაზღვრავს, რომ არასრულწლოვანი ბრალდებულის შემთხვევაში პროცესის მონაწილეები აუცილებლად უნდა იყვნენ სპეციალიზირებულნი, რათა უკეთ შეძლონ არასრულწლოვნის საჭიროებების გაცნობიერება.

აღსანიშნავია, რომ საკანონმდებლო დონეზე პატიმრობის გამოყენების წესი მაქსიმალურად შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს, თუმცა პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როდესაც არასრულწლოვნის მიმართ პატიმრობის გამოყენება იმავე დასაბუთებით გვხვდება, როგორც სრულწლოვნის შემთხვევაში.

არასრულწლოვნის ცხოვრების, აღზრდის, განვითარების პირობების, ოჯახური ვითარებისა და სხვა გარემოებების დადგენა ევალებათ როგორც გამომძიებელს, ასევე პროკურორსა და განსაკუთრებით, მოსამართლეს. ვინაიდან მოსამართლემ მოზარდს პატიმრობა უნდა შეუფარდოს მხოლოდ მისი პიროვნების ზედმინევენით სრულყოფილი შესწავლის საფუძველზე, რაც, პირველ რიგში, გულისხმობს მოზარდის სოციალურ გარემოს, ოჯახური მდგომარეობის, მიდრეკილებების, სწავლასა და მუშაობასთან დამოკიდებულების სრულყოფილად გაცნობასა და ანალიზის.⁷⁰³

702 ლ. ფაფიაშვილი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ზოგიერთი საკითხი, ჟურნ., „საერთაშორისო სამართალი“, N 1, 2008, 153

703 მ. შალიკაშვილი, გ. მიქანაძე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების თავისებურებები: არასრულწლოვანთა კრიმინოლოგიური, სისხლისსამართლებრივი, პენიტენციური და საერთაშორისო – სამართლებრივი საფუძვლები, 2011, 112

სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ არასრულწლოვანთა მიმართ პატიმრობის გამოყენება ხდება მართლაც საგამონაკლისო შემთხვევებში. ზოგჯერ სააპელაციო სასამართლო ცვლის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოყენებულ ღონისძიებას. მაგალითად, თბილისის სააპელაციო სასამართლო არ დაეთანხმა საქალაქო სასამართლოს მიერ გამოტანილ განჩინებას აღკვეთის ღონისძიების თაობაზე და პატიმრობა შეუცვალა გირაოთი. განჩინებაში აღნიშნა, რომ ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით გირაოს გამოყენება დამატებით ღონისძიებასთან ერთად, ჩადენილი ქმედების ხასიათის, დანაშაულის სიმძიმის, ბრალდებულის ასაკის, მისი ოჯახის ქონებრივი შესაძლებლობების გათვალისწინებით არის ბრალდებულის ნორმალურად მოქცევის გარანტი.⁷⁰⁴

მნიშვნელოვანია, რომ არასრულწლოვნის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება (რომელიც მართალია, არის სავსებით კანონიერი ქმედება იმ არასრულწლოვნის მიმართ, რომელმაც მიაღწია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ასაკს და არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, რომ ჩაიდინა დანაშაული) და აღკვეთის ღონისძიების ეტაპზე კონკრეტული ფორმის შერჩევა მოხდეს განსაკუთრებული სიფრთხილით და გამოყენებული ნებისმიერი ღონისძიება, ყველა შემთხვევაში იყოს მისი პიროვნებისა და ჩადენილი ქმედების თანაზომიერი (პროპორციული), ხოლო უპირატესობა ყოველთვის უნდა მიენიჭოს უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვის ყველაზე მსუბუქ ფორმას, რათა უპირველესად გათვალისწინებული იქნას არასრულწლოვნის მომავალში სათანადოდ აღზრდისა და მისი საზოგადოების ღირსეულ წევრად ჩამოყალიბების შესაძლებლობა.⁷⁰⁵

ბავშვის უფლებათა კონვენციის განხორციელების საკითხში მოსამართლეებისა და სამართალდამცავი ორგანოების სხვა თანამშრომლების დახმარებისათვის მთავრობამ უნდა დაგეგმოს,

704 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2015 წლის 25 თებერვლის განჩინება საქმეზე N1გ/178-15.

705 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის 2015 წლის 25 თებერვლის განჩინება საქმეზე N1გ/178-15

ჩამოაყალიბოს, განავითაროს და დააფინანსოს პატიმრობის ალტერნატიული ზომების გამოყენების საშუალებები სასჯელის შეფარდებამდე და მის შემდეგაც.⁷⁰⁶

6.7. საქართველოში აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების სტატისტიკური ანალიზი

2007-2019 წლების სტატისტიკური მონაცემები აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებასთან მიმართებით ასე გამოიყურება:⁷⁰⁷

საანგარიშო პერიოდი	შეფარდებული აღკვეთის ღონისძიებების რაოდენობა	პატიმრობა	
		სულ	%
2019 წელი	11031	5205	47.2%
2018 წელი	9997	4308	43.1%
2017 წელი	9501	3249	34.2%
2016 წელი	10598	3082	29.1%
2015 წელი	12429	3678	29.6%
2014 წელი	13644	4365	32.0%
2013 წელი	12756	3413	26.8%
2012 წელი	9120	3819	41.9%
2011 წელი	13309	6558	49.3%
2010 წელი	14959	8109	54.2%

706 ქეროლინ ჰამილტონი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკანონმდებლო რეფორმის სახელმძღვანელო მითითებები, გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2011,50

707 <http://www.supremecourt.ge/information-on-basic-statistical-data-of-common-courts-of-georgia-for-2007-2019>

2009 წელი	16043	8199	51.1%
2008 წელი	17250	7806	45.3%
2007 წელი	20417	8929	43.7%

როგორც სტატისტიკური მონაცემები გვიჩვენებს, პატიმრობის გამოყენების კუთხით პრაქტიკაში ცალსახად შეიმჩნევა დადებითი ტენდენცია, კერძოდ, 2010 წელთან შედარებით 2017-2018 წლებში თითქმის ორჯერ ნაკლებია მოთხოვნილი და გამოყენებული პატიმრობის შემთხვევები,

ზოგადად, ბოლო წლებში ბრალდების მხარის მიერ შემცირდა პატიმრობის მოთხოვნის მაჩვენებელი, ზრდადობის ტენდენცია შეიმჩნევა 2018-2019 წლების მონაცემებით ძირითადად ოჯახური ძალადობის საქმეების ხარჯზე. თანამედროვე პერიოდში აღნიშნული დანაშაული წარმოადგენს გამოწვევას. ვინაიდან მაღალია დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების საფრთხე, აღნიშნული დანაშაულის ჩადენის თითქმის ყველა შემთხვევაში ბრალდების მხარის მიერ ხდება პატიმრობის მოთხოვნა.

პატიმრობის გამოყენების შემცირება ერთმნიშვნელოვნად ლიბერალური სისხლის სამართლის პოლიტიკის შედეგია. პატიმრობის გამოყენების შედარებით დაბალი მაჩვენებლის მიზეზი ასევე შეიძლება იყოს სამართალწარმოებაში პატიმრობის დასაბუთების მაღალი სტანდარტის დამკვიდრების ტენდენცია, რაც ბოლო პერიოდში უდაოდ შეიმჩნევა.

დასკვნა

პირის თავისუფლების უფლება აბსოლუტური არ არის. ჩარევა დასაშვებია კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში საქართველოს კონსტიტუციითა და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად.

ნაშრომში განხილულია პატიმრობის გამოყენების მატერიალური და ფორმალური საფუძვლები. გაანალიზებულია სასამართლო პრაქტიკა პატიმრობის შეფარდების მიზანშეწონილობისა და დასაბუთებულობის კონტექსტში. გამოკვეთილია პატიმრობის გამოყენების, შეცვლის, გაუქმების, პატიმრობის შეფარდების მიზანშეწონილობისა და დასაბუთებულობის პრობლემური საკითხები და საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების, საქართველოს საერთო სასამართლების და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გაანალიზების საფუძველზე ჩამოყალიბებულია კონკრეტული წინადადებები პრაქტიკის დახვეწისა და კანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით. აღნიშნული წინადადებებიდან ყურადღებას გავამახვილებთ მხოლოდ ზოგიერთ მათგანზე, კერძოდ:

– საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლში მოცემულია ის საერთაშორისო სტანდარტების მქონე შეზღუდვები, რომელთა გამოყენებაც, მოქმედი რეგულაციით, შესაძლებელია მხოლოდ დამატებითი ღონისძიების სახით, თუმცა, საერთაშორისო გამოცდილებიდან გამომდინარე, უმჯობესი იქნებოდა ძირითადი აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების გარეშე, კანონმდებლობაში მათი დამოუკიდებელი გამოყენების შესაძლებლობის არსებობა და პატიმრობის ალტერნატიული მექანიზმების გამოყენების პრაქტიკაში დამკვიდრება;

– მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ გთავაზობს პატიმრობის გამოყენების რაიმე განსაკუთრებულ საფუძვლებს და აღნიშნული საფუძვლები აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების საერთო, ზოგადი წინაპირობების იდენტურია. აღნიშნული ფაქტი ერთის მხრივ, მეტყველებს იმაზე, რომ კანონი მოსამართლეს არ ზღუდავს ნორმატიული დანაწესებით და მას

საშუალებას აძლევს კონკრეტული შემთხვევის ინდივიდუალურ თავისებურებათა გათვალისწინებით, აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების საკითხთან მიმართებაში, მიიღოს სამართლიანი გადაწყვეტილება. მეორეს მხრივ, კანონი უნდა იყოს უფრო მეტად „განჭვრეტადი“ და ზუსტად უნდა იყოს მასში ჩამოყალიბებული კრიტერიუმები, რომელთა დაცვის საფუძველზე უნდა მიიღოს მოსამართლემ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გადაწყვეტილება პატიმრობის გამოყენების თუ მასზე უარის თქმის შესახებ;

– ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პირდაპირი მოთხოვნაა, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილებები პატიმრობის დასაბუთების ნაწილში არ უნდა იყოს მხოლოდ კანონის ციტირება. მიღებული განჩინება უნდა იყოს დასაბუთებული კონკრეტული საქმის ფაქტობრივი გარემოებებით, საიდანაც ნათლად უნდა იკვეთებოდეს, რომ შეფარდებული პატიმრობა არის პროპორციული და უკიდურესი ღონისძიება;

საერთაშორისო სტანდარტებიდან გამომდინარე, პატიმრობის გამოყენებისას ფორმალური (პროცესუალური), ფაქტობრივი (მტკიცებულებითი), ინდივიდუალობის და ხარისხობრივი ტესტი ერთობლიობაში უნდა იყოს სახეზე. ევროპული სასამართლო თავის არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტავს, რომ არ შეიძლება პირს პატიმრობა შეეფარდოს და საფუძვლად მითითებული იყოს აბსტრაქტული გარემოებები. აუცილებელია მოყვანილი იყოს კონკრეტული ფაქტების ერთობლიობა, რათა დასაბუთებული იყოს იმ მინიმალური სტანდარტის (დასაბუთებული ვარაუდი) არსებობა, რაც საჭიროა აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენებისათვის;

– პატიმრობის გამოყენების საჭიროება უნდა ეფუძნებოდეს მატერიალური და საპროცესო საფუძვლების დამაჯერებელ არგუმენტირებას. თუმცა ყველა საფუძვლის ერთდროულად არსებობა სახეზე, არაა აუცილებელი. საკმარისია თუნდაც ერთ-ერთი მათგანის არსებობა, თუ ის იქნება დასაბუთებული საქმეში არსებული მყარი მტკიცებულებებით;

– პრაქტიკა არ არის ერთგვაროვანი პატიმრობის გამოყ-

ენების დასაბუთების ნაწილში. განჩინებებში სასამართლოს მიერ ჩამოთვლილია მტკიცებულებები, რომლებიც დასაბუთებული ვარაუდით ადასტურებენ ბრალდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენას, თუმცა ეს არ არის საკმარისი. აუცილებელია მტკიცებულებების მეტი შინაარსობრივი დეტალიზაცია და შეფასება სასამართლოს მიერ; ხშირად ერთი და იგივე ფაქტი განსხვავებული შეფასების საგანია. მაგალითად, ნასამართლობა, უმეტესად, დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელების საფრთხედ აღიქმება; ცალკეულ შემთხვევებში გაქარწყლებულ ნასამართლობას მოსამართლე ბრალდებულის პიროვნების შესაფასებლად იყენებს ან/და საერთოდ მხედველობაში არ იღებს; რიგ შემთხვევებში სასამართლოები ერთი და იმავე კატეგორიის დანაშაულში და მსგავსი პიროვნული მახასიათებლების მქონე ბრალდებულების მიმართ სხვადასხვა სახის აღკვეთ ღონისძიებას იყენებენ;

– განჩინებებში ნაკლებად არის პატიმრობის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენების მიზანშეუწონლობა დასაბუთებული, ცალკეულ შემთხვევებში საერთოდ არც არის ნახსენები ან გვხვდება ალტერნატიული ღონისძიების შესახებ ზოგადი ჩანაწერი, რომ სხვა ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ღონისძიება ვერ უზრუნველყოფს კანონით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევის შესაძლებლობას ყოველგვარი კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების მისადაგების გარეშე;

– საქმის ფაქტობრივი გარემოებების და ბრალდებულის პიროვნების გათვალისწინებით პატიმრობის შეფარდებისას აუცილებელია ინდივიდუალური მიდგომა. ამასთან მნიშვნელოვანია ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის არსებობა. დანაშაულის კატეგორიის და ბრალდებულის პიროვნული მახასიათებლების იდენტიურობის შემთხვევებში პატიმრობის გამოყენების სტანდარტი არ უნდა იყოს შერჩევითი და მკვეთრად განსხვავებული;

– აუცილებელია, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლი შესაბამისობაში მოვიდეს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილე-

ბასთან. დაპატიმრობის 9 თვიანი ვადის გაგრძელების საგამონაკლისო შემთხვევები კონკრეტულად უნდა იყოს მოცემული საპროცესო კოდექსში;

– გამოყენებული პატიმრობის შეცვლაზე მსჯელობის დროს დასაბუთებული ვარაუდის სტანდარტის არსებობა უფრო მაღალი ხარისხით უნდა იყოს არგუმენტირებული, ვიდრე ეს პირველი წარდგენის სხდომაზე იყო. სასამართლომ უნდა იმსჯელოს, რომ მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა, კვლავ არსებობს ის საფრთხეები, რომლებითაც პირს პატიმრობა პირველად შეეფარდა;

– მოსამართლის ინიციატივით პატიმრობის გადასინჯვის საკითხი წინასასამართლო სხდომაზე და არსებითი განხილვის სხდომაზე განსხვავებულად რეგულირდება. სსსკ 230¹ მუხლისაგან განსხვავებით, სადაც ცალსახად არის აღნიშნული, რომ საქმის არსებითი განხილვის დროს პატიმრობის ძალაში დატოვების აუცილებლობის საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო ხელმძღვანელობს სსსკ 206 მუხლით დადგენილ წესითა და სტანდარტით, სსსკ 219-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი არ არის მკაფიო და მისი შინაარსი დიფერენცირებული ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას იძლევა. კანონი ორივე შემთხვევაში ერთნაირად უნდა განსაზღვრავდეს – მოსამართლე საკუთარი ინიციატივით მხოლოდ ახალი არსებითი გარემოების არსებობისას არის უფლებამოსილი, თუ აღნიშნული გარემოების არსებობის გარეშეც შეუძლია გადაწყვიტოს პატიმრობის ძალაში დატოვების თუ შეცვლის საკითხი;

– მართალია, აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება უკავშირდება მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის პრევენციას და მოსამართლე აღნიშნული საკითხის განხილვისას არ ეხება პირის ბრალეულობას, მიუხედავად ამისა, არ არის გამორიცხული მოსამართლეს, რომელმაც ბრალდებულს შეუფარდა პატიმრობა, ბრალეულობასთან დაკავშირებით გარკვეული სუბიექტური მოსაზრება გაუჩნდეს. შესაბამისად, გამოყენებული პატიმრობის გაგრძელების ან გაუქმების საკითხი უმჯობესი იქნებოდა, განეხილა მოსამართლეს, რომელიც არსებითად არ

განიხილავს სისხლის სამართლის საქმეს;

– სსსკ-ის 230¹ მუხლის პრაქტიკაში გამოყენება გარკვეულწილად ფორმალიზებულია, ვინაიდან პატიმრობის გაგრძელების საკითხის განხილვის შედეგად მიღებული განჩინება არ არის დასაბუთებული. ამასთან, აღნიშნული განჩინება შეიძლება გასაჩივრდეს მხოლოდ სასამართლოს შემაჯამებელ გადაწყვეტილებასთან ერთად და არა ინდივიდუალურად, რაც კანონმდებლობის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს.

ჩამოთვლილი და ნაშრომში ასახული სხვა წინადადებები გვიჩვენებს, რომ ბოლო პერიოდში კანონში შესული ცვლილებებით პატიმრობის გამოყენების რეგულაციები მართალია, დაიხვეწა, თუმცა კანონმდებლობა არა ერთ ნაწილში და ასევე შესაბამისი პრაქტიკაც მოითხოვს სრულყოფას.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ თავისუფლების უფლებაში უკანონო ჩარევის პრევენციის მიზნით აუცილებელია საქართველოს კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებთან უფრო მეტად შესაბამისობაში მოყვანა და ევროპულ ღირებულებებთან ჰარმონიზაცია.